

Anjela BAURCIULU ♦ Angela CASIAN
Ion PĂRȚACHI ♦ Andrei PETROIA
Valeriu SAINSUS ♦ Dorin VACULOVSKI

BUGETAREA SENSIBILĂ LA GEN

Compendiu pentru studii de licență

Academia de Studii Economice a Moldovei

Anjela BAURCIULU ♦ Angela CASIAN ♦ Ion PÂRȚACHI
Andrei PETROIA ♦ Valeriu SAINSUS ♦ Dorin VACULOVSKI

Bugetarea sensibilă la gen

Compendiu pentru studii de licență

Chișinău 2018

Referenți:

Ludmila Cobzari, prof.univ., dr. hab. Decan Facultatea Finanțe, ASEM

Ana Gumovschi, conf.univ., dr. Prodecan Facultatea Finanțe, ASEM

Autori:

© *Anjela Baurciulu*, conf.univ., dr., ASEM (temele 2, 3, 7, 8)

© *Angela Casian*, conf.univ., dr., ASEM (temele 6, 9)

© *Ion Pârțachi*, prof.univ., dr., ASEM (temele 5, 10)

© *Andrei Petroia*, conf.univ., dr., ASEM (temele 11, 12)

© *Valeriu Sainsus*, conf.univ., dr., ASEM (tema 4)

© *Dorin Vaculovschi*, conf.univ., dr., ASEM (tema 1)

Coordonatori:

Andrei Petroia, conf.univ., dr., ASEM, coordonator în cadrul Acordului de cooperare

Elena Spînu, coordonatoare locală în Moldova a Proiectului regional BSG, UN Women

Design: *Sorin Ivasișin*

Tipar: *Nova Imprim*

Bugetare sensibilă la gen : Compendiu pentru studii de licență / Anjela Baurciulu, Angela Casian, Ion Pârțachi, Andrei Petroia [et al.] ; Acad. de Studii Econ. a Moldovei. – Chișinău : S. n., 2018 (Tipogr. „Nova Imprim”). – 120 p.

Bibliogr. la sfârșitul temelor. – 150 ex.

ISBN 978-9975-4256-6-7.

336.142.6:316.346.2(076.5)

B 89

Opiniile expuse în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al UN Women, Organizației Națiunilor Unite sau altor agenții afiliate, al Cooperării Austriece pentru Dezvoltare, Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare, Guvernului Suediei și/sau al Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova.

Această publicație se distribuie gratuit. Dacă ați plătit pentru acest exemplar, vă rugăm să ne informați la adresa: unwcomda@unwomen.org.

Această publicație a compendiului pentru studii de licență este editată împreună cu compendiul pentru studii de masterat, precum și celei de-a 2-a ediții a manualului „Bugetare sensibilă la gen” pentru studii la ciclul II, masterat. Inițiativa respectivă de editare a compendiilor și a manualului, precum și de introducere a cursului privind bugetarea sensibilă la gen (BSG) în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei (ASEM), a fost posibilă grație suportului conceptual al Organizației Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), în baza acordului de cooperare dintre UN Women și ASEM. Această cooperare are loc în cadrul proiectului regional UN Women „Promovarea politicilor sensibile la dimensiunea de gen în Europa de Sud-Est, faza a II-a”, implementat în R. Moldova cu suportul financiar al Cooperării Austriece pentru Dezvoltare (ADC).

Proiectul regional „Promovarea politicilor sensibile la dimensiunea de gen în Europa de Sud-Est, faza a II-a” este implementat de UN Women în Albania, Bosnia și Herțegovina, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și Republica Moldova, cu suportul financiar al Cooperării Austriece pentru Dezvoltare și Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare. Proiectul contribuie la implementarea angajamentelor naționale și internaționale privind egalitatea de gen, prin integrarea BSG în sistemele naționale și locale de planificare și bugetare, consolidarea capacităților autorităților centrale și locale în utilizarea instrumentelor bugetării sensibile la gen în procesele de planificare și bugetar, precum și consolidarea capacităților actorilor non-guvernamentali pentru a responsabiliza guvernele cu privire la angajamentele asumate în domeniul egalității de gen, folosind BSG ca instrument de bază.

Sumar

Acronime	7
Cuvânt înainte.....	8
Aspecte metodologice	9

Tema 1.

Aspecte conceptuale și teoretice privind genul	10
<i>Scopul și obiectivele</i>	10
<i>Sinteza temei</i>	10
1.1. Genul social. Noțiuni generale	14
1.2. Roluri și stereotipuri de gen.....	15
1.3. Teorii sociologice despre gen.....	16
<i>Teste (cu răspuns)</i>	17
<i>Bibliografie</i>	19

Tema 2.

Integrarea dimensiunii de gen – strategia de transformare a politicilor și generare a egalității de gen în societate	20
<i>Scopul și obiectivele</i>	20
<i>Sinteza temei</i>	20
2.1. Cadru istoric și conceptual privind abordarea integratoare a egalității de gen	23
2.2. Rezultatele promovării și direcțiile strategice privind asigurarea egalității de gen pe plan mondial	24
<i>Teste (cu răspuns)</i>	27
<i>Bibliografie</i>	28

Tema 3.

Strategii și politici de promovare a egalității de gen în Republica Moldova	30
<i>Scopul și obiectivele</i>	30
<i>Sinteza temei</i>	30
3.1. Cadru legal și instituțional privind promovarea egalității de gen în Republica Moldova	33
3.2. Rezultatele promovării și progresul înregistrat în asigurarea egalității de gen în Republica Moldova	34
<i>Teste (cu răspuns)</i>	36
<i>Bibliografie</i>	37

Tema 4.

Esența și conținutul intersecțiilor demografice ale aspectelor de gen în cadrul societății. .	38
<i>Scopul și obiectivele</i>	38
<i>Sinteza temei</i>	38
4.1. Aspecte de gen prin prisma esenței, particularităților și tendințelor demografice în Republica Moldova	40

4.2. Evoluția asimetriei de gen în structura demografică a populației Republicii Moldova ..	40
4.3. Revoluția gender și profunzimea sensibilității la gen	43
Teste (cu răspuns)	44
Bibliografie	44

Tema 5.

Statistica de gen	45
Scopul și obiectivele	45
Sinteza temei	45
5.1. Necesitatea statisticii de gen.	46
5.2. Conceptul indicatorilor de tip gender	47
5.3. Sistemul indicatorilor sensibili la gen utilizați la nivel internațional	48
5.4. Setul armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la gen în Republica Moldova ...	50
Teste (cu răspuns)	52
Bibliografie	53

Tema 6.

Analiza de gen – aspecte teoretice și metodologice	54
Scopul și obiectivele	54
Sinteza temei	54
6.1. Necesitatea și scopul analizei de gen, participanții și beneficiarii ei	56
6.2. Metodologia analizei de gen: modele, obiective și etape	58
Teste (cu răspuns)	60
Bibliografie	60

Tema 7.

Promovarea abordării integratoare a egalității de gen în cadrul politicilor publice ...	62
Scopul și obiectivele	62
Sinteza temei	62
7.1. Conținutul, sfera de cuprindere și clasificarea politicilor publice sub aspect de gen ...	65
7.2. Principiile de bază și modalitățile de integrare a egalității de gen în politicile publice. ...	66
Teste (cu răspuns)	68
Bibliografie	70

Tema 8.

Bugetarea sensibilă la gen – cadru determinant în fundamentarea politicilor economice și sociale	71
Scopul și obiectivele	71
Sinteza temei	71
8.1. Corelațiile dintre politica macroeconomică și egalitatea de gen	74
8.2. Obiectivele și condițiile implementării bugetării sensibile la gen	77
8.3. Mecanismul inițierii și promovării egalității de gen în cadrul macrobugetării	78
Teste (cu răspuns)	80
Bibliografie	82

Tema 9.

Evaluarea politicilor și analiza bugetelor sub aspectul sensibilității la gen.83

<i>Scopul și obiectivele</i>	83
<i>Sinteza temei</i>	83
9.1. Evaluarea impactului de gen ca parte a procesului de integrare a dimensiunii de gen ..	86
9.2. Instrumente și modele de analiză a sensibilității bugetului la gen	86
9.3. Corelarea analizei de gen cu etapele procesului bugetar	87
<i>Teste (cu răspuns)</i>	87
<i>Bibliografie</i>	88

Tema 10.

Elaborarea indicatorilor pentru statistica bugetară sensibilă la gen90

<i>Scopul și obiectivele</i>	90
<i>Sinteza temei</i>	90
10.1. Formarea bazei de indicatori economici, sociali și demografici necesari statisticii bugetare sensibile la gen	91
10.2. Sistematizarea indicatorilor statisticii bugetare sensibile la gen	96
10.3. Utilizarea statisticii în cadrul bugetelor sensibile la gen	97
<i>Teste (cu răspuns)</i>	98
<i>Bibliografie</i>	99

Tema 11.

Procesul de bugetare sensibil

la dimensiunea de gen 100

<i>Scopul și obiectivele</i>	100
<i>Sinteza temei</i>	100
11.1. Particularitățile bugetului sensibil la dimensiunea de gen	103
11.2. Modalități de integrare a dimensiunii de gen în procesul bugetar.	105
11.3. Responsabilitățile participanților la procesul bugetar sensibil la gen	106
<i>Teste (cu răspuns)</i>	106
<i>Bibliografie</i>	108

Tema 12.

Încadrarea indicatorilor sensibili la gen în bugetarea pe programe 110

<i>Scopul și obiectivele</i>	110
<i>Sinteza temei</i>	110
12.1. Cadrul logic de integrare a egalității de gen în programe și proiecte	113
12.2. Bugetarea sensibilă la gen prin prisma programelor și indicatorilor de performanță	115
12.3. Integrarea indicatorilor sensibili la gen în cadrul bugetării pe programe	118
<i>Teste (cu răspuns)</i>	118
<i>Bibliografie</i>	120

Acronime

APC	Administrația Publică Centrală
APL	Administrația Publică Locală
BASS	Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat
BBPP	Bugetare în Baza Programelor de Performanță
BL	Buget Local
BGC	Bugetele gospodăriilor casnice
BNS	Biroul Național de Statistică
BSG	Buget sensibil la gen
BS	Bugetul de stat
CBGC	Cercetarea bugetelor gospodăriilor casnice
CBTM	Cadrul Bugetar pe Termen Mediu
CEDAW	Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare a femeii
CNAM	Compania Națională de Asigurări în Medicină
CNAS	Casa Națională de Asigurări Sociale
FAOAM	Fonduri de Asigurări Obligatorie de Asistență Medicală
GC	Gospodărie casnică
GEI	Gender Equity Index (indicele echității între genuri)
GGI	Gender Poverty Index (indicele sexospecific al sărăciei)
GSA	Gender Self Assessment (autoevaluarea gender)
FIPF	Federația internațională de planificare a familiei
IDU	Indicele dezvoltării umane
IPF	Indicele de participare a femeilor
ISDU	Indicele sexo-specificat al dezvoltării umane
IWDA	International Women's Development Agency (Agenția internațională de dezvoltare pentru femei)
MF	Ministerul Finanțelor
MMPSF	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
MS	Ministerul Sănătății
OCDE	Organizația pentru cooperare și dezvoltare economică
ODM	Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului
ODD	Obiectivele de Dezvoltare Durabilă
ONG	Organizații non-guvernamentale
ONU	Organizația Națiunilor Unite
PIB	Produsul Intern Brut
PPAs	Participatory Poverty Assessments' (Evaluarea participativă a sărăciei)
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
SND	Strategia Națională de Dezvoltare
UNDESA	Departamentul afacerilor economice și sociale al Națiunilor Unite
UNWOMEN	United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women
WBI	World Bank Institute

Cuvânt înainte

Bugetarea sensibilă la gen (BSG) presupune abordarea integratoare a egalității de gen în procesul bugetar, ceea ce prevede determinarea și examinarea sistematică a impactului bugetului asupra femeilor și bărbaților, fiind coroborată cu analiza și ajustarea politicilor necesare în vederea reducerii disparităților de gen. Un aspect-cheie al bugetării sensibile la gen vizează construirea și consolidarea capacităților instituționale și individuale la nivelul administrației publice centrale și locale, precum și în cadrul mediului academic și al societății civile. Aplicat în instituțiile de învățământ, efortul este perceput prin prisma valorii adăugate, pe termen lung, pentru părțile interesate, beneficiarii și societatea în ansamblu, contribuind la formarea generațiilor în spiritul asimilării, promovării și realizării, de facto, a egalității de gen.

Din perspectiva instituțională, unele eforturi de formare a capacității pot și sunt susținute prin intermediul unei instituții de învățământ superior acreditate, cu potențial științific și metodic-didactic remarcabil, ca Academia de Studii Economice a Moldovei. ASEM este una din primele instituții de învățământ superior din cadrul țărilor din spațiul CSI, care a inclus în curriculumul universitar, disciplina „Bugetare sensibilă la gen”, dispunând de profesori calificați, care au parcurs mai multe etape de instruire în sfera BSG, oferite sub egida UN Women.

Compendiul se prezintă sub forma unei lucrări, care cuprinde aspecte teoretice și aplicații practice, ce constituie un suport metodologic în procesul didactic din instituțiile de învățământ superior și, de asemenea, poate fi utilizat în activitatea instituțiilor implicate în activitățile privind promovarea abordării integratoare a dimensiunii de gen în cadrul procesului bugetar. Menționăm că compendiul trebuie utilizat în tandem cu manualul „Bugetarea Sensibilă la Gen”. Astfel, compendiul poate fi consultat la studierea diverselor aspecte ale finanțelor publice, gestiunii financiare a sectorului public, gestiunii finanțelor publice locale, a metodelor și tehnicilor de bugetare, elaborării de strategii și politici publice etc.

În speranța că această lucrare va avea impact pozitiv asupra formării unor ecocomiști valoroși, dorim să aducem sincere mulțumiri pentru suportul acordat de UN Women și ADA la elaborarea materialelor incluse în compendiu și manual.

Autorii

Aspecte metodologice

Compendiul privind Bugetarea sensibilă la gen conține informație relevantă, care reflectă experiența în domeniul BSG din diferite țări, experiențe care vor fi co-raportate la realitățile din Republica Moldova. Pentru fiecare temă, sunt prezentate: scopul și obiectivele, sinteza sub aspect textual și schematic, teste cu răspuns și bibliografia. În calitate de suport obligatoriu necesar studierii, este considerat manualul „Bugetare sensibilă la gen” și informațiile bazelor de date ale ASEM, UN Women, ONU și ale Institutului European pentru Egalitatea de Gen (EIGE) etc.

Pentru atingerea obiectivelor propuse, lecțiile vor fi structurate ca un amestec bine echilibrat de lecții, ce vor enunța aspectele teoretice generale și lecții practice.

Metodele și modalitățile folosite pentru furnizarea informațiilor și generarea cunoștințelor, în cadrul lecțiilor, trebuie să implice influențarea activă a atitudinilor și valorilor formând abilitatea și dorința de a acționa.

Se vor îmbina, în mod specific, pentru diferitele situații metode și procedee interactive, cum sunt:

- frontal, în grup și individual;
- dezbateri;
- brainstorming;
- investigația;
- argumentarea și contra argumentarea;
- învățare academică independentă.

Metodele participative sunt folosite pentru a acorda participanților oportunitatea de a învăța unul de la altul, înlăturând barierele organizaționale. Sunt importante sarcinile în cadrul cărora participanții efectuează activități orientate pe acțiuni, ce vizează problematica studiată.

Se recomandă, în calitate de timp necesar, pentru studierea fiecărei teme a câte 1-2 ore academice, conform Programelor analitice pentru disciplinele, care vor integra aspectele de gen, aprobate la nivelul catedrelor ASEM.

Tema 1.

Aspecte conceptuale și teoretice privind genul

Scopul și obiectivele

SCOPUL: inițierea studenților în problema relațiilor sociale dintre femei și bărbați și modul în care ele sunt interpretate prin prisma conceptului de gen social, precum și măsură în care diferențele dintre femei și bărbați se transformă în inegalități (inechități).

- OBIECTIVELE:**
- Definirea conceptului de gen social;
 - Explicarea mecanismului de transformare a diferențelor biologice dintre femei și bărbați în diferențe și inegalități sociale;
 - Explicarea comportamentelor bărbaților și femeilor, precum și a relațiilor sociale dintre ei prin prisma conceptelor de roluri și stereotipuri de gen;
 - Prezentarea teoriilor principale, tradiționale și moderne referitoare la gen;
 - Explicarea cauzelor declanșării mișcării feministe și prezentarea etapelor de dezvoltare a mișcării feministe;
 - Explicarea diferențelor dintre feminism și egalitatea de gen.

Sinteza temei

Termenul de **gen** (*gender*, în engleză) a apărut recent și a fost preluat din lingvistică*, pentru a fi utilizat în explicarea și înțelegerea relațiilor sociale, economice culturale dintre femei și bărbați. Genul reprezintă un sistem simbolic cu ajutorul căruia se interpretează relațiile dintre persoane. Astfel, dacă sexul se referă la diferențele biologice dintre femei și bărbați, genul se referă la modul în care o anumită cultură definește aceste diferențe, la deosebiriile dintre modul în care femeile și bărbații își trăiesc viața și la modul în care indivizii își văd viața lor și a altora în termenii relației masculin-feminin.

Termenul de „gen” nu îl înlocuiește pe cel de „sex”, care se referă doar la diferențele biologice. Tradițional, **sexul** este utilizat pentru a prefigura particularitățile anatomice și fiziologice ale oamenilor în baza cărora aceștia se divizează în bărbați și femei.

Sexul (sau particularitățile biologice) era considerat factorul principal al diferențelor dintre femei și bărbați. Totodată, se observă că, din punct de vedere biologic, între femei și bărbați sunt mai multe asemănări decât deosebiri. Unica și cea mai importantă deosebire biologică între femei și bărbați constă în rolul lor de reproducere a urmașilor. Paralel cu deosebiriile

* În lingvistică, genul reprezintă o caracteristică a substantivelor sau a adjectivelor care le caracterizează fie ca feminine, fie ca masculine, iar, în unele cazuri, și ambigene (neutre). În mod evident, în diverse țări, semnificația genului gramatical este diferită în funcție de logica sau cultura lingvistică existentă. Sunt limbi (de exemplu, maghiara, finlandeza), în care genul nu există și nu are sens, sau altele care au ambigen extins și asupra ființelor non-umane și asupra lucrurilor (limbile romanice).

biologice, oamenii sunt divizați în funcție de *rolurile sociale, tipurile de activitate, deosebiri în comportament, caracteristici emoționale ș.a.*, care, într-o societate, sunt destul de relative și nu corelează întru totul cu reprezentările „tipic bărbătesci” sau „tipic femeiesci”. Sexul biologic nu explică deosebirile rolurilor sociale ale femeilor și bărbaților în societate.

Ca atare, termenul **gen social** („gender”) a fost utilizat, pentru prima dată, de către psihanalistul american Robert Stoller, care a propus, în anul 1968, utilizarea acestei noțiuni pentru a scoate în evidență distincția dintre natura biologică și cea socioculturală a omului^{*}. R.Stoller a limitat noțiunea de „sex” la caracteristicile biologice, iar termenul „gender” – la sistemul de valori, interpretări, reprezentări, atitudini ale indivizilor sau ale societății față de femei sau bărbați. Apariția acestui termen nou, care reflectă natura socioculturală a diferențelor dintre femei și bărbați, a pus capăt tradiției clasice a analizei socio-psihologice a sexelor, în care determinantele principale erau cele biologice. De altfel, și mișcarea feministă, care a luat o nouă amploare în anii 70¹, a contribuit și ea la această nouă interpretare a relațiilor dintre femei și bărbați.

Genul, fiind considerat o **construcție socială**, este o idee construită de oameni, grupuri și instituții ce alcătuiesc societatea. Diferențele de gen nu sunt neutre, deoarece, adesea, sunt construite în opoziție una cu alta (de exemplu, noțiunile că bărbații sunt puternici, iar femeile – au mai puțină forță), creând astfel **relații de putere**, ce rezidă în inegalități între bărbați și femei. Aceste relații se pot schimba în timp și pot varia în funcție de contextul sociocultural. Genul se intersectează și cu alte dinamici ale identității și puterii, cum ar fi clasa socială, etnia, naționalitatea, orientarea sexuală, statutul ocupațional sau economic etc.

Genul se referă la diferențele sociale dintre femei și bărbați, care sunt învățate și care se schimbă în timp. A fi femeie sau bărbat înseamnă nu numai a fi dotat cu unele sau altele particularități anatomice, dar și realizarea unor sau altor **roluri de gen**. Rolurile de gen reprezintă una din formele de manifestare a rolurilor sociale, un ansamblu de norme de comportament al femeilor și al bărbaților. Sexul biologic nu poate explica deosebirile dintre rolurile sociale ale femeilor și bărbaților din societate.

Genul este determinat de societate, fiind un model de a fi al femeilor și al bărbaților. Genul determină rolul și statutul lor în societate, precum și în cadrul unor astfel de instituții sociale, ca familia, piața muncii, activitatea politică, învățământul, cultura etc. Formele de manifestare ale genului social (comportamentul, valorile ocupațiile, formele de interacțiune socială în funcție de sex) sunt diferite în funcție de țară, cultură, societate. Cu toate acestea, se observă că, în orice societate, relațiile de gen sunt asimetrice. Bărbații și tot ce este „bărbătesc” se consideră a fi mai important, fiind dominant asupra „femeiescului”, care este considerat secundar, inferior, neimportant în cadrul ierarhiei sociale. „Bărbătescul” este identificat cu Dumnezeu, creativitate, putere, activism, raționalitate etc. În mod corespunzător, Dumnezeu, creativitatea, puterea ș.a. simbolizează **masculinitatea**. „Femeiescul” este asociat cu fenomene și noțiuni opuse, cum ar fi natura, slăbiciunea, subordonarea, pasivitatea, haosul ș.a., care, la rândul lor, simbolizează **feminitatea**. Divizarea lumii, în funcție de bărbătesc și femeiesc, conduce la constituirea unei structuri sociale în

^{*} https://fr.wikipedia.org/wiki/Genre_%28sciences_sociales%29

societate, în care femeile ocupă o poziție inferioară bărbaților. Cu toate că, în prezent, sunt depuse eforturi considerabile de a asigura o anumită egalitate în cadrul relațiilor de gen, acestea continuă să fie asimetrice.

Relațiile de gen reprezintă o determinantă importantă în procesul de stratificare socială a societății. Alături de alte caracteristici socio-demografice, precum rasa, naționalitatea, clasa, ea contribuie la formarea acelei ierarhii sociale din societate, în care femeile, de regulă, ocupă o poziție socială inferioară celei a bărbaților, au roluri sociale mai puțin importante decât bărbații. Un factor important în constituirea acestor relații de gen îl reprezintă mentalitatea, sistemul de valori dominant ale oamenilor, care se formează și se dezvoltă prin promovarea unor stereotipuri socioculturale cu ajutorul instituțiilor sociale. Din momentul nașterii, omul devine obiect de influență al sistemului relațiilor de gen. Familia, școala, biserica, comunitatea, societatea, în general, cultivă și dezvoltă copiilor, prin procesul de educație și socializare, diverse norme de gen, reguli de comportament, care trebuie să corespundă unui „bărbat adevărat” sau unei „femei adevărate”, și care nu sunt altceva decât **stereotipuri de gen**.

Normele și stereotipurile acceptate în societate determină, în mare măsură, calitățile psihologice, domeniile de activitate, profesiile oamenilor, în funcție de sexul lor biologic. Totodată, rolurile și stereotipurile de gen nu comportă un caracter universal și diferă de la o societate la alta. În viața de toate zilele, anume, prin normele sociale, societatea formează imaginea unei „femei adevărate” și a unui „bărbat adevărat”. Fiecare societate, prin intermediul acestor norme sociale și stereotipuri, prescrie ce este permis și ce este interzis în comportamentul femeilor și bărbaților. Acțiunile și senzațiile femeilor și bărbaților sunt, în mare măsură, determinate prin aprobarea sau sancționarea societății. Astfel, dacă o femeie s-a căsătorit târziu sau nu s-a căsătorit deloc și nu are copii, dedicându-și viața carierei profesionale, atunci ea este blamată și considerată defectuoasă, însuflându-i, totodată, și un sentiment de frustrare. Pe de altă parte, pentru bărbați, căsătoriile târzii și atenția concentrată pe carieră ar fi ceva firesc. De asemenea, pentru un „bărbat adevărat”, sunt considerate drept rușinoase activitățile casnice, ele fiind considerate drept munci „pur femeiești” și lipsite de importanță. Or, „bărbatul adevărat” trebuie să desfășoare activități apreciate în societate, care sunt considerate bărbătești, și, doar uneori, poate ajuta femeia în munca casnică („femeiască”).

Când analizăm, din punct de vedere sociologic, genul, vorbim despre **ierarhie**, **putere**, **inegalitate** și nu doar despre diferențe, fiind interesați, printre altele, de stereotipurile de gen, care stau la baza prejudecăților și discriminărilor de gen (sexismul).

Sexismul reprezintă comportamente, reguli, practici, politici, limbaj, norme, legi care exprimă un tratament inegal, defavorabil față de un individ sau un grup, datorat apartenenței acestuia la un anume **sex/gen**. Cu toate că atât femeile, cât și bărbații pot fi victime ale sexismului, termenul se referă mai ales la femei, cele majoritar supuse acestei forme de discriminare.

Sexismul împotriva femeilor, cu înțelesul general de ură față de femei, se numește **misoginism** (majoritatea misoginilor sunt bărbați, dar există și femei misogine).

Sexismul împotriva bărbaților, în sens de ură (repulsie patologică) față de bărbați, se numește **misandrie** (majoritatea misandriilor sunt femei, dar există și bărbați misandrii).

Inegalitatea, care apare drept rezultat al relațiilor de gen, conduce la fenomenul discriminării de gen. În general, se disting două tipuri de discriminări de gen:

Discriminare directă: tratarea mai puțin favorabilă a unei persoane de un anume sex/gen, pe motive de apartenență la acel sex, comparativ cu tratarea unei persoane de alt sex/gen în situații, contexte similare (salarii inegale pentru același tip de activitate; hărțuire sexuală etc.). Discriminarea directă este o formă de discriminare vizibilă, de cele mai multe ori, ușor de identificat și documentat.

Discriminare indirectă: aplicarea de prevederi, criterii sau practici, în aparență neutre, care, prin efectele pe care le generează, afectează persoanele de un anume sex; această formă subtilă poate trece neobservată, este mai greu de documentat, fiind, uneori, considerată naturală (de exemplu, unele normative ale caracteristicilor fizice, de exemplu, înălțimea sau greutatea, aplicate la admiterea la școlile militare sau de poliție, care, din start, dezavantajează femeile-candidat).

Interesul științific pentru analiza genului social și a relațiilor de gen este unul relativ recent. Doar din anii 70², care au marcat o schimbare importantă în cercetarea relațiilor de gen, au început să se dezvolte așa-numitele „**studii de gen**”, ca domeniu interdisciplinar, în care genul este studiat cu mare atenție la frontiera dintre mai multe discipline: psihologie, istorie, sociologie, antropologie, filosofie.

Ca atare, **feminismul**, reprezintă un set de teorii, mișcări sociale și politice, filosofii motivate de interesul pentru problema egalității sociale, politice, economice între femei și bărbați și găsirea de soluții pentru diminuarea discriminărilor de gen din societate. Pe parcursul evoluției sale, s-au dezvoltat mai multe forme de manifestare a acestei mișcări sociale inspirate din diverse școli de gândire (feminism liberal, marxist, socialist, radical etc.).*

Ann Oakley, Judith Lorber, Sandra Harding, Dorothy Smith, Julia Kristeva, Bell Hooks, Jessie Bernard, Shulamit Reinhardz, Arlie Hochschild, Uma Narayan, Rossi Braidotti, Judith Butler etc., sunt doar câteva reprezentante ale mișcării feministe, cu contribuții semnificative în zona sociologiei, dar și a filosofiei, psihologiei, studiilor culturale etc.

Astfel, genul social a devenit un concept-cheie, în viața societății care creează, propune și cere acțiuni. Studiile de gen, care, în prezent, se caracterizează printr-o popularitate extrem de mare, în decursul dezvoltării lor, treptat, și-au modificat și problematica, în funcție de schimbările vieții social-umane. De la abordările critice ale feministelor radicale, care pledau pentru emanciparea femeilor în toate domeniile, precum: viața de familie, activitatea profesională, activitatea comunitară și cea politică etc., în prezent, acestea se axează primordial pe principiul egalității de gen, care se poate realiza prin intermediul unei abordări din perspectiva de gen a tuturor politicilor publice promovate, iar o asemenea abordare se poate realiza doar în urma unei **analize de gen**.

* Джейн Л. Томпсон, Джудит Пристли, Социология: Вводный курс, Львов: "Инициатива", 1998.

1.1. Genul social. Noțiuni generale

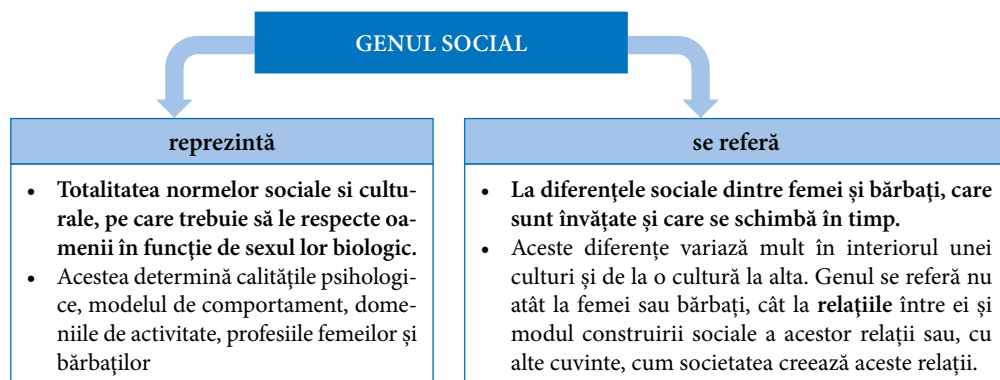

Figura 1.1. Esența genului social

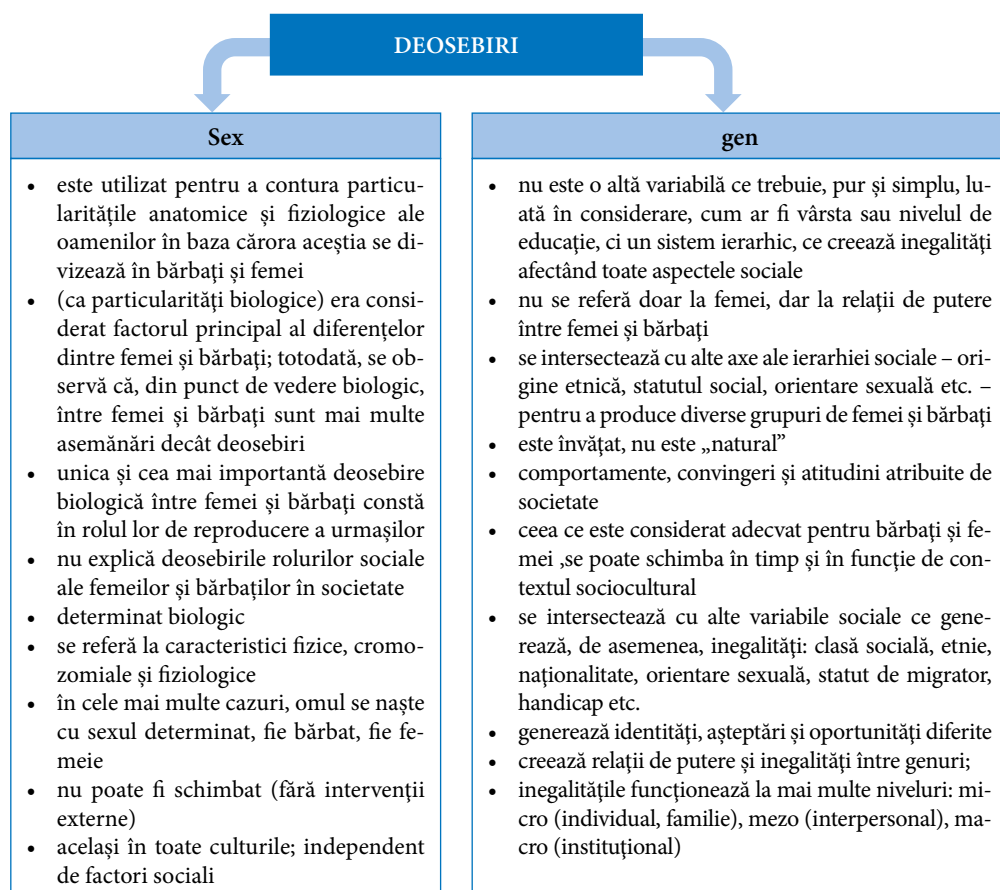

Figura 1.2. Diferențe dintre sex și gen

1.2. Roluri și stereotipuri de gen

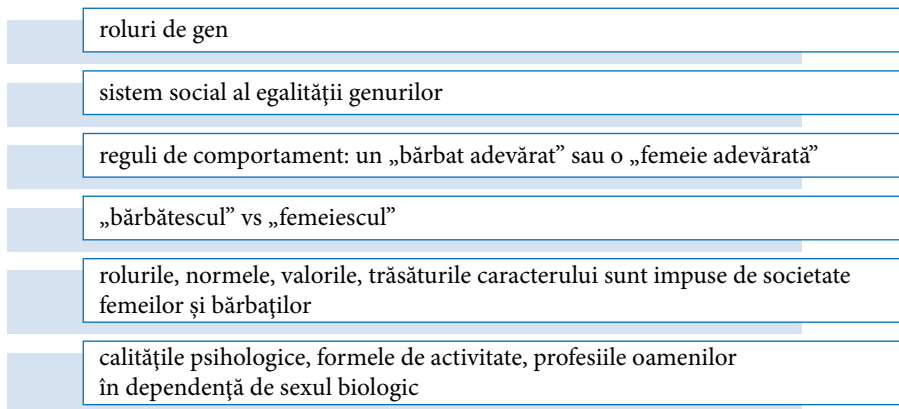

Figura 1.3. Considerații privind stereotipuri de gen

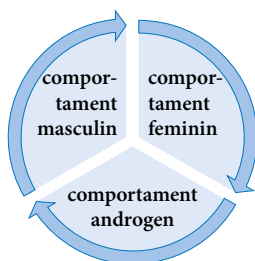

Figura 1.4. Considerații privind comportamentele psihologice în funcție de gen

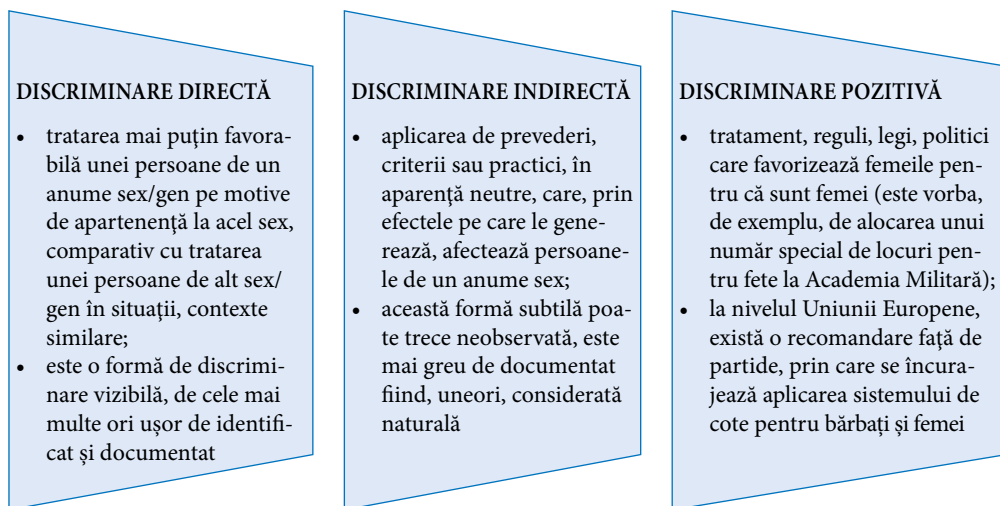

Figura 1.5. Tipuri de discriminare de gen

1.3. Teorii sociologice despre gen

Tabelul 1.1. Tipuri de teorii sociologice despre gen

Tipuri de teorii	Caracteristica teoriilor
Teorii tradiționale	• În Grecia antică, capacitatea femeii de a naște copii era asociată cu fertilitatea naturii. Totodată, bărbătescul era asociat cu înțelepciunea zeilor raționali, care asigurau o logică în dezvoltare și-n ordinea socială. Anume, în Antichitate, are loc trecerea de la cultul arhaic al fertilității la cultul zeilor raționali și legiferarea dominării bărbaților asupra femeilor. În filosofia greacă, bărbătescul era asociat cu raționalul, în timp ce femeiescul cu emoționalul; • Distincții între ideal și material apar în lucrările lui Platon, filosof al Greciei antice (427 î.e.n. – 347 î.e.n.), care a impus această distincție a sufletescului și trupescului, raționalității și emoționalității, respectiv, „bărbătescului” și „femeiescului” devenind dominantă, ulterior, în filosofia occidentală. Interpretări similare sunt caracteristice și lui Aristotel (384 î.e.n. – 322 î.e.n.), care identifica cunoașterea și raționalitatea cu esența activă a bărbătescului, iar materia haotică drept substanță inferioară – cu esența pasivă a femeiescului; • În perioada Renașterii, reprimarea naturalului, deci a „femeiescului”, devine un principiu sistematizat. Francis Bacon, filosof englez al sec. XVII (1561-1626), susține că rațiunea este un instrument al măsurării, studierii și al dominării asupra naturii. Iar natura este analizată analogic unui mecanism, și nu a unui organism, precum o făceau filosofii antici; • Immanuel Kant (1724-1804), întemeietorul filosofiei clasice germane, în acea perioadă, susținea ideea că femeile dispun de capacități intelectuale inferioare bărbaților. El susținea că insuficiența gândirii abstracte dezvoltă senzualitatea și spiritul practic, simțul frumosului la femei; • Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), filosof german, considera că relațiile de familie reprezintă relații inferioare celor din cadrul societății, acestea fiind relații între rude, de sânge, și nu între cetățeni. Familia reprezintă o lume inferioară. Și dacă femeile nu sunt cetățeni, familia este o lume a femeilor; • Karl Marx (1818-1883), fiind puternic inspirat din lucrările socialismului utopic, susținea ideea emancipării femeilor, însă, fără a-i acorda o atenție deosebită. Iar Friedrich Engels (1820-1895) explica apariția și existența discriminării femeilor, prin faptul că, în mâinile bărbaților, era concentrată proprietatea. Era evident că relațiile de putere și de proprietate sunt determinate nu doar de clasă, dar și de gen.
Teorii moderne	• Secolul al XIX-lea se consideră a fi secolul în care s-au constituit principalele științe moderne, printre care și sociologia, adică știința care explică esența relațiilor sociale, inclusiv a celor dintre femei și bărbați, a distincțiilor și a inegalităților de gen. O bună perioadă de timp, sociologii au considerat că bărbații și femeile sunt diferiți și inegali în capacitățile lor fizice, intelectuale, emoționale sau morale de la naștere; • Adepții determinismului biologic (socio-biologii) sau ai teoriilor evoluționiste susțin primatul naturii în fața culturii, folosind mai des comparații cu comportamentele lumii animale, decât datele obținute din cercetări antropologice sau din istorie;

- Emile Durkheim acceptă și el primatul naturii asupra culturii în privința diferențelor de gen. În acest sens, el consideră că femeile, trăind mai mult decât bărbații în afara vieții societății, sunt înzestrate cu mai puțină sociabilitate și sunt mai puțin influențate de aceasta. Societatea îi este mai puțin necesară femeii, decât bărbatului, care este o ființă socială mai complexă și se poate menține în echilibru doar în viața socială. Bărbatul este mult mai activ implicat, gradul lui de socializare este mult mai mare decât al femeii. Gusturile, aspirațiile, umorul lui au, în mare parte, o origine colectivă. Bărbatul are, deci, cu totul alte nevoi decât femeia;
- Funcționalismul, care s-a constituit în prima jumătate a secolului XX, a interpretat genul în termeni de roluri de gen. Potrivit lor (T. Parsons, R. Merton), echilibrul social este determinat, în mare măsură, de rolurile distincte ale femeilor și bărbaților, care sunt considerate naturale. Pentru ca o familie să funcționeze armonios, adulții trebuie să se specializeze în anumite roluri particulare, care sunt învățate prin socializare;
- Dacă, pentru pozitiviști, societățile sunt funcționale, clasa, rasa, genul fiind considerate, de cele mai multe ori, variabile dependente, care pot fi explicate în termeni de roluri și așteptări, pentru conflictualiști societățile sunt dinamice, iar genul, în acest context, este analizat în termeni de relații de putere, și nu de roluri de gen;
- Pentru a explica dimensiunea instituțională, social-construcțiviștii își axează studiile lor asupra interacțiunilor dintre indivizi și instituții. Ei afirmă că genul se construiește, fiind mai importante instituțiile și categoriile cognitive decât situațiile.

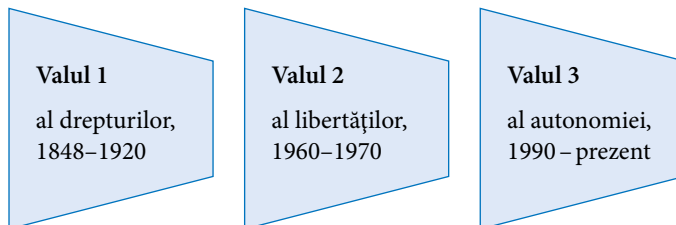

Figura 1.6. Etapele mișcării feministe

Teste (cu răspuns)

1. Care din următoarele enunțuri include noțiunea de „gen social”?

- femeile și bărbații angajați în câmpul muncii;
- definirea relațiilor dintre bărbați și femei;
- distincția dintre caracteristicile sociale și culturale ale bărbaților și femeilor.

Răspuns: c.

2. Stereotipurile de gen reprezintă:

- interpretarea simplistă privind natura bărbaților și femeilor;
- caracteristicile „bărbătești” și „femeiești” ale unei anumite persoane;
- tipurile ideale ale femeii și bărbatului.

Răspuns: a.

3. Rolul de gen reprezintă:

- a) rolul pe care îl joacă femeia la cererea bărbatului;
 - b) rolurile jucate de către femei și bărbați, în conformitate cu imaginile predominante în societatea contemporană;
 - c) abordarea științifică a menirii firești a bărbatului și femeii în societate.
- Răspuns: b.*

4. Egalitatea de gen reprezintă:

- a) drepturile egale ale tuturor femeilor;
 - b) drepturile egale între bărbați și femei;
 - c) drepturile și oportunitățile egale pentru femei și bărbați.
- Răspuns: c.*

5. Masculinitatea și feminitatea reprezintă:

- a) caracteristicile specifice ale bărbaților și femeilor;
 - b) imaginea normativă a caracteristicilor psiho-somatice și comportamentale specifice bărbaților și femeilor;
 - c) totalitatea criteriilor contrastante ale reprezentanților unei specii.
- Răspuns: c.*

6. Mișcarea sufragetelor reprezintă:

- a) o mișcare a femeilor;
 - b) o mișcare democratică a femeilor;
 - c) lupta pentru dreptul la vot al femeilor;
 - d) niciun răspuns corect.
- Răspuns: c.*

7. Termenul de „discriminare” semnifică:

- a) rolul predominant al bărbatului în relațiile sociale între femei și bărbați;
 - b) încălcarea intenționată a drepturilor și intereselor femeilor;
 - c) diminuarea rolului social al femeilor în societate, subestimarea potențialului femeilor;
 - d) toate răspunsurile sunt corecte;
 - e) niciun răspuns corect.
- Răspuns: b, c.*

8. Cum se manifestă discriminarea de gen?

- a) salarii mai mici pentru muncă egală;
 - b) implicarea femeilor în activități sociale;
 - c) abuzul fizic în familie;
 - d) abilitarea femeilor în activitatea politică;
 - e) șomajul feminin.
- Răspuns: a, c, e.*

9. De ce sunt necesare studiile axate pe genul social?

- a) pentru a înțelege mai bine esența omului;
 - b) pentru a înțelege mai bine modul de interacțiune dintre femei și bărbați;
 - c) pentru a valida afirmația: bărbatul este generatorul ideii, femeia este stabilizatorul ideii;
 - d) pentru a cerceta problemele ce țin de egalitatea dintre bărbați și femei în societate?
- Răspuns: b, d.*

10. Selectați din lista de mai jos calitățile caracteristice Dvs.:

- 1) încrederea în sine;
- 2) capacitatea de a ceda;
- 3) capacitatea de a veni în ajutor;
- 4) capacitatea de a-și apăra punctul de vedere propriu;
- 5) voioșia;
- 6) ursuzenia;
- 7) independența;
- 8) timiditatea;
- 9) conștiinciozitatea;
- 10) atletismul;
- 11) sensibilitatea;
- 12) teatralitatea;
- 13) insistența;
- 14) slăbiciunea față de lingușire;
- 15) reușește în toate;
- 16) o personalitate puternică;
- 17) devotamentul;
- 18) imprevizibilitatea;
- 19) puterea;
- 20) feminitatea;
- 21) siguranța;
- 22) abilități analitice;
- 23) capacitatea de a compătimi;
- 24) gelozia;
- 25) capacitatea de a fi leader;
- 26) grija față de oameni;
- 27) verticalitatea;
- 28) înclinația spre situații de risc;
- 29) înțelegerea celorlalți;
- 30) secretomania;
- 31) rapiditatea în luarea deciziilor;
- 32) compasiunea;
- 33) sinceritatea;
- 34) autonomia;
- 35) capacitatea de a consola (pe cineva);
- 36) vanitatea;
- 37) autoritarism;
- 38) voce moale;
- 39) atractivitate;
- 40) masculinitate;
- 41) cordialitate;
- 42) plin de importanță;
- 43) capacitatea de a avea o poziție proprie;
- 44) moliciune;
- 45) capacitatea de a fi prieteni;
- 46) agresivitate;
- 47) credulitate;
- 48) ineficiență;
- 49) înclinarea de a conduce;
- 50) infantilism;
- 51) adaptabilitate;
- 52) individualism;
- 53) atitudine negativă față de expresiile necenzurate;
- 54) lipsa de sistem;
- 55) spiritul concurenței;
- 56) dragostea față de copii;
- 57) tact;
- 58) ambiție;
- 59) calm;
- 60) tradiționalism.

Răspuns:

trăsături masculine: 1, 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49, 52, 55, 58;

trăsături feminine: 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26, 29, 32, 35, 38, 41, 44, 47, 50, 53, 56, 59.

Bibliografie

1. LORBER Judith, *Gender Inequality. Feminist Theories and Politics*, Fourth Edition, Graduate Center and Brooklyn College City University of New York New York, Oxford University Press, 2010.
2. ТОМПСОН Джейн Л., ПРИСТЛИ Джудит. *Социология: Вводный курс/Пер., с англ. – М.* "Фирма "Издательство АСТ"; Львов: "Инициатива", 1998.
3. VLĂSCEANU Lazăr (coord.) *Manual de Sociologie*, Capitolul „Gen și societate” de Laura Grunberg B. Polirom, 2010.
4. BAURCIULU Angela, BELOSTECINIC Marina, CASIAN Angela, PĂRȚACHI Ion, PETROIA Andrei *Bugetare sensibilă la gen*, Manual, Chișinău ASEM, 2009.
5. BODRUG-LUNGU Valentina. *Sensibilizarea de gen a populației*. Chișinău, USM. 2007.102 p.
6. PETROZZIELLO Allison J.. *Gender în mișcare Abordarea legăturii dintre migrație și dezvoltare din perspectiva gender*. Manual de formare, Santo Domingo, , UN WOMEN, 2013
7. BOCIOC Florentina, DIMITRIU Doina, TEȘIU Roxana, VĂILEANU Cristina, *Gender mainstreaming. Metode și instrumente*. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen, B. CPE, 2004.
8. VAILEANU Cristina, RUSU Viorica, CANTARJI Vasile, *Ghidul utilizatorului statisticilor de gen*, Chișinău, BNS, 2008.

Tema 2.

Integrarea dimensiunii de gen – strategia de transformare a politicilor și generare a egalității de gen în societate

Scopul și obiectivele	
SCOPUL:	familiarizarea studenților cu argumentarea multidimensională a necesității abordării integratoare a dimensiunii de gen în societate, precum și cu rezultatele obținute și principalele direcții privind asigurarea egalității de gen pe plan mondial.
OBIECTIVELE:	– Să descrie cadrul istoric privind evoluția abordărilor privind aspectele de gen; – Să definească și să explice conceptul de abordare integratoare a egalității de gen; – Să prezinte principalele tratate și strategii privind promovarea egalității de gen la nivelul Uniunii Europene; – Să cunoască rapoartele existente privind rezultatele promovării egalității de gen efectuate de organismele internaționale la sfârșitul anului 2015; – Să prezinte principalele rezultate și progresele realizate la 20 de ani de la adoptarea Convenției de la Beijing din 1995; – Să prezinte sinteza rezultatelor ODM-3 „Promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor” pentru perioada 2000-2015; – Să cunoască concepte definitorii care stau la baza metodologiei de estimare a Indicelui Decalajului de Gen Global; – Să prezinte 4 categorii fundamentale ce analizează Indicele Decalajului de Gen Global; – Să prezinte principalele domenii de evaluare a egalității de gen în cadrul indicatorului compozit Indicele Egalității de Gen la nivelul Uniunii Europene.

Sinteza temei

Abordarea integratoare constă în (re)organizarea, ameliorarea și evaluarea proceselor de luare a deciziilor în scopul încorporării perspectivei egalității între femei și bărbați, în toate domeniile și la toate nivelurile, de către factorii implicați, în mod obișnuit, în aplicarea în practică a politicilor.

Abordările privind aspectul de gen au evoluat, mai pronunțat, de la începutul secolului XX, printr-o serie de evenimente și declarații la nivel internațional, iar pentru prima dată, egalitatea de gen apare ca element-cheie al sistemului dreptului omului, fiind fixat în *Declarația Universală a Drepturilor Omului* din 1948.

Un moment istoric determinant vizează *Conferința Internațională a ONU cu privire la Condiția Femeilor*, organizată la Beijing, în 1995, care s-a soldat cu elaborarea unei *Platforme pentru Acțiune*, unde se subliniază faptul că: „Egalitatea dintre femei și bărbați reprezintă o problemă ce ține de domeniul drepturilor omului și o condiție eminentă pentru justiție socială, constituind, de asemenea, și o pre-condiție fundamentală pentru egalitate, dezvoltare și pace”.

Începând cu anul 2000, asistăm la amploarea acțiunilor determinate de promovarea egalității de gen, reflectată în mai multe documente de politici specifice, adoptate pe plan internațional, regional, național:

- UE – Pactul european pentru egalitatea de gen, **2006-2010**;
- UE – Strategia pentru egalitatea între femei și bărbați, **2010-2015**;
- UE – Pactul european pentru egalitatea de gen, **2011-2020**;
- ONU – Obiective de Dezvoltare ale Mileniului (ODM) **2000-2015**;
- ONU – Obiective de Dezvoltare Sustenabilă, **2016-2030**.

Promovarea abordării integratoare a egalității de gen la nivel mondial, regional și național, în decursul ultimilor 20 de ani, oferă, în prezent, un *cadru complex* privind metodologiile, tehnicile și instrumentele de implementare, precum și o *serie de indicatori* de analiză și progres, ce permit evaluarea situației actuale în domeniu. În acest context, prezintă interes evaluarea rapoartelor existente privind progresul înregistrat în promovarea egalității de gen.

Dacă ne referim la rezultatele aplicării platformei de la Beijing, după 20 de ani, se constată un record de 164 de țări, care s-au angajat în promovarea statutului femeilor. În rapoartele prezentate în 2015, în cadrul Sesiunii a 59-a, sunt încorporate progresele în toate cele 12 domenii critice, la fel de relevante astăzi, atât pe fiecare țară, cât și pe cele 5 regiuni. Sesiunea prezintă publicului larg o serie de rapoarte și baza informațională privind situația femeilor și fetelor, și anume: sinteza regională; realizări și provocări în promovarea egalității de gen în regiunea ECE și pe țară; politici economice și sociale sensibile la gen privind sprijinirea emancipării femeilor și a fetelor din regiunea ECE; prevenirea și eliminarea violenței; tendințe și lecții învățate pentru Agenda post-2015.

În anul 2015, în cadrul Summitului ONU, s-a raportat despre progresul considerabil pe indicatori măsurabili stabiliți, specifici ODM-urilor. Pentru ODM-3 „Promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor” pot fi subliniate următoarele concluzii:

- În cadrul regiunilor în curs de dezvoltare, s-a atins obiectivul de eliminare a disparităților de gen în învățământul primar, secundar și terțiar;
- Accesul femeilor la locurile de muncă plătite continuă să se extindă;
- Femeile rămân dezavantajate pe piața forței de muncă.
- Reprezentarea politică a femeilor a crescut, dar atingerea parității rămâne un obiectiv îndepărtat.

Un deceniu de date reflectă că decalajul de gen privind *Participarea Economică și oportunitatea*, în 2015, este situat la nivelul de 59%, cu îmbunătățiri lente de 3% în ultimii zece ani. La capitolul *Educație*, diferența dintre femei și bărbați s-a ridicat la nivel de 95%, decalajul fiind mai mic cu 3% față de 2006. *Sănătate și de supraviețuire* este sub-indicele, care este cel mai aproape de paritate 1 și este 96%, iar diferența a crescut ușor față de anul 2006, cu 1%. În timp ce, la categoria *Abilitare (putere) politică*, îmbunătățirea este relativ ridicată în ultimul deceniu, comparativ cu alte domenii și constituie 9%, decalajul între femei și bărbați, în acest domeniu, rămâne cel mai mare, indicele fiind doar de 23% în anul 2015. Dacă ne referim la situația țărilor din regiune, poziționate pe primele 20 de locuri, observăm diferențe importante la categoria Participarea economică – diferența dintre Islanda și Latvia fiind 0,086 p.p., însă, Abilitarea politică constituie 0,473 p.p. sau 47,3%.

Amploarea decalajelor naționale privind egalitatea de gen o constituie rezultatul combinat al diferitelor variabile socio-economice, politice și culturale.

Pentru a contribui la consolidarea și promovarea egalității de gen la nivelul Uniunii Europene, inclusiv integrarea dimensiunii de gen, în toate politicile UE și politicile naționale, în anul 2006, a fost înființat Institutul European pentru Egalitatea de Gen (EIGE).

Indicele Egalității de Gen (IEG), elaborat în cadrul Institutului, este un indicator compozit, care oferă o măsură pentru toate statele membre și reflectă complexitatea conceptului privind egalitatea de gen. Acesta măsoară diferențele de gen într-un interval de timp pe 6 domenii relevante de politici în cadrul UE.

Raportul privind Indicele Egalității de Gen include trei perioade – 2005, 2010 și 2012 – pentru 28 de țări ale Uniunii Europene. Dinamica indicatorilor egalității de gen pe domenii și *indicele compozit* reflectă o situație bună privind egalitatea de gen existentă în domeniul *Sănătății*, unde starea, comportamentul și accesul la serviciile medicale se situează la nivelul de 90% în anii 2010 și 2012. În timp ce, indicatorii ce vizează domeniile *Puterea* și *Timpul* prezintă niveluri reduse, sub 40%. Și la capitolul *Cunoștințe*, se observă tendința descrescătoare de la 52,1%, în anul 2005, până la 49,1%, în anul 2012 (se justifică prin intrarea unor țări noi în UE cu gradul de dezvoltare general mai mic, decât media europeană).

Pe baza lecțiilor învățate, au fost determinate o serie de măsuri urgente pentru accelerarea progresului, care vizează:

- transformarea normelor sociale discriminatorii și a stereotipurilor de gen;
- reducerea decalajelor de gen pe piața forței de muncă și în sfera socială;
- transformarea economiei în vederea realizării egalității de gen și a dezvoltării durabile;
- participarea deplină și egală a femeilor la procesul decizional la toate nivelurile și toate sferele;

- consolidarea responsabilității pentru egalitatea de gen și realizarea drepturilor femeilor și fetelor;
- combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor și fetelor;
- creșterea semnificativă a investițiilor în egalitatea de gen; reorientarea politicilor fiscale și monetare; monitorizarea și analiza efectelor prin intermediul bugetului sensibil la gen.

2.1. Cadrul istoric și conceptual privind abordarea integratoare a egalității de gen

Declarația Universală a Drepturilor Omului în 1948	– anii 40-60	Egalitatea de gen
CEDAW în 1979 Sporirea nivelului de participare a femeilor și eliminarea tuturor formelor de discriminare.	– anii 70-80	Echitatea și eficacitatea
Platforma de Acțiuni, Beijing în 1995 Promovarea pe plan internațional a politicilor integratoare privind egalitatea de gen	– anii 90	Gender Mainstreaming
ONU – Obiective de Dezvoltare ale Mileniului, 2000-2015 UE – Pactul european pentru egalitatea de gen, 2006-2010 UE – Strategia pentru egalitatea între femei și bărbați, 2010-2015 UE – Pactul european pentru egalitatea de gen, 2011-2020 ONU – Obiective de Dezvoltare Sustenabilă, 2016-2030		– anii 2000...

Figura 2.1. Evoluția abordărilor privind aspectul de gen

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE, Platforma de Acțiune de la Beijing, 1995

Abordarea integratoare a egalității de șanse între femei și bărbați a fost girată și subliniată drept abordarea prin care vor fi atinse obiectivele cuprinse în fiecare dintre domeniile sale critice de interes, astfel: “... guvernele și alți actori trebuie să promoveze o politică activă și vizibilă de integrare a perspectivei de gen în toate politicile și programele astfel, încât să se realizeze o analiză a efectelor lor asupra femeilor și, respectiv, bărbaților, înaintea luării deciziilor.”

UNIUNEA EUROPEANĂ. Definiția dată de Consiliul Europei:

Abordarea integratoare constă în (re)organizarea, ameliorarea și evaluarea proceselor de luare a deciziilor în scopul încorporării perspectivei egalității între femei și bărbați în toate domeniile și la toate nivelurile, de către factorii implicați, în mod obișnuit, în aplicarea în practică a politicilor.

Figura 2.2. Principalele definiții ale abordării integratoare a egalității de gen

2.2. Rezultatele promovării și direcțiile strategice privind asigurarea egalității de gen pe plan mondial

Rapoartele privind promovarea egalității de gen, 2015	Raport privind aplicarea Platformei de la Beijing 1995-2015 (Beijing+20)
	Raportul privind realizarea Obiectivelor Milenare de Dezvoltare 2000-2015
	Raportul privind decalajul de gen (Global Gender Gap Report)
	Raportul privind egalitatea de gen la nivelul Uniunii Europene

Figura 2.3. Rezultatele promovării egalității de gen

Tabelul 2.1. Rezultatele aplicării Platformei de la Beijing în perioada 1995-2015

Domeniile vizate în Platforma de la Beijing	Regiuni	Documentele Comisiei Economice pentru Europa
• sărăcia; • educația; • sănătatea; • violența; • conflictele armate; • economia; • puterea și procesul de luare a deciziilor; • mecanismele instituționale; • drepturile omului; • mass-media; • mediul; • fetele.	• Economic Commission for Africa (ECA) • Economic Commission for Europe (ECE) • Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC) – • Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP) • Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA)	• Raportul Beijing + 20 - Revizuire a progresului: sinteza regională • Revizuire a Progresului Regional: realizări și provocări în promovarea egalității de gen în regiunea ECE în funcție de țară • Politici economice și sociale sensibile la gen privind sprijinirea emancipării femeilor și a fetelor din regiunea EC • Prevenirea și eliminarea violenței împotriva femeilor și fetelor din regiunea Europa și Asia Centrală • Tendințe privind egalitatea de gen • 20 de ani de integrare a dimensiunii de gen: Lecții învățate pentru Agenda post-2015

1. Transformarea normelor sociale discriminatorii și a stereotipurilor de gen;
2. Transformarea economiei în vederea realizării egalității de gen și a dezvoltării durabile;
3. Asigurarea participării depline și egale a femeilor în procesul decizional la toate nivelurile;
4. Creșterea semnificativă a investițiilor în egalitatea de gen, prin reorientarea politicilor fiscale și monetare;
5. Consolidarea responsabilității pentru egalitatea de gen și realizarea drepturilor omului, ale femeilor și fetelor.

Figura 2.4. Accelerarea progresului: 5 domenii globale

Tabelul 2.2. Realizarea Obiectivelor Milenare de Dezvoltare 2000-2015

Principalele ținte al ODM-3	Sinteza rezultatelor în 2015
Lichidarea inegalității genurilor în învățământul primar și secundar educație, de preferință până în 2005.	În cadrul regiunilor în curs de dezvoltare, indicele de paritate de gen fiind <u>de 0,98</u> în învățământul primar și cel secundar, iar în învățământul terțiar este de 1,01 în anul 2015.
Accesul femeilor la locurile de muncă plătite continuă să se extindă.	În anul 2015, 41% dintre femei au locuri de muncă plătite în alte domenii (în afara sectorului agricol), comparativ cu 35% în 1990.
Femeile rămân dezavantajate pe piața forței de muncă.	La nivel global, <i>femeile câștigă cu 24% mai puțin</i> decât bărbații, cu cele mai mari disparități găsite în Asia de Sud (cu 33 %) și Africa de Sud (cu 30%). Din 92 de țări, în 78 de țări, femeile cu studii superioare au rate mai mari de șomaj, decât bărbații cu educație similară.
Reprezentarea politică a femeilor a crescut, dar atingerea parității rămâne un obiectiv îndepărtat.	În ultimii 20 de ani, în 174 de țări, proporția medie globală de femei în parlament aproape s-a dublat în aceeași perioadă, în creștere de la 11%, în 1995, la 22%, în 2015. În medie, la fiecare <u>5 membri bărbați</u> revine doar o singură femeie.

Tabelul 2.3. Indicatorii de estimare a Indicelui Decalajului de Gen Global

Categorii fundamentale	Indicatori de estimare
1. Participarea economică și oportunitate	1. Decalajul de participare (ratele de participare pe piața forței de muncă); 2. Diferența de remunerare: a) raportul dintre femei și bărbați privind veniturile câștigate; b) egalitatea salarială pentru munca similară. 3. Diferența în avansare: a) Raportul dintre femei și bărbați printre legislatori, înalți funcționari și manageri; b) Raportul dintre femei și bărbați în rândul lucrătorilor tehnici și profesioniști.
2. Nivelul de educație	Raporturi dintre fete și băieți, femei și bărbați 1. În educație primară; 2. În educație secundară; 3. În educație la nivel terțiar.
3. Sănătate și supraviețuire	1. Raportul între sexe la naștere; 2. Decalajul de speranța de viață sănătoasă dintre femei și bărbați.
4. Abilitare (putere) politică	1. Raportul dintre femei și bărbați în poziții de nivel ministru ; 2. Raportul dintre femei și bărbați în poziții parlamentare ; 3. Raportul dintre femei și bărbați privind numărul de ani de mandat executiv (prim-ministru sau președinte) pentru ultimii 50 de ani.

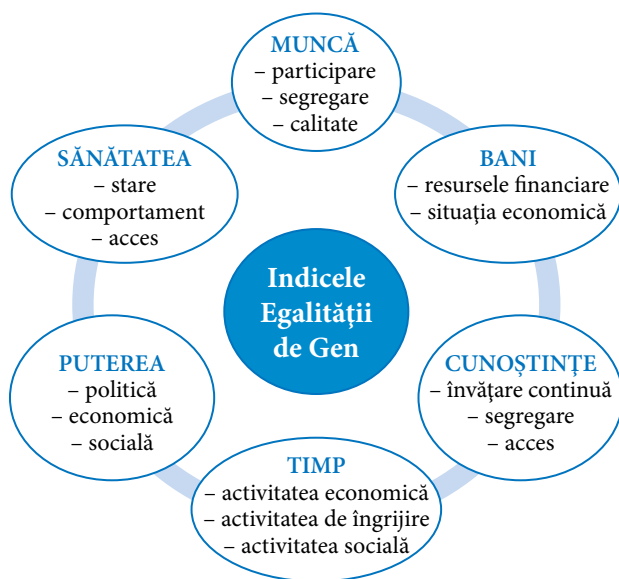

Figura 2.5. Principalele domenii de evaluare a egalității de gen la nivelul Uniunii Europene

Tabelul 2.4. Angajamente și acțiuni de reducere a diferențelor de gen

Principalele angajamente	Măsuri pentru reducerea diferențelor de gen
Reducerea de-calajelor de gen pe piață forței de muncă și în sfera protecției sociale	– asigurarea ocupării femeilor pe piața forței de muncă; – eliminarea stereotipurilor și promovarea egalității de gen; – asigurarea remunerării egale; – promovarea emancipării femeilor în viața politică și economică, – creșterea numărului de femei în mediul de afaceri ; – încurajarea partenerilor sociali și a întreprinderilor în aplicarea inițiativelor în favoarea egalității de gen; – promovarea participării egale a femeilor și bărbaților în procesele decizionale.
Promovarea echilibrului muncă-viață pentru femei și bărbați pe tot parcursul vieții	– servicii de îngrijire a copiilor adecvate, accesibile și de înaltă calitate; – servicii și facilități de îngrijire pentru alte persoane aflate în întreținere; – programele de lucru flexibile și diversificarea formelor de concediu atât pen-tru femei, cât și bărbați.
Combaterea tuturor forme-lor de violență împotriva fe-meilor	– realizarea strategiilor la nivel național și UE în vederea eliminării violenței; – consolidarea acțiunilor de prevenire a violenței asupra femeilor; – creșterea responsabilităților bărbaților și băieților în procesul de eradicare a violenței împotriva femeilor.

Teste (cu răspuns)

1. Conceptul de “abordare integratoare a egalității de gen” sau gender mainstreaming reprezintă:

- a. tratarea femeilor drept destinatari pasivi de beneficii în cadrul societății;
- b. (re)organizarea, ameliorarea și evaluarea proceselor de luare a deciziilor în scopul încorporării perspectivei egalității între femei și bărbați în toate domeniile și la toate nivelurile;
- c. promovarea unei politici active și vizibile de integrare a egalității de gen doar în procesul bugetar al unei țări.

Răspuns: b.

2. Pentru factorii de decizie, includerea genului în politici sau programe înseamnă să identifice impactul acestora asupra diverselor grupuri de femei și bărbați în următoarele faze ale procesului decizional:

- a) planificării și elaborării;
- b) aplicării sau realizării;
- c) monitorizării și evaluării;
- d) în toate fazele menționate mai sus.

Răspuns: d.

3. Dimensiunea orizontală a abordării integratoare egalității de gen se referă la:

- a) asumarea clară a strategiei ca un act de voință politică și de implicare a structurilor (factorilor) de decizie în toate etapele procesului de reformă socială;
- b) utilizarea unor instrumente specifice și a unor responsabilități bine definite, atribuite unor actori determinați;
- c) nivelul de dezvoltare a capacităților de infrastructură (utilitățile de transport, de comunicații etc.) și a celor privind resursele necesare (umane, materiale, financiare, informative și de documentare).

Răspuns: c.

4. În sens larg, sfera de cuprindere a abordării integratoare de gen se referă la:

- a) strategiile naționale și politica macroeconomică;
- b) elaborarea politicilor, procesele decizionale, procesele de implementare;
- c) proceduri și practice, metodologii, monitoring și activitatea de evaluare;
- d) munca neremunerată în sectorul menajelor.

Răspuns: b, c.

5. Progresele constatate privind inegalitățile de gen, în cadrul Platformei de acțiune de la Beijing, acoperă:

- a) 12 domenii critice;
- b) 6 dimensiuni;
- c) 4 categorii fundamentale;
- d) Faptul că fiecare țară prezintă un număr diferit de domenii.

Răspuns: a.

6. Categoria fundamentală a IGG „Participarea economică și oportunitate” include indicatori de estimare privind:

- a) raportul dintre femei și bărbați în poziții la nivel de ministru;
- b) raportul între sexe la naștere;

- c) raportul dintre femei și bărbați printre legislatori, înalți funcționari și manageri;
- d) diferența de remunerare.

Răspuns: c, d.

7. Categoria fundamentală a IGG „Abilitare (putere) politică” include indicatori de estimare privind:

- a) raportul dintre femei și bărbați în poziții la nivel de ministru;
- b) raportul între sexe la naștere;
- c) raportul dintre femei și bărbați printre legislatori, înalți funcționari și manageri;
- d) raportul dintre femei și bărbați în poziții parlamentare.

Răspuns: a, d.

8. Indicele Egalității de Gen (IEG), fiind un indicator compozit, cuprinde:

- a) 12 domenii critice;
- b) 6 domenii;
- c) 4 categorii fundamentale;
- d) Faptul că fiecare țară prezintă un număr diferit de domenii.

Răspuns: b.

9. Domeniul Cunoștințe al indicatorului compozit IEG cuprinde:

- a) resursele financiare, situația economică;
- b) participare, segregare, calitate;
- c) acces, segregare, învățare continuă;
- d) stare, comportament acces.

Răspuns: c.

10. Combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor, din cadrul măsurilor pentru reducerea diferențelor de gen, prevede:

- a) eliminarea stereotipurilor de gen și promovarea egalității de gen în educație și formare, precum și în viața profesională;
- b) creșterea rolului și a responsabilităților bărbaților și băieților în procesul de eradicare a violenței împotriva femeilor;
- c) asigurarea remunerării egale pentru muncă egală și volumul similar de muncă;
- d) îmbunătățirea furnizării de servicii de îngrijire a copiilor adecvate, accesibile și de înaltă calitate pentru copii.

Răspuns: b.

Bibliografie

1. A practical guide to integrating the gender perspective into a policy/programming cycle. Disponibil: <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>
2. BAURCIULU, A.; BELOSTECINIC, M., CASIAN, A.; PĂRȚACHI, I.; PETROIA, A. Bugetare sensibilă la gen. Chișinău, ASEM, 2009. Disponibil: http://genderbudgets.ru/biblio/manual_redactie_1_mol.pdf
3. BOCIOC F., DIMITRIU D., TEȘIU R., VĂILEANU C., *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen*, București, CPE 2004, Disponibil: <http://www.serviciilocale.md/download.php?file=cHVibGljL3B1YmxpY2F0aW9ucy8yNzYxMDR-fbWRfZ2hpZF9nbS5wZGY>

4. BOMAN, A.; EKLUND, U.; LOFGREN, C. *Gender Mainstreaming Manual. A book of practical methods from the Swedish Gender Mainstreaming Support Committee*. Printed by Edita Sverige AB, Stockholm 2007.
Disponibil: <http://www.government.se/contentassets/3d89b0f447ec43a4b3179c4a22c370e8/gender-mainstreaming-manual-sou-200715>
5. Gender mainstreaming in development programming. Guidance note. New York, 2014. Disponibil: <http://www2.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2014/gendermainstreaming-issuesbrief-en%20pdf.pdf?v=1&d=20150220T190747>
6. *GDP a poor measure of progress, say Davos economists*, WEF 2016.
Disponibil: <http://www.weforum.org/agenda/2016/01/gdp>
7. Council of Europe (2004): Gender mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices – Final report of activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS), Directorate General of Human Rights, EG-S-MS (98) 2 rev. Disponibil: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/EG_S_MS_98_2_rev_en.pdf
8. Conferința Mondială privind condiția femeilor, Nairobi, 1985. Disponibil: http://www.5wwc.org/conference_background/1985_WCW.html
9. Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), din cadrul sesiunii ONU, adoptată în 1979. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/history.htm>
10. European Pact for Gender Equality (2011-2020). Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/119628.pdf
11. Mainstreaming the gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system, ECOSOC, iulie 1997, capitolul IV. ECOSOC agreed conclusions, 1997/2.
Disponibil: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/ECOSOCAC1997.2.PDF>
12. Platforma Acțiune, Beijing 1995. Textul integral Disponibil: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/index.html>
13. Raport privind realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (ODM)
Disponibil: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/mdg/the-millennium-development-goals-report-2015.html>
14. Raport privind aplicarea Platformei de la Beijing 1995-2015 (Beijing+20)
Disponibil: <http://www.unwomen.org/en/csw/csw59-2015>
15. Rapoartele de progres al realizării Platformei de acțiuni, Beijing 1985. Disponibil: E/2005/27-E/CN.6/2005/11; E/2010/27-E/CN.6/2010/11
16. Raportul privind decalajul de gen (Global Gender Gap Report)
Disponibil: <http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2015>
17. Raportul privind egalitatea de gen la nivelul Uniunii Europene,
Disponibil: <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>
18. European Pact for Gender Equality (2011-2020). Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/119628.pdf
19. Sustainable Development site for more on 17 goals to transform our world. Disponibil: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>

Tema 3.

Strategii și politici de promovare a egalității de gen în Republica Moldova

Scopul și obiectivele

SCOPUL: familiarizarea studenților cu apariția, evoluția și cadrul de reglementare privind promovarea integratoare a dimensiunii de gen în Republica Moldova, precum și cu rezultatele obținute și principalele direcții privind asigurarea egalității de gen.

- OBIECTIVELE:**
- Să descrie etapele creării cadrului legal și instituțional privind promovarea egalității de gen în R. Moldova;
 - Să cunoască prevederile Constituției Republicii Moldova privind egalitatea de gen;
 - Să cunoască scopul principal al Legii Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați;
 - Să prezinte domeniile de manifestare a egalității de șanse între femei și bărbați în contextul legislației Republicii Moldova;
 - Să cunoască cadrul instituțional de asigurare a egalității de șanse între femei și bărbați din R. Moldova;
 - Să utilizeze reglementările și actele normative privind egalitatea de gen;
 - Să cunoască rapoartele existente privind rezultatele promovării egalității de gen, în Republica Moldova, la sfârșitul anului 2015;
 - Să prezinte principalele rezultate și progresele realizate de Republica Moldova stabilite în cadrul Convenției de la Beijing;
 - Să cunoască domeniile vizate în promovarea egalității de gen în cadrul documentelor de politici naționale și internaționale;
 - Să prezinte progresul general, înregistrat în Republica Moldova, privind promovarea abordării integratoare a egalității de gen;
 - Să descrie segmentele problematice privind egalitatea de gen în Republica Moldova determinate în cadrul rapoartelor;
 - Să prezinte priorități-cheie privind asigurarea egalității de gen în Republica Moldova.

Sinteza temei

Semnarea de către Republica Moldova a documentelor internaționale, cum ar fi CEDAW (1994), Declarația de la Beijing (1995), Declarația Milenară a ONU (2000) etc., în mod expres, stipulează necesitatea promovării principiilor egalității genurilor, induce responsabilitatea guvernării de a include dimensiunea de gen în toate politicile publice și documentele strategice de dezvoltare.

Adoptarea, în 2006, a *Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați* (Legea Nr. 5 din 09.02.2006) a reprezentat un progres esențial, datorită faptului că, pentru prima dată, în legislația Republicii Moldovei, sunt definite conceptele, precum: discriminarea, egalitate de șanse, gender, discriminare după criteriul de sex.

Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, în contextul legii, se realizează în următoarele domenii:

- 1) domeniul public, prin: accesul egal la ocuparea funcțiilor publice; activitatea electorală, a partidelor și a altor organizații social-politice; egalitatea de șanse în mass-media;
- 2) domeniul social-economic, prin: accesul egal la angajare; cooperarea angajatorului cu angajații și cu reprezentanții sindicatelor; combaterea acțiunilor discriminatorii ale angajatorului; accesul egal la activitatea de întreprinzător;
- 3) în educație și sănătate.

S-a stabilit cadrul instituțional în domeniul egalității între femei și bărbați, care se referă la următoarele autorități: Parlamentul; Guvernul; Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați; Ministerul Sănătății și Protecției Sociale (organ specializat); ministerele și alte autorități administrative centrale (unitățile gender); autoritățile administrației publice locale (unitățile gender). De asemenea, au fost determinate condițiile pentru dezvoltarea statisticii gender.

Anul 2015 a fost unul al prezentării progreselor privind integrarea dimensiunii de gen, în diferite sectoare, în conformitate cu acordurile încheiate de către Republica Moldova și organisme și forurile internaționale, precum și în conformitate cu legislația și documentele de politici naționale. Astfel, evaluarea și monitorizarea progreselor Republicii Moldova pot fi regăsite în următoarele 4 rapoarte:

1. Raportul Național privind implementarea Declarației de la Beijing și a Platformei de acțiuni 1995-2015;
2. Raportul privind Realizarea Obiectivelor Milenare de Dezvoltare 2000-2015;
3. Raportul privind Indicele Decalajului de Gen pentru Republica Moldova;
4. Raport de evaluare a implementării Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015.

Din sinteza asupra rapoartelor, subliniem că domeniile vizate sunt structurate diferit în funcție de **obiectivele stabilite** în cadrul convențiilor și/sau al programelor de promovare al egalității de gen. Cu toate acestea, indicatorii, care stau la baza analizei și monitorizării progreselor, sunt determinați și armonizați cu cele stabilite pe plan internațional. De altfel, a fost elaborat setul armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la dimensiunea de gen, în contextul ODM, cu suportul conceptual al Fondului Națiunilor Unite de Dezvoltare pentru Femei.

Setul armonizat este structurat în funcție de obiectivele de dezvoltare ale mileniului și țintele stabilite pentru Republica Moldova, cuprinzând, *în total, 186 de indicatori*,

grupați pe domenii: nivelul de trai; educația; participarea la viața publică și politică; protecția socială; combaterea violenței; sănătatea; mediul și ocuparea în câmpul muncii. Astfel, începând cu anul 2010, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova prezintă periodic rapoartele în sferele menționate mai sus, ceea ce simplifică activitatea de evaluare și raportare, precum și constituie baza de date în elaborarea politicilor publice.

Un deceniu de date reflectă dinamica privind diferențele de gen, astfel:

- *Participarea Economică și oportunitatea* pe plan mondial, în 2015, a fost, în medie, la nivelul de 0,59, în timp ce, în Republica Moldova, mărimea indicatorului este mai ridicată, fiind de 0,79.
- La capitolul *Educație*, decalajul de gen global este mic și constituie 0,95, iar, în Republica Moldova, decalajul este doar de 0,996.
- *Sănătatea și supraviețuirea* prezintă o medie globală de 0,957 și, în Republica Moldova, nivelul indicelui fiind cel mai aproape de paritatea 1 și constituie 0,979.
- La categoria *Abilitare (putere) politică*, decalajul rămâne a fi important în ultimul deceniu, comparativ cu alte domenii și constituie, la nivelul tuturor țărilor, doar 0,23, în anul 2015, în timp ce, în Republica Moldova, mărimea indicelui se situează sub media mondială, constituind doar 0,195.

Principalele bariere constatate în cadrul rapoartelor de progres în promovarea egalității de gen se referă la următoarele:

1. Persistența stereotipurilor de gen în toate sferele;
2. Republica Moldova dispune de un cadru legal normativ solid privind egalitatea de gen, dar cu mai multe puncte slabe la capitolul asigurării implementării acestuia;
3. Lipsa sau insuficiența datelor statistice privind egalitatea de gen în rapoartele privind realizarea politicilor publice și a celor privind situația social-economică;
4. Lipsa bazelor de date și a statisticilor segregate pe sex la nivelul instituțiilor publice ale APC și APL;
5. Rolul redus al Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați în promovarea și coordonarea acțiunilor naționale, sectoriale și transversale;
6. Lipsa sau insuficiența metodelor disponibile pe integrarea dimensiunii de gen și a unui set minim de instrumente (de exemplu, analiza de gen, analiza impactului de gen, liste de verificare etc.) la toate etapele de elaborare și implementare a politicilor publice.

Sintetizând concluziile din cele patru rapoarte, se pot sublinia unele segmente problematice în Republica Moldova, per ansamblu, care constituie, totodată, priorități-cheie pentru perioada imediat următoare: Abilitarea Politică, Participare economică și oportunități, Violența în familie, Gradul ridicat al sărăciei. Iar acțiunile prioritare vizează următoarele:

- Creșterea participării femeilor la procesele decizionale și la activitatea politică;
- Creșterea abilitării economice a femeilor și consolidarea independenței financiare;

- Prevenirea și combaterea violenței în familie;
- Reducerea sărăciei și asigurarea protecției sociale pentru grupurile vulnerabile;
- Continuarea eforturilor de asigurare a egalității de gen în politicile și programele naționale, sectoriale și transversale;
- Armonizarea legislației naționale la prevederile Directivelor Consiliului Europei;
- Implementarea bugetării sensibile de gen la toate nivelele și integrarea în CBTM.

3.1. Cadrul legal și instituțional privind promovarea egalității de gen în Republica Moldova

Tabelul 3.1. Cadrul legal al Republicii Moldova privind asigurarea egalității de gen

Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați	nr.5 din 09.02.2006
Instituirea Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați	Hotărârea Guvernului nr.350 din 07.04.2006
Legea privind prevenirea și combaterea violenței	nr.45 din 01.03.2007
Programul național al Republicii Moldova de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015	Hotărârea Guvernului nr.933 din 31.12.2009
Legea privind modificarea și completarea Codului muncii al Republicii Moldova,	nr.168 din 09.07.2010
Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative	nr.167 din 09.07.2010
Legea cu privire la asigurarea egalității	nr.121 din 25.05.2012

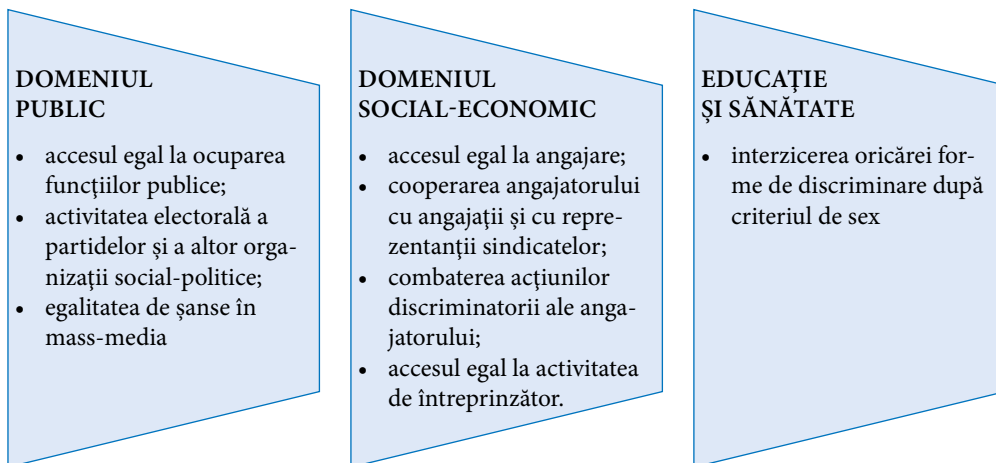

Figura 3.1. Domeniile prevăzute în lege privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați

Competențele Guvernului	• asigură integrarea în politici, strategii, programe, acte normative și investiții financiare a principiului egalității între femei și bărbați;
	• aprobă planurile și programele naționale privind egalitatea între femei și bărbați, monitorizează realizarea lor;
	• prezintă periodic Parlamentului rapoarte asupra situației și activității în domeniu, conform legislației

Figura 3.2. Competențele Guvernului privind inițierea și realizarea proceselor ce țin de abordarea integratoare a egalității de gen

1. Strategia de Creștere Economică și Reducerea Sărăciei (SCERS) 2004–2006;
2. Planul de Acțiuni Republica Moldova–Uniunea Europeană, 2005–2007;
3. Strategia Națională de Dezvoltare 2008–2011;
4. Obiectivele Strategice ale Ministerului Protecției Sociale, Familiei și a Copilului (MPSFC) 2008–2012.
5. Programe din cadrul Cadrului de cheltuieli pe termen mediu, CCTM 2009–2011.
6. Strategia Națională privind ocuparea forței de muncă 2007–2015.
7. Programul Național pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru 2010–2015;
8. Planul Național de Acțiune pentru Drepturile Omului pentru anii 2011–2014;
9. Strategia Națională de Descentralizare și Planul de Acțiuni 2012–2015.
10. Programul „Femeile în politică în Moldova”, 2014–2016 implementat de către UN Women și PNUD în parteneriat cu Fundația Est-europeană și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, cu susținerea financiară a Guvernului Suediei.

Figura 3.3. Documente de politici și programele de promovare a egalității de gen în Republica Moldova în perioada 2004–2016

3.2. Rezultatele promovării și progresul înregistrat în asigurarea egalității de gen în Republica Moldova

Rapoartele privind promovarea egalității de gen, 2015	• Raportul Național privind implementarea Declarației de la Beijing și a Platformei de acțiuni 1995–2015
	• Raportul privind Realizarea Obiectivelor Milenare de Dezvoltare 2000–2015
	• Raportul privind Indicele Decalajului de Gen pentru Republica Moldova
	• Raport de evaluare a implementării Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010–2015

Figura 3.4. Rezultatele promovării egalității de gen în Republica Moldova

186 de indicatori grupați pe domenii:	– nivelul de trai;
	– participare în viața publică și politică;
	– ocuparea în câmpul muncii;
	– educație;
	– sănătate;
	– protecție socială;
	– combaterea violenței;
	– mediu.

Figura 3.5. Setul armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la dimensiunea de gen

Tabelul 3.2. Dinamica indicelui decalajului de gen global pe categorii fundamentale în Republica Moldova, în perioada 2006-2015

		Indicele decalajului de gen global		Economie		Educație		Sănătate		Politică	
Anii	Numărul total de țări	scorul	locul	scorul	locul	scorul	locul	scorul	locul	scorul	locul
2006	115	0,713	17	0,76	2	0,994	37	0,980	1	0,117	50
2012	135	0,071	45	0,761	21	0,996	42	0,979	34	0,104	85
2014	142	0,740	25	0,808	11	0,995	56	0,979	37	0,180	59
2015	145	0,742	26	0,797	18	0,996	50	0,979	42	0,195	58
Modificarea scorului 2006-2015		+0,029		+0,037		+0,002		-0,001		+0,077	

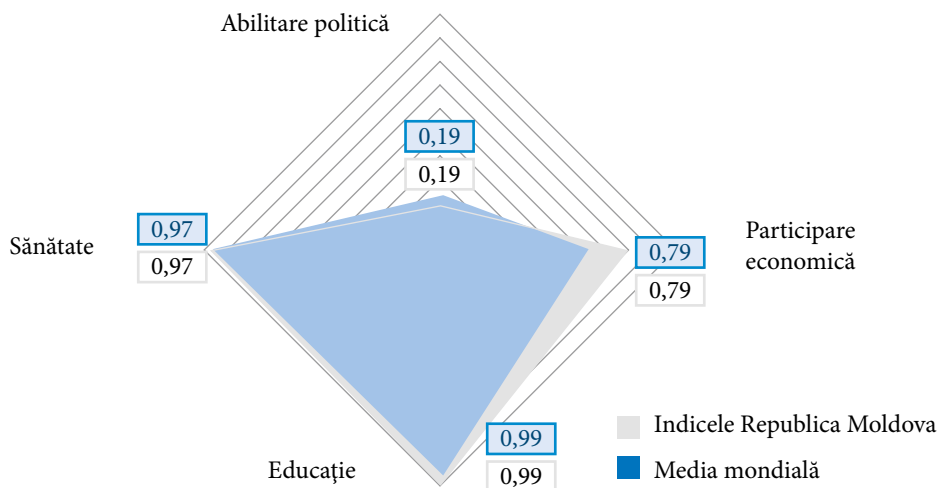

Figura 3.6. IDG al Republicii Moldova, comparativ cu IDG Global, 2015

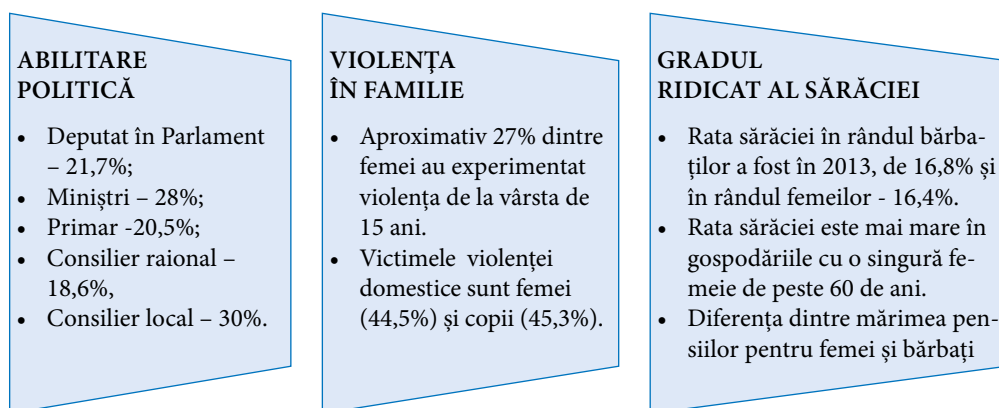

Figura 3.7. Segmente problematice privind egalitatea de gen în Republica Moldova – sinteza datelor (1)

Figura 3.8. Segmente problematice privind egalitatea de gen în Republica Moldova – sinteza datelor (2)

Creșterea participării femeilor la procesele decizionale și activitatea politică
Creșterea abilitării economice a femeilor și consolidarea independenței financiare
Prevenirea și combaterea violenței în familie
Reducerea sărăciei și asigurarea protecției sociale pentru grupurile vulnerabile
Asigurarea egalității de gen în politicile și programele naționale, sectoriale și transversale
Armonizarea legislației naționale la prevederile Directivelor Consiliului Europei
Implementarea bugetării sensibile de gen la toate nivelele

Figura 3.9. Priorități-cheie privind asigurarea egalității de gen în Republica Moldova

Teste (cu răspuns)

1. Cadrul legal privind egalitatea de gen în Republica Moldova este asigurat de:

- a) Legea privind sistemul și procesul bugetar și Legea privind Asigurările Sociale de Stat;
- b) Constituția Republicii Moldova, Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați;

- c) Hotărârea Guvernului privind instituirea Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați.

Răspuns: b.

2. Domeniile menționate în contextul legii privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați sunt:

- a) domeniul public, domeniul social-economic, educație și sănătate;
- b) domeniul relațiilor externe și internaționale, domeniul apărării naționale;
- c) toate domeniile menționate mai sus.

Răspuns: a.

3. Printre competențele Guvernului privind abordarea integratoare a egalității de gen regăsim:

- a) aprobarea legilor bugetare anuale și prezentarea Parlamentului;
- b) examinarea și aprobarea contractării împrumuturilor de stat externe și acordării garanțiilor de stat;
- c) faptul că asigură integrarea în politici, strategii, programe, acte normative și investiții financiare.

Răspuns: c.

4. În 2010, în Republica Moldova, a fost elaborat:

- a) setul armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la dimensiunea de gen;
- b) indicele decalajului de gen;
- c) indicele egalității de gen.

Răspuns: a.

5. Segmente problematice privind egalitatea de gen în Republica Moldova vizează:

- a) gradul ridicat al sărăciei, violența în familie;
- b) abilitare politică, participare economică și oportunități;
- c) funcționalitatea mecanismului de promovare, implementarea bugetării sensibile la gen;
- d) toate segmentele menționate mai sus.

Răspuns: d.

Bibliografie

1. BAURCIULU, A., BELOSTECINIC, M., CASIAN, A.; PĂRȚACHI, I.; PETROIA, A. *Bugetare sensibilă la gen*. Chișinău, ASEM, 2009. Disponibil: http://genderbudgets.ru/biblio/manual_redactie_1_mol.pdf
2. National report on the implementation of the Beijing Declaration, the Platform for Action (1995) and the outcomes of the 23rd special session of the General Assembly (2000), R. Moldova, 2014. Disponibil: <http://www.unwomen.org/en/csw/csw59-2015/preparations#National>
3. Programul Național de asigurare a egalității de gen în Republica Moldova, 2010-2015. Disponibil: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=333441&lang=1>
4. Raport privind realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (ODM). Disponibil: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/mdg/the-millennium-development-goals-report-2015.html>
5. Raport privind aplicarea Platformei de la Beijing 1995-2015 (Beijing+20) Disponibil: <http://www.unwomen.org/en/csw/csw59-2015>
6. Rapoartele de progres al realizării Platformei de acțiuni, Beijing 1985. Disponibil: E/2005/27-E/CN.6/2005/11; E/2010/27-E/CN.6/2010/11
7. Raportul privind decalajul de gen (Global Gender Gap Report) Disponibil: <http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2015>
8. Raportul privind egalitate de gen la nivelul Uniunii Europene, Disponibil: <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>

Tema 4.

Esența și conținutul intersecțiilor demografice ale aspectelor de gen în cadrul societății

Scopul și obiectivele

SCOPUL: formarea competențelor teoretice ale dimensiunii de gen prin prisma demografică, analiza modificărilor generate de cadrul demografic și cel economic și social.

- OBIECTIVELE:**
- Să definească noțiunile asociate categoriei de gen;
 - Să perceapă diferențele noțiunilor asociate categoriei de gen și gender;
 - Să cunoască tendințele de evoluție demografică și implicațiile acestora asupra categoriei de gen;
 - Să se familiarizeze cu factorii ce determină inegalitățile demografice ale genurilor, profunzimea socio-economică de implicare a acestora;
 - Să identifice modificările demografice de gen și generaționale;
 - Să conștientizeze influența socio-economică a inegalităților demografice.

Sinteza temei

Noțiunea de „sex” și „gen” nu se substituie.^{*} Iar **termenul de gen** nu îl înlocuiește pe cel de sex, care se referă doar la diferențele biologice dintre femei și bărbați. Caracteristicile care țin de sex sunt universale și de neschimbat. **Genul** definește relațiile sociale dintre femei și bărbați ce poate fi schimbat prin intermediul influențelor politice, economice, sociale sau culturale.^{**} **Inclusiv în sursele de bibliografie demografice primare, a fost utilizat pe larg termenul de sex cu echivalența termenului de gen.** Acesta este depășit de timp, dezvoltare în raport cu perioada modernă.

Conform criteriului „gen”, populațiunile sunt strict separate în două subpopulațiuni: cea feminină și masculină. Sporirea diferențelor, disproporțiilor de gen a generat introducerea în demografie a noțiunii de „gender” ce se manifestă nu numai în cadrul

^{*} Termenul „sex” determină particularitățile anatomo-fiziologice ale persoanelor, în baza cărora sunt identificați bărbați și femei. Termenul „gender” (sexul din punct de vedere social) semnifică constructul socio-cultural, deosebirile în roluri, comportare, caracteristici mentale și emoționale.

Genderul și rolurile gender se constituie prin sistemul de socializare, religie, divizarea muncii, în publică și privată, normele și stereotipurile culturale. Totodată, rolurile gender acceptate de diferite societăți sunt diferite, inclusiv pe perioada de timp. Noțiunea de egalitate a genurilor este destul de nouă pentru comunitatea mondială și și-a făcut apariția la finele secolului trecut. (Preluat după „Aspecte gender ale sistemului de pensionare al Republicii Moldova”, Chișinău, 2007, pag. 5)

^{**} „Ghidul utilizatorului statisticilor de gen”, Chișinău, 2008, Editura Elan Poligraf.

(interiorul) generației, dar și pe măsura creșterii numerice a acestora (generațiilor) în circuitul demografic (intergenerațional) raportat prin vârstă. Acestea sunt două limite ale genderului în demografie.

Noțiunea de „**gender**” în demografie a fost introdusă de J. Monei (1955) în lucrarea „British Journal of medical sexology”.^{*} Ultima jumătate de secol a constituit o preocupare a demografilor și demografiei din cauza masivității și efectelor multiple a fenomenului.

În demografie, „genderul” este perceput ca discrepanță demografică și apare odată cu nașterea (și este de natură biologică și/sau metafizică), ce se manifestă tot restul vieții, inclusiv până la deces. Stingerea genurilor (decesul, dispariția acestora din circuitul demografic comportă discrepanțe atât de gen, cât și de generație). Speranța de viață, evoluția acesteia au readus discrepanțele gender, la care se asociază indirect factorul economic și social. Deci, discrepanțele gender sunt de natură biologică (disproporții de gen la naștere, diferența speranței de viață), dar sunt completate de factorul social și economic.

Disproporțiile au devenit atât de largi, că au afectat procesele de bază demografică și existența durabilă a cadrului demografic în timp, dar și sub aspect socio-economic. Vârsta are implicații proporțional contrare gender, odată cu creșterea acesteia. Genderul intragenerațional este privit în demografie ca un factor pozitiv de pe pozițiile doar ale reproducerii (dominarea tinerilor și populației masculine), unde probabilitatea apariției unei generații noi este mare, iar intergenerațional (dominarea generațiilor de vârstă înaintată) reduce la minimum probabilitatea reproducerii acestora.

Problemele asimetriei gender sunt de conținut socio-economic, raportat la sistemul de pensionare:

- salariul mic al femeilor;
- stagiul mic de ani cotizați la pensie al femeilor acumulat pe parcursul vieții;
- mărimea redusă a pensiei la femei;
- diferențe ale duratei vieții la femei și bărbați, ce pun într-o situație dificilă starea financiară a femeilor la vârsta înaintată.
- indexarea întârziată, adeseori, subestimată a pensiilor, inclusiv a femeilor;
- devalorizarea accentuată a pensiilor, de cele mai multe ori, la vârste înaintate ale femeilor etc.

În următorii ani, va crește tendința ca persoanele vârstnice să lucreze, deoarece numărul lor crește semnificativ, fapt care nu le va permite tinerilor, cu ponderea relativ mică în structura populației și pe piața muncii, să contribuie suficient la fondul de pensii. Îmbătrânirea populației are loc în condiții sociale în permanentă schimbare: se reduce dimensiunea familiei lor, se modifică relațiile intergeneraționale, cresc preocupările privind îngrijirea persoanelor vârstnice. Familia tânără, inclusiv tinerii, depun eforturi

^{*} A. A. Ткаченко, Демографическая инциклопедия, Москва, 2013.

duble privind grija față de părinți și față de copii. În următorii ani, va crește ponderea responsabilităților generațiilor tinere să participe la susținerea vârstnicilor. De asemenea, pe de o parte, se înregistrează o participare, din ce în ce mai mică, a populației, apte de muncă în câmpul muncii. Pe de altă parte, îmbătrânirea populației generează o cerere mai mare de forță de muncă pe anumite sectoare, care nu va putea fi acoperită de populația care îmbătrânește. Realitatea arată că vârstnicii și cei ce se apropie de vârsta, la care au nevoie de îngrijire, economisesc din ce în ce mai puțin și se află în situația, în care trebuie să cheltuiască tot mai mult. Faptul că cei de vârstă medie nu economisesc se datorează unor aspecte vizibile: în primul rând, pentru că mulți dintre cei de vârstă medie nu realizează sau subestimează veniturile, de care vor avea nevoie la vârsta a treia, pentru a avea o perioadă cât de puțin confortabilă la pensie.

4.1. Aspecte de gen prin prisma esenței, particularităților și tendințelor demografice în Republica Moldova

GENUL definește

Relațiile sociale dintre femei și bărbați, ce pot fi schimbate prin intermediul influențelor politice, economice, sociale sau culturale

În demografie „GENDERUL” este perceput

Ca discrepanță demografică și apare odată cu nașterea (și este de natură biologică și/ sau metafizică) ce se manifestă pe tot restul vieții, inclusiv până la deces. Stingerea genurilor (decesul, dispariția acestora din circuitul demografic au discrepanțe atât de gen, cât și de generație)

Figura 4.1. Principalele caracteristici ale noțiunii „gen” / „gender”

4.2. Evoluția asimetriei de gen în structura demografică a populației Republicii Moldova

Tabelul 4.1. Poziția Republicii Moldova în baza indicatorului disparităților de gen

Anii	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Locul în plasament	17	21	20	36	34	39	45	52

Sursa: The Global Gender Gap Report, 2013 http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf

Vârsta	Raportul bărbați-femei
0-1 an	100 fete — 106-107 băieți
2-19 ani	la 100 fete 104 băieți
20 ani	la 100 fete 100 băieți
30-34 ani	la 1000 de bărbați le revin 1034 de femei
50-54 ani	la 1000 bărbați le revin 1155 de femei
70-74 ani	la 1000 de bărbați le revin 1623 de femei

Figura 4.2. Asimetria demografică gender

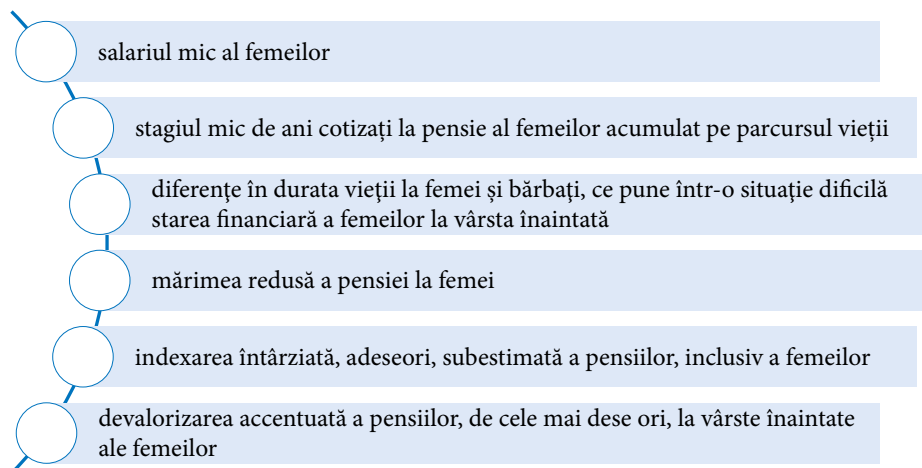

Figura 4.3. Problemele asimetriei demografice gender

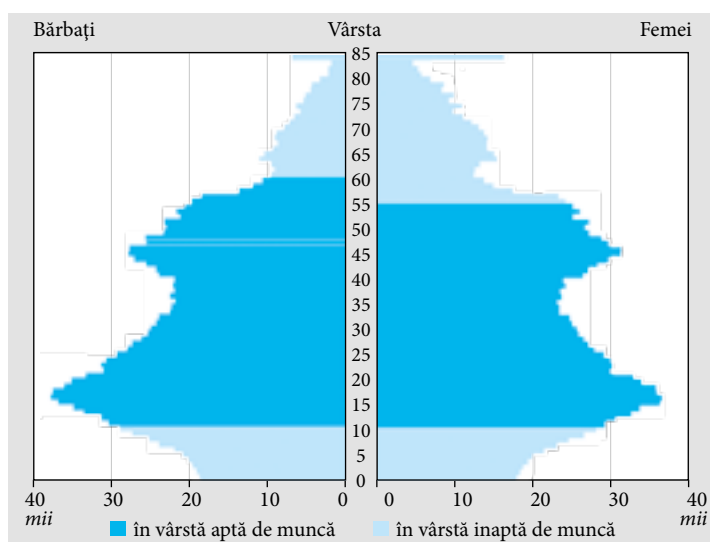
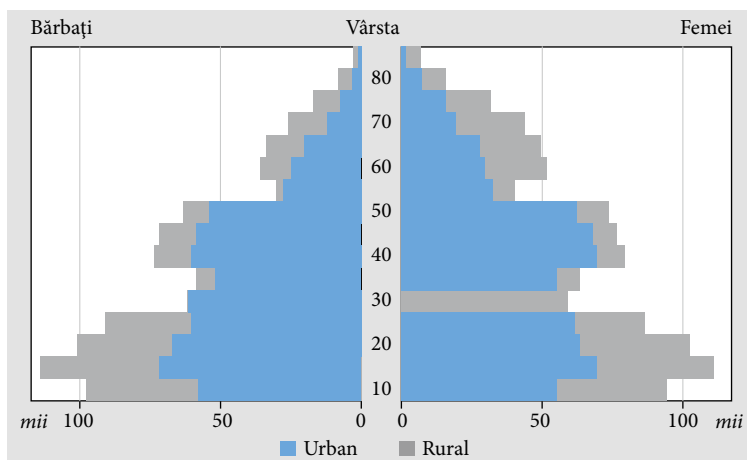

Figura 4.4. Piramida pe vârste și sexe a populației Republicii Moldova

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

Figura 4.5. Structura populației Republicii Moldova pe vârste și sexe

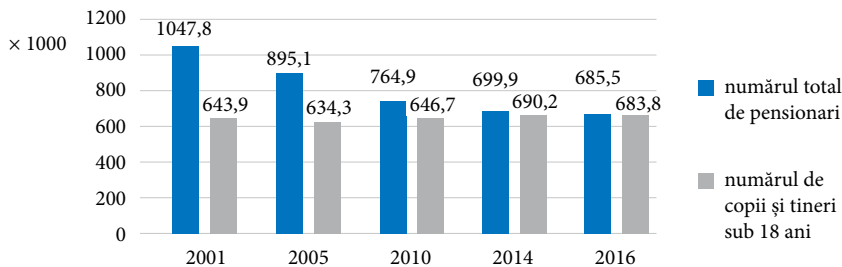

Figura 4.6. Dinamica modificărilor demografice pe categorii de populație în Republica Moldova

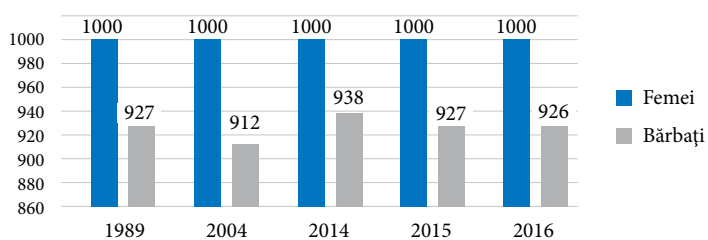

Figura 4.7. Structura de gen a populației Republicii Moldova

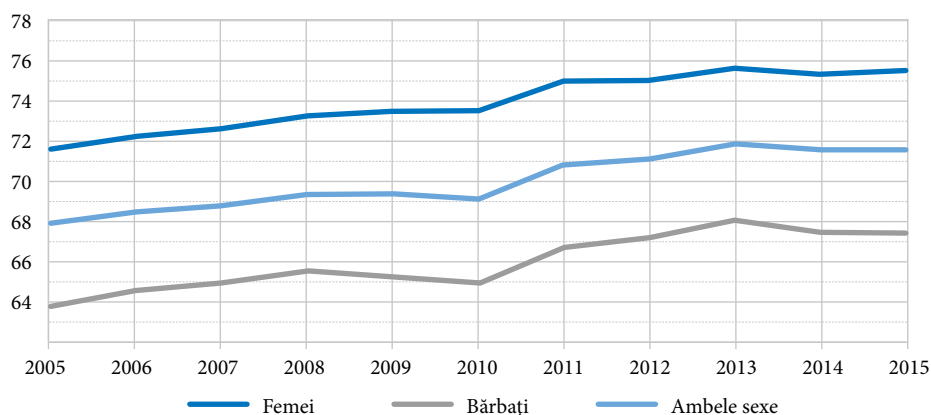

Figura 4.8. Evoluția speranței de viață a populației Republicii Moldova

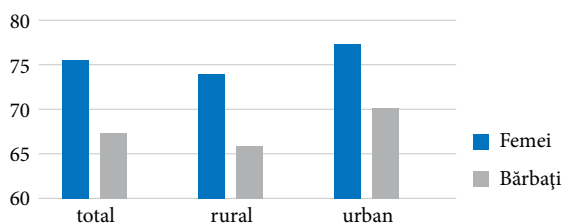

Figura 4.9. Evoluția speranței de viață la naștere a populației Republicii Moldova

4.3. Revoluția gender și profunzimea sensibilității la gen

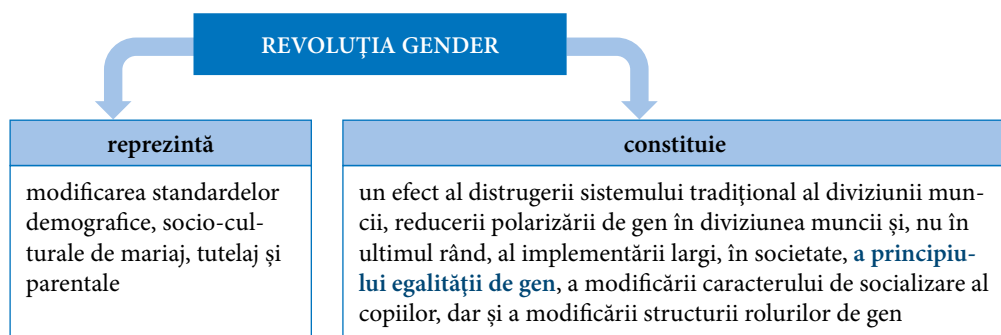

Figura 4.10. Esența genului social

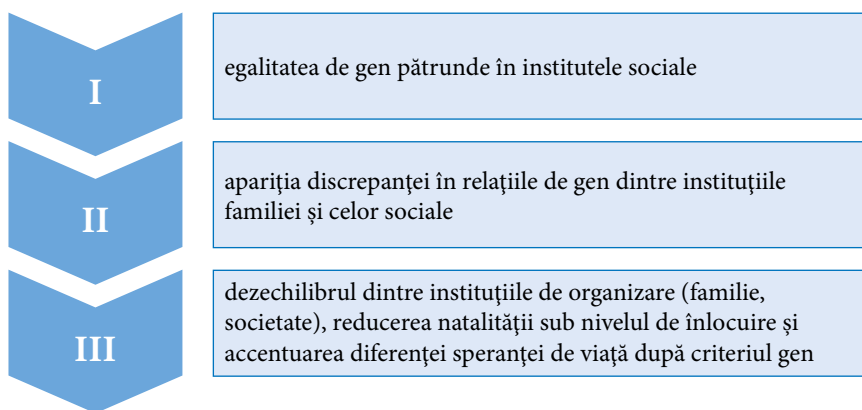

Figura 4.11. Etapele revoluției gender

Teste (cu răspuns)

1. Cum explicați noțiunile de ”gen” și ”sex” ?

- a) sunt sinonime;
- b) au diferențe profunde;
- c) sunt apropiate, dar au esență distinctivă pentru specia *Homo sapiens*;
- d) nicio diferență.

Răspuns: c.

2. Genderul în demografie apare, deoarece:

- a) este de natură biologică;
- b) este de natură metafizică;
- c) cere implicațiile factorului social și economic.

Răspuns: a.

3. Simetria gender este:

- a) la naștere;
- b) la vârsta de 20 de ani;
- c) la căsătorie;
- d) la vârsta de pensie și peste această vârstă.

Răspuns: b.

Bibliografie

1. Profilul socio-demografic al Republicii Moldova la 20 de ani după adoptarea Programului de Acțiune de la Cairo, Centrul de Cercetări Demografice, Chișinău, 2014.
2. TREBICI V., *Mică enciclopedie de demografie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1975.
3. TREBICI V., *Demografie*, București, 1979.
4. MATEI C., SAINSUS V., *Cartea verde a populației*, Chișinău, 2009.
5. MATEI C., SAINSUS V., *Raport de Stare a Națiunii*, 2007.
6. SAINSUS Valeriu, *Reforma de pensionare, instrument nepopular, dar necesar*. În: Buletinul Demografic „Populație și Dezvoltare”, Chișinău, 2010, №1, p.11.
7. MATEI C., HACHI M., *Evoluția demografică a populației Republicii Moldova*, Chișinău, Editura ASEM, 2014.

Tema 5.

Statistica de gen

Scopul și obiectivele	
SCOPUL:	familiarizarea studenților cu argumentarea necesității abordării statisticii de gen în societate, precum și cu rezultatele obținute privind asigurarea egalității de gen în Republica Moldova.
OBIECTIVELE:	– Să perceapă necesitatea studierii statisticii de gen; – Să cunoască conceptul indicatorilor de tip gender; – Să descrie indicatorii de gen; – Să măsoare bunăstarea socială prin prisma indicatorilor de gen; – Să descrie sistemul indicatorilor sensibili la gen, utilizați la nivel internațional.

Sinteza temei

Cercetând lumea statisticii, putem spune că ea este descurajatoare, mai ales pentru cei care nu sunt familiarizați cu lucrul ce ține de date sau numere. Disponibilitatea tot mai mare de informații statistice și accentul plasat pe aplicarea lor, la politici și programe publice, înseamnă o cunoaștere de bază a modului de accesare, interpretare și utilizare a unor indicatori statistici.

Statistica de gen este un domeniu al statisticii, care reflectă realitatea vieții femeilor și bărbaților și a impactului politicilor care studiază problemele de gen.

Problemele de gen țin de aspecte ale modalităților, în care femeile și bărbații interrelaționează, de diferențele existente în accesul și folosirea resurselor, de activitățile pe care le fac și modul în care reacționează la schimbări, intervenții și politici.

Statisticile de gen pot fi utilizate pentru a produce rapoarte cu diferite tematici, inclusiv în lansarea de politici și sunt utile pentru elaborarea bugetelor.

Statisticile de gen ne indică gradul de egalitate de gen existent la nivelul unei societăți prin faptul că face evidente condițiile și experiențele femeilor și bărbaților în toate etapele de activitate.

Obiectivul statisticii de gen rezidă în oferirea unei baze imparțiale pentru comparația și evaluarea progreselor în atingerea egalității de gen și îmbunătățirea situației femeilor.

Înainte de a discuta statistica de gen, este esențial să se asigure de o înțelegere comună a ceea ce se înțelege prin termenul „gen”. Este, de obicei, primul subiect pe care

ar trebui să-l urmeze deschiderea și sesiunea introductivă a oricărui antrenament în domeniul statisticii de gen.

Statistica gender oferă informație cantitativă, care permite analizarea diferențelor de stare ale bărbaților și femeilor, de asemenea, permite a urmări evoluția. Este foarte important de subliniat interacțiunea dintre cei care produc statistici de gen și date dezagregate, în funcție de sex și utilizatorii prezenți și potențiali ai acestor date statistice.

Este important de subliniat interacțiunea dintre cei care produc statistici de gen și date dezagregate în funcție de sex și utilizatorii prezenți și potențiali ai acestor date statistice.

Indicatorii, ce țin cont de decalajul dintre bărbați și femei, au o destinație specifică: de a scoate în evidență schimbările constatate în raporturile femei-bărbați pe o perioadă de timp. Utilitatea acestor indicatori se face resimțită în măsura în care ei permit evidențierea schimbărilor în situația și în rolul femeilor și bărbaților în decursul timpului, și, în consecință, evaluarea faptului dacă egalitatea gender a devenit o realitate. Utilizarea indicatorilor, ce țin cont de decalajul de gen, va permite mărirea eficienței activităților și executarea programelor.

5.1. Necesitatea statisticii de gen

1. Prezentarea coerentă a indicatorilor de gen;
2. Prezentarea indicatorilor de gen într-un mod care să faciliteze înțelegere;
3. Evidențierea faptului că indicatorii de gen permit măsurarea progresului din societate în termeni accesibili tuturor membrilor societății;
4. Elaborarea indicatorilor bugetari sensibili la gen, care să reflecte preocupările actuale de armonizare la standarde internaționale și, în primul rând, europene și naționale.

Figura 5.1. Obiective statisticilor de gen

Tabelul 5.1. Principale interdependențe ale proceselor statisticii de gen

Procesul	Descrierea procesului
Evidențierea problemei de gen în societate	Conștientizarea faptului că, în societate, există problema de gen, pentru care e necesară culegerea unei mai ample informații.
Pregătirea și prezentarea statisticii de gen	Introducerea unui nou instrumentar de efectuare a observațiilor în probleme de gen, prin includerea în chestionare a câtorva întrebări, care să fie neutre din punct de vedere gender.

Marketing și diseminarea statisticii de gen	Obținerea de date statistice mai calitative, care să ajungă și în mâinile activiștilor, și ale acelor factori care pot influența pe arena politică, dar nu recunosc problemele de gen.
Gender și analiza politicilor	Organele statistice naționale, de regulă, se ocupă de pregătirea informației, excluzându-se posibilitatea de a o analiza din punct de vedere politic.
Aplicarea analizei de gen în scopuri politice	Utilizarea rezultatelor de analiză în procesul de elaborare, corectare și realizare a măsurilor politice.
Schimbările din societate	Estimarea anumitor schimbări în societate sau prevenirea schimbărilor, care pot avea loc în lipsa unor astfel de măsuri.
Eliminarea lacunelor și formularea de noi probleme / întrebări	Posibilitatea de a monitoriza eficiența măsurilor politice, care au o relație potențială cu tematica gender. Conform rezultatelor obținute, se pot deduce necesitatea de informație suplimentară asupra unor chestiuni și revenirea la etapa inițială a procesului.
Pregătirea de statistică gender nouă	Într-alt mod, se repetă etapa a doua descrisă anterior. Specificul de funcționare a procesului depinde de țară și de tema abordată.

5.2. Conceptul indicatorilor de tip gender

Tabelul 5.2. Indicatorii utilizați pentru calculul ISDU

1.	Longevitatea și sănătatea reprezentate prin speranța de viață la naștere;
2.	Instruirea, reprezentată prin rata de alfabetizare a adulților, rata brută de școlarizare combinată pentru învățământul primar, secundar și superior;
3.	Nivelul decent de viață, exprimat prin venitul real ajustat în USD.

Tabelul 5.3. Două abordări pentru măsurarea bunăstării sociale

Abordare	Măsurarea bunăstării sociale
Prima	Datele sunt clasificate pe genuri, pentru a aprecia dacă rezultatele sunt asemănătoare pentru bărbați și femei. Evidențierea disparităților de gen permite decidenților politici să focalizeze atenția pe sectoarele ce necesită o acțiune.
A doua	Evaluarea impactului egalității genurilor asupra bunăstării sociale la nivel național (agregat), corectând indicatorii în direcția micșorării, aplicând penalizări în caz de inegalitate de gen.

5.3. Sistemul indicatorilor sensibili la gen utilizați la nivel internațional

Tabelul 5.4. Componentele statisticii de gen

Statistica de gen este formată de următoarele secțiuni:

- Populația;
- Familia și gospodăriile casnice;
- Utilizarea timpului;
- Activitățile de muncă;
- Economie;
- Educație;
- Sănătate;
- Infracțiune;
- Autoritățile publice.

Tabelul 5.5. Principalii indicatori statistici de gen din învățământul în educația formală și informală

Învățământ în educația formală și informală:

- Numărul și procentajul de persoane alfabetizate, pe sexe și pe grupuri de vârstă;
- Anii de școală terminați, pe nivele de educație și sexe;
- Acces la programe specializate de instruire (tehnică și profesională) la nivel secundar și după, pe sexe;
- Rata brută și netă de înscriere în educația primară și secundară pentru fete, respectiv băieți;
- Rata brută și netă de înscriere în educația terțiară și universitară pentru femei, respectiv bărbați;
- Ratele de abandon școlar la nivel primar, secundar și terțiar pe sexe;
- Rata brută a nașterilor.

Tabelul 5.6. Principalii indicatori statistici de gen din Sănătate, servicii de sănătate, nutriție

Sănătate, servicii de sănătate, nutriție:

- % din cheltuielile bugetului public sunt alocate nevoilor de sănătate ale femeilor în domeniile productive și neproductive;
- Numărul/accesul la centre de sănătate primare pe sexe;
- Numărul de consultații medicale și numărul de zile de spitalizare pe sexe; numărul de paturi de spital, ca % din populație;
- Mortalitatea și speranța de viață pe sexe;
- Ratele mortalității materne (la 1 000 de nașcuți vii);
- Rata mortalității infantile și procentajul de fete/băieți;
- Numărul și/sau incidența bolilor transmisibile de importanță pentru sănătatea publică, inclusiv HIV/SIDA, pe sexe;
- Consumul de calorii ca % din minimumul necesar pe sexe;
- % din venitul femeilor / bărbaților cheltuit pentru hrană;
- Accesul la igienizare și apă potabilă, pe sexe.

Tabelul 5.7. Principalii indicatori statistici de gen din domeniul Activității economice și participarea forței de muncă

Activități economice și participarea forței de muncă:

- % din forța de muncă feminină/masculină ocupată în agricultură, industrie și servicii (cu vârsta de 15 ani și peste);
- % din forța de muncă feminină/masculină ocupată în poziții manageriale și profesionale;
- % din forța de muncă feminină/masculină sunt lucrători familiali neplătiți sau ocupați în sectorul informal (cu vârsta de 15 ani și peste);
- Rata de ocupare/inactivitate pe sexe, urban/rural;
- Timpul folosit în anumite activități (inclusiv munca domestică neremunerată și îngrijirea copiilor și/sau bătrânilor);
- Incidența tipului de muncă (normă întreagă/jumătate de normă) pentru femei, respectiv bărbați;
- Dreptul la concediu de maternitate/număr de săptămâni/ %;
- Femei care beneficiază de acest drept;
- Dreptul la concediu parental/număr de săptămâni/% femei, respectiv bărbați care beneficiază de acest drept;
- % din creditele și sprijinul financiar și tehnic disponibil din surse guvernamentale și neguvernamentale merge spre femei, respectiv bărbați;
- Diferențele de salarizare/venituri dintre femei și bărbați pe ocupații și domenii de activitate;
- Situația serviciilor de îngrijire a copiilor și % din copiii cu vârsta de 0-3 ani și 3-6 ani beneficiază de servicii de îngrijire.

Tabelul 5.8. Principalii indicatori statistici de gen din domeniul Acces la proprietate, echipamente și credite

Acces la proprietate, echipamente și credite:

- % și distribuția proprietăților (pământ, locuințe, animale) pe sexe și grupuri de venit;
- % din femei au acces la credite, comparativ cu bărbații;
- % gospodăriile rurale în funcție de sexul capului gospodăriei;
- % gospodăriilor fără proprietate asupra pământului, în funcție de sexul capului gospodăriei;
- Rata medie de venit a lucrătorilor în agricultură, pe sexe;
- % femeilor, respectiv bărbaților, care au primit titluri de proprietate prin schemele de reformă a proprietății.

Tabelul 5.9. Principalii indicatori sensibili la gen din domeniul Drepturi legale și putere politică

Drepturi legale și putere politică:

- % din locurile din parlamentul național și guvernământul local/organismele decizionale ocupate de femei, respectiv bărbați;
- Procentajul de femei și bărbați în poziții de decizie în Guvern;
- Procentajul de femei și bărbați pe listele electorale ale partidelor politice;
- % femei în administrația publică, la cel mai înalt nivel al departamentelor;
- % femei angajate în sectorul public sector, la nivel administrativ și managerial;
- % femei, respectiv bărbați înregistrați ca alegători/% din femeile/bărbații care votează;
- % femei în poziții de decizie la nivel mediu/superior în sindicate și patronate;
- % femei judecătore, procurori și avocate din total;
- % femei în poliție și armată, pe grade.

Tabelul 5.10. Principalii indicatori sensibili la gen din domeniul Violența împotriva femeilor

Violența împotriva femeilor:

- Numărul de cazuri raportate de violență domestică;
- Numărul cazurilor raportate de atacuri sexuale și violuri;
- Numărul cazurilor raportate de hărțuire sexuală;
- Rata de condamnare a acuzațiilor de comportamente violente asupra femeilor;
- Numărul măsurilor de protecție imediată pentru asistarea femeilor agresate (ajutor juridic, asistență financiară, asistență psihologică, adăposturi, intervenții ale poliției, acțiuni ale ONG-urilor);
- Creșterea/descrșterea actelor de violență împotriva femeilor în timpul conflictelor armate.

Tabelul 5.11. Principalii indicatori sensibili la gen din domeniul Politici macroeconomice și gen

Politici macroeconomice și gen:

- Cheltuielile de consum privat în gospodării în funcție de sexul capului gospodăriei;
- Totalul cheltuielilor bugetului public și ca procent din PIB;
- Detalierea cheltuielilor bugetului public pe sectoare;
- Procentajul persoanelor aflate în situații de risc și care beneficiază de diverse scheme de securitate/asistență socială, pe sexe și mărimea gospodăriilor;
- Procentajul persoanelor potențial eligibile să primească asigurări/asistență socială și beneficii similare, pe sexe și mărimea gospodăriilor.

5.4. Setul armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la gen în Republica Moldova

Tabelul 5.12. Indicatori de dezvoltare sensibili la gen din Sfera ocupării forței de muncă și migrației de muncă

1. Sfera ocupării forței de muncă și migrației de muncă

- 1) Ocuparea pe sectoare economice, forme de proprietate, statut profesional, sexe și medii;
- 2) Persoane plecate peste hotare la lucru sau în căutare de lucru, pe sexe, vârste;
- 3) Persoane plecate peste hotare la lucru sau în căutare de lucru, pe sexe, vârste;
- 4) Rata șomajului pe sexe și nivelul de instruire, grupe de vârstă;
- 5) Patroni pe sexe, medii și activități economice.

Tabelul 5.13. Indicatori de dezvoltare sensibili la gen din Sfera bugetară

2. Sfera bugetară

- 1) Cota cheltuielilor pe sectoare de conducere / forță;
- 2) Cota cheltuielilor privind sectoarele sociale.

Tabelul 5.14. Indicatori de dezvoltare sensibili la gen din Sfera protecției sociale și familiei

3. Sfera protecției sociale și familiei

- 1) Rata pensionarilor din total populație, pe sexe, medii, categorii;
 - 2) Rata tutorilor/curatorilor bărbați/femei;
 - 3) Rata pensiei medii lunare pe sexe, medii, categorii;
 - 4) Rata mamelor/taților beneficiari de indemnizații pentru îngrijirea copilului;
 - 5) Rata bărbați/femei beneficiari de alocații sociale pentru persoane neasigurate;
 - 6) Numărul de locuri în instituțiile preșcolare, raportat la numărul total de copii în vârstă preșcolară (3-6 ani).
-

Tabelul 5.15. Indicatori de dezvoltare sensibili la gen din Sfera participării femeilor la procesul decizional public și politic

4. Sfera participării femeilor la procesul decizional public și politic

- 1) Ponderea femeilor în numărul funcționarilor publici în autoritățile publice centrale, pe categorii;
 - 2) Numărul/ponderea femeilor și bărbaților aleși în consiliile municipale și locale (primari, viceprimari, președinți și vicepreședinți ai consiliilor raionale, consilieri municipali și consilieri locali, consilieri raionali), după medii;
 - 3) Numărul/ Ponderea femeilor antreprenori.
-

Tabelul 5.16. Indicatori de dezvoltare sensibili la gen din Sfera ocrotirea sănătății

5. Sfera ocrotirea sănătății

- Rata morbidității populației pe sexe, tipuri de boli, medii: pentru copii și adulți (descompus în 5 indicatori generali și pe maladii);
 - Rata avorturilor pe vârste și medii;
 - Rata mortalității materne, inclusiv după cauze de deces, pe medii și grupe de vârstă.
-

Tabelul 5.17. Indicatori de dezvoltare sensibili la gen din Sfera educațională

6. Sfera educațională

- Gradul de cuprindere în sistemul educațional al fetelor și băieților de 3-6 ani;
 - Ponderea F/B care își fac studiile în învățământul mediu de specialitate și superior, pe sexe și domenii;
 - Ponderea femeilor și bărbaților în numărul de cadre didactice, pe nivele educaționale preșcolar, primar, gimnazial, mediu de specialitate, secundar profesional, superior.
-

Tabelul 5.18. Indicatori de dezvoltare sensibili la gen din Sfera violenței și traficului de ființe umane

7. Sfera violenței și traficului de ființe umane

- Numărul de cazuri înregistrate privind violența în familie, după principalele tipuri de violență (date dezagregate pe medii, pe sexe);
 - Numărul de cazuri înregistrate privind traficul de ființe umane (date dezagregate pe medii, pe sexe, pe vârstă (copii, adulți));
 - Numărul de dosare penale pe cazuri de VF și TFU trimise în instanțele de judecată și sentințele pronunțate (condamnate, achitate);
 - Numărul de victime ale VF și TFU, care au beneficiat de servicii în centrele de asistență pe sexe și medii, vârstă.
-

Tabelul 5.19. Indicatori de dezvoltare sensibili la gen din Sfera creșterii nivelului de conștientizare publică

8. Sfera creșterii nivelului de conștientizare publică

- Numărul organizațiilor media care au adoptat Codul de conduită sensibil la dimensiunea de gen ori norme similare în acest context;
 - Ponderele imaginilor pozitive ale femeilor în domeniul public în mijloacele de informare în masă, pe categorii;
 - Numărul imaginilor sexiste în mijloacele de informare în masă;
 - Numărul femeilor, care fac apel la procedurile de remediere a cazurilor de violare a drepturilor lor, în mijloacele de informare în masă, la nivel național și internațional.
-

Teste (cu răspuns)

1. Statistica de gen este un domeniu al statisticii, care traversează orizontal domeniile tradiționale ale statisticii cu scopul:

- a) de a identifica statistici, care reflectă realitatea vieții femeilor și bărbaților.
- b) de a produce statistici, care relevă realitatea vieții femeilor și bărbaților.
- c) de a disemina statistici, care denotă realitatea vieții femeilor și bărbaților.

Răspuns: a, b, c.

2. Obiectivele statisticii de gen vizează:

- a) prezentarea coerentă a indicatorilor de gen.
- b) prezentarea indicatorilor de gen într-un mod care să faciliteze înțelegere.
- c) măsurarea progresului din societate în termeni accesibili tuturor membrilor societății;
- d) reflectarea preocupărilor actuale de armonizare la standarde internaționale și, în primul rând, europene, naționale.

Răspuns: a, b, c, d.

3. Ce reprezintă indicele dezvoltării umane specificat de gen (ISDU):

- a) un indicator al egalității de gen;
- b) un indicator al dezvoltării umane;
- c) un indice agregat, care utilizează aceiași indicatori ai bunăstării sociale.

Răspuns: c.

4. Cum se calculează indicele echităţii între genuri (GEI)?

- a) ca indice agregat, se calculează ca media a trei indici: indicele de reprezentare în organele legislative, indicele integrat de participare în activitatea economică şi luarea deciziilor, indicele veniturilor;
- b) prin cuantificarea posibilităţilor potenţiale ale bărbaţilor şi femeilor în activitatea politică şi economică a societăţii.

Răspuns: a.

5. Ce prevede Setul Armonizat de Indicatori de Dezvoltare Sensibili la Gen, revizuit în 2016?

- a) gruparea indicatorilor pe opt domenii ale Programului Naţional de Asigurare a Egalităţii de Gen (PNAEG);
- b) revizuirea indicatorilor anteriori şi extinderea lor.

Răspuns: a, b.

Bibliografie

1. Biroul Naţional de Statistică, *Set armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la dimensiunea de gen în contextul Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului*, cu suportul PNUD, UNIFEM, UNFPA, Chişinău, 2009.
2. Raport privind revizuirea setului armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la gen, BNS, UNWomen, UNDP, Chişinău, 2016.
3. *Gender mainstreaming. Conceptual framework, methodology and presentation of good practices*. (2004) Final report of activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS). Council of Europe – Directorate General of Human Rights, Strasbourg
4. *Documentul de politici „Politica Naţională de asigurare a egalităţii de gen în Republica Moldova, 2009-2015”*, Proiect, www.mpsfc.md
5. Bugetele deschise publicului. <http://egalitatedegen.md/en/contribute/bugetele-deschise-publicului/>
6. Datele CBGC ale BNS al Republicii Moldova în 2006.
7. MENON-SEN K., *En Route to Equality: a Gender Review of National MDG Reports*, Bureau of Development Policy, New-York PNUD, 2005
8. PÂRȚACHI I., CARA E., PÂRȚACHI II. (2008). *Inegalitatea de gen în venituri și alți indicatori de bunăstare a populației (în baza datelor cercetării bugetelor gospodăriilor casnice)*, Chişinău, 111 p.
9. Recensământul populației, 2004: Culeg. Statistică: (în 4 vol.)- Birul Național de Statistică al Republicii Moldova. Ch.:Statistica, 2006
10. SHARP, R. (2003) *Bugetarea echitabilă, Inițiative GRB în cadrul unui buget bazat pe performanță*, UNIFEM, NY.
11. UNIFEM (2002) *Inițiative GRB: Strategii, Concepte și Experienței*, New York.

Tema 6.

Analiza de gen – aspecte teoretice și metodologice

Scopul și obiectivele

SCOPUL: familiarizarea studenților cu argumentarea necesității aplicării analizei gender în calitate de element esențial al analizei socio-economice comprehensive, precum și cu modelele analizei gender elaborate și aplicate la nivel internațional.

OBIECTIVELE:

- Să definească conceptul de analiză gender;
- Să facă distincție între studiile de gen și să cunoască etapele proiectului la care se aplică;
- Să cunoască aspectele abordate în cadrul analizei gender;
- Să definească conceptele de nevoi practice și nevoi strategice;
- Să cunoască esența modelelor de analiză gender.

Sinteza temei

Analiza gender este un element esențial al analizei socio-economice. Analiza socio-economică multilaterală/comprehensivă, în mod obligatoriu, va evalua și relațiile gender, genderul fiind un factor semnificativ în toate relațiile sociale și economice. Analiza relațiilor gender oferă societății și autorităților informație privind condițiile diferite ale femeilor față de cele ale bărbaților, și efectele pe care politicile și programele le pot avea asupra acestora din cauza situației inițiale diferite. Asemenea informație poate îmbunătăți politicile și strategiile, și acest lucru este esențial, pentru a ne asigura că diferitele necesități ale femeilor și bărbaților sunt realizate.

Analiza relațiilor socio-economice și a relațiilor de gen este parte integrantă a analizei politicilor macroeconomice, fiind esențială în elaborarea și implementarea eficientă și eficace a inițiativelor de cooperare-dezvoltare curentă și strategică.

Așadar, analiza gender se referă la varietatea de metode utilizate pentru a înțelege raporturile/relațiile între femei și bărbați, accesul lor la resurse, activitățile lor, precum și constrângerile cu care se confruntă în relații. Analiza gender oferă informație, care confirmă că genderul și relațiile de rasă, etnie, cultură, tradiție, clasă socială, vârstă, dizabilități și/sau alt statut sunt importante pentru înțelegerea diferitelor modele/scheme/metode de implicare, comportament și activități pe care le au femeile și bărbații în diverse structuri și domenii, precum economic, social, politic și de drept.

Analiza gender oferă răspunsul la modul în care perspectiva de gen ar trebui să fie abordată, pe parcursul întregului proces/proiect, în special, în ceea ce privește identificarea obiectivelor și a indicatorilor privind egalitatea de gen relevante, planificarea și implementarea acțiunilor concrete pentru atingerea obiectivelor, precum și monitorizarea și evaluarea rezultatelor. În mod ideal, analiza gender trebuie inclusă în toate etapele ciclului de viață al proiectului, până când toți angajații vor fi în măsură să facă acest lucru. Într-un mod constant, integrat, se pot face studii de gen distincte: analiză gender, evaluarea impactului de gen sau un audit gender.

Este evident că această calitate a analizei gender depinde, în primul rând, de calificarea personalului antrenat în realizarea ei. Cunoștințele și abilitățile, pe care trebuie să le posede specialistul angajat pentru realizarea analizei gender, țin de domenii diferite și, în special, este nevoie de cunoașterea legislației în vigoare, a prevederilor planurilor și strategiilor de dezvoltare, la nivel național și în domeniul genderului în particular, a politicii sociale, precum și de cunoștințe temeinice în domeniul finanțelor publice și al analizei sociologice. Realizarea analizei gender începe cu acumularea informației (statistice, financiare ș.a.) pentru o bună înțelegere și percepere a rolurilor și relațiilor de gen, în contextul specific supus cercetării.

La efectuarea unei analize gender, este important să se facă distincția între statistici dezagregate pe sex, care indică doar numărul de bărbați și femei, ca pondere într-o anumită populație, și statistici de gen, care pot dezvălui relațiile dintre femei și bărbați, la baza cărora stau numerele.

Există două categorii principale de metode pentru includerea abordării integratoare a egalității de gen în politici/programe/proiecte: cantitative și calitative. Diferențele dintre acestea se referă exact la tipul de informații și cunoștințe pe care îl generează fiecare:

- Metodele cantitative de cercetare economică sunt cele bazate pe operarea cu mărimile cuantificabile.
- Metodele de analiză calitativă a fenomenelor și proceselor economice au menirea de a identifica cauzele și mecanismele lor concrete, o atenție deosebită fiind acordată descrierii, interpretării, explicării caracteristicilor obiectelor și relațiilor economice studiate, oferind informații mai complexe.

Mai mulți autori și experți internaționali fac referire la următoarele modele de analiză gender (Gender Analysis Framework):

- A. Modelul Analitic Harvard (Harvard Analytical Framework);
- B. Modelele DPU (DPU Frameworks): ce includ modelul Moser și modelul Levy, după numele autorilor;
- C. Matricea analizei gender (Gender Analysis Matrix (GAM));
- D. Modelul egalității și al împuternicirii (Equality and Empowerment Framework (Longwe));
- E. Modelul capacităților și vulnerabilităților (Capacities and Vulnerabilities Framework (CVA));

- F. Modelul planificării orientate spre oameni (People Oriented Planning Framework (POP));
- G. Modelul relațiilor sociale (Social Relations Framework (SRF)).

Aceste modele au fost dezvoltate pentru a aborda diferite aspecte ale egalității de gen și, prin urmare, sunt utile pentru diferite priorități de politici. Acestea sunt concepute pentru a explora: diviziunea muncii între bărbați și femei, în agricultură și în mediul urban (Harvard și Moser, respectiv), integrarea dimensiunii de gen în instituții (Levy), diferențele de gen și impactul proiectelor la nivel de comunitate (GAM), evaluarea contribuției intervenției, în toate sectoarele, la emanciparea femeilor (Longwe), în caz de probleme umanitare și de pregătire de dezastre (CVA), problemele refugiaților, bazate pe o abordare extinsă a modelului Harvard – (POP), și dezvoltarea durabilă și schimbările instituționale (SRF). Modelele Harvard și Moser au fost extrem de importante în explicarea diviziunii de gen a muncii, structura socială de bază, pe care analiza gender încearcă să o dezvăluie, și diferențele dintre munca productivă și de reproducere socială. Moser, de asemenea, împarte munca de reproducere socială în două categorii – munca în gospodărie și de gestiune a comunității.

6.1. Necesitatea și scopul analizei de gen, participanții și beneficiarii ei

Analiza de gen	Este o dimensiune intrinsecă a analizei socio-economice
	Examinează diferențele din viețile femeilor și bărbaților, inclusiv cele care conduc spre inegalități economice și sociale, și încadrarea rezultatelor în politicile și strategiile promovate
	Demonstrează că politicile și implementarea lor nu pot fi gender neutre într-o societate bazată pe performanțe de gen
	Tinde să evidențieze schimbările pozitive pentru femei/bărbați
	Se bazează pe instrumente și tehnici specifice de analiză

Figura 6.1 Conceptul de analiza de gen

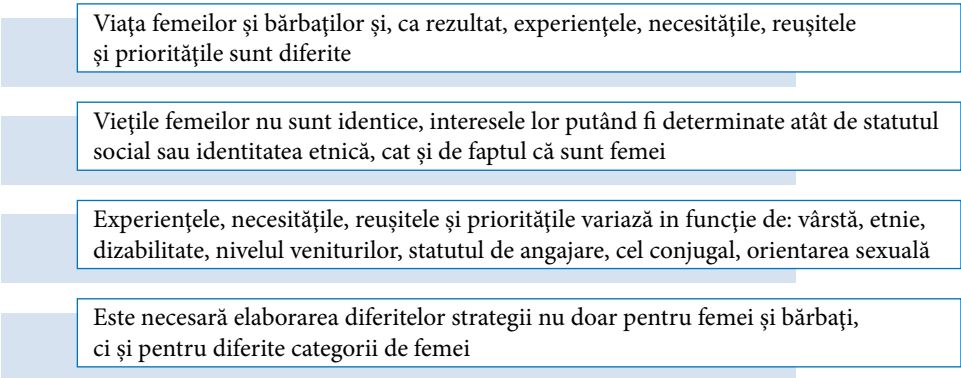

Figura 6.2. Necesitatea analizei de gen prin prisma aspectelor relevante

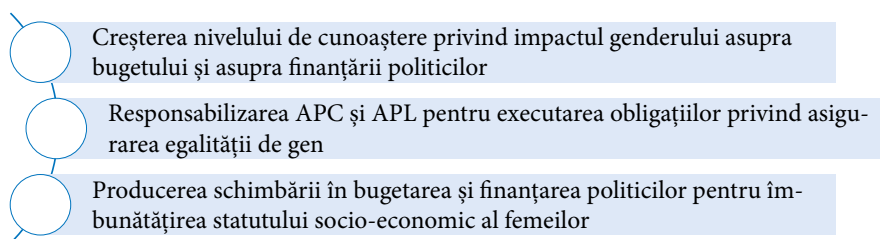

Figura 6.3. Obiectivele analizei de gen

Activitate participativă	Un mijloc, nu un scop	Nu este un eveniment one-off
Studiul ar trebui să implice părțile interesate: clienții, personalul, donatorii și alți participanți la proiect, care ar avea oportunitatea să-și împărtășească experiențele lor, percepțiile și convingerile	Toate tipurile de studii prevăd recomandări cu privire la modalitatea cea mai reușită de a include aspectele de gen, în procesele/activitățile viitoare sau curente. Constatările și recomandările trebuie să ducă la acțiune și la îmbunătățire	Cele trei tipuri diferite de studii de gen ar trebui să fie integrate d'acapo al fine (cap-coadă) în cadrul ciclului de proiect

Figura 6.4. Principiile de bază ale Studiilor relațiilor de gen

Analiza de gen	Evaluarea impactului de gen	Auditul de gen
- Este efectuată în cadrul activităților de proiectare sau planificare a programului - Analizează contextul de gen în care funcționează programul - Ajută la înțelegerea rolurilor, responsabilităților, statutului și inegalităților de gen, astfel, încât acestea pot fi folosite ca informații pentru proiectarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea programelor - Este realizată: în birou, prin analiza datelor deza-grigate și în teren, prin interviuarea beneficiarilor și altor părți implicate - Include recomandări cu privire la modul de a integra aspectele de gen în activitățile programate	- Este realizată în timpul implementării proiectului sau ca parte a evaluării finale - Evaluează programul/proiectul (atât procesele tehnice și instituționale, cât și rezultatele) - Evaluează măsura în care programul integrează aspectele de gen în activitățile și procesele instituționale - Evaluează rezultatele programului și efectele asupra participațiilor de sex diferit - Este realizată prin procese de cercetare similare cu analiza gender, dar include o abordare mai cuprinzătoare de activități și inițiative existente - Include recomandări și lecții de învățat - Poate include componente ale analizei gender, în special, dacă aceasta nu a fost realizată anterior	- Este realizat în timpul implementării proiectului - Evaluează contextul intern și extern - Evaluează integrarea de gen, în cadrul: politicilor, capacitatea personalului, instrumentele, instruirile și resursele, cultura organizațională și litigiile la locul de muncă - Este realizat prin: analiza și sinteza datelor în birou, chestionare și interviuri cu focus grupuri și cu personalul. În mod ideal, ar trebui efectuate de consultant extern - Formulează recomandări despre modul în care să integrezi genderul în cadrul organizației și în rândul personalului - Poate include componente ale evaluare impactului de gen pentru a evalua efectele programării asupra beneficiarilor

Figura 6.5. Diferențele dintre studiile de gen

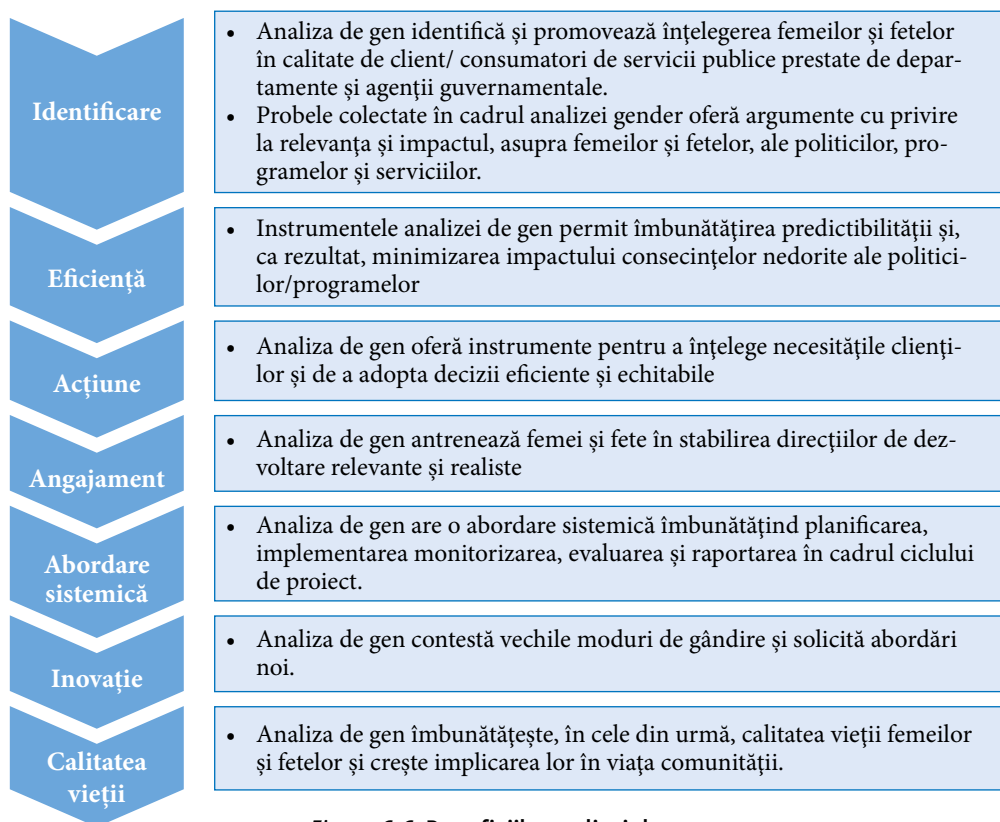

Figura 6.6. Beneficiile analizei de gen

-
- cunoașterea principiilor/tehnicilor și instrumentelor analizei gender
 - abilități de selectare a celui mai adecvat cadru/matrice cu randament înalt de soluționare a situațiilor gender sensibile
 - abilități de interpretare cantitativă și calitativă a datelor dezagregate
 - competențe de formulare a deciziilor strategice.
-

Figura 6.7. Competențele necesare realizării unei analize de gen

6.2. Metodologia analizei de gen: modele, obiective și etape

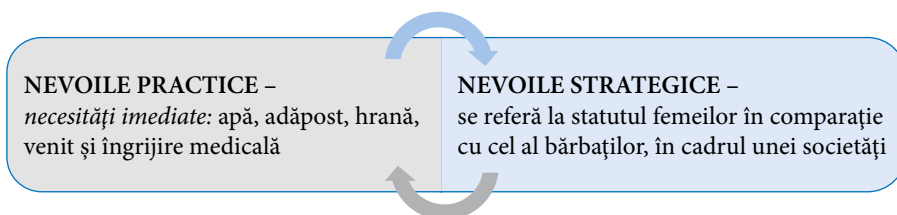

Figura 6.8. Diferențele între nevoile practice și cele strategice ale diferitelor categorii de cetățeni

Modelul Analitic Harvard	• A fost conceput pentru a demonstra că există o motivație economică pentru alocarea resurselor pentru femei, la fel ca și pentru bărbați • Ajută la planificarea mai eficientă a proiectelor și la îmbunătățirea globală a productivității • Cartografierea activității și resurselor ce aparțin bărbaților și femeilor într-o comunitate și evidențiază diferențele principale
Modelul Moser	• Își propune să creeze „planificarea gender” ca tip de planificare în sine • Scopul planificării gender rezidă în emanciparea/eliberarea femeilor din subordinea/supunerea lor și realizarea acestora prin egalitate, echitate, și responsabilizare • În centrul modelului Moser, sunt trei concepte: – Rolul triplu al femeii – Nevoile gender practice și strategice – Categoriile de abordări politice WID / GAD (matrice de politici)
Matricea Analizei Gender (Gender Analysis Matrix – GAM)	• Ajută la determinarea impactului diferit asupra femeilor și bărbaților al intervențiilor prin asigurarea unei tehnici de identificare a diferențelor de gen în cadrul unei comunități • GAM este un instrument de transformare, iar utilizarea sa este destinată facilitării procesului de analiză gender pentru membrii comunității • Modelul încurajează comunitatea să identifice și să elaboreze ipoteze cu privire la rolurile de gen • GAM se bazează pe următoarele principii: – Există cunoștințe necesare pentru efectuarea analizei gender printre oamenii ale căror vieți constituie obiectul analizei – Analiza gender n-are nevoie de expertiză tehnică din afara comunității, cu excepția facilitatorilor – Analiza gender nu poate promova transformarea, cu excepția cazului în care este efectuată de către oamenii ale căror situații sunt analizate. (Parker, 1993)
	• Obiectivele la fiecare etapă sunt următoarele: – În etapa de planificare – pentru a stabili dacă potențialele efecte de gen sunt de dorit și în concordanță cu obiectivele programului – În etapele de proiectare, în cazul în care considerentele de gen pot schimba designul proiectului – sau în timpul etapelor de monitorizare și evaluare – pentru abordarea mai largă a impactul programului. (Parker, 1993)
Metoda celor patru R (Reprezentare, Resurse, Realitate și Reacție)	• Această metodă de analiză tinde să clarifice – Cine și ce face și în cât timp? – Cum poate fi integrată perspectiva de gen în etapa de formulare a viziunii și obiectivelor de proiect? – Ce poate fi schimbat în obiective în vederea atingerii egalității de gen? • 1R și 2R sunt instrumente cantitative de analiză și presupun o revizuire sistematică a distribuirii și utilizării resurselor. 3R și 4R sunt instrumente calitative și se referă la normele și valorile utilizate în activitățile comunității/organizației/instituției publice și la modalitățile de intervenție pentru schimbarea lor

Figura 6.9. Obiectivele Modelelor analizei gender

Teste (cu răspuns)

1. Conceptul de „analiză gender” reprezintă:

- a) totalitatea modelelor utilizate pentru asigurarea repartizării resurselor financiare publice pe principiul de egalitate;
- b) metode utilizate pentru a înțelege raporturile /relațiile dintre femei și bărbați, accesul lor la resurse, activitățile lor, precum și constrângerile cu care se confruntă în relații;
- c) metode de determinare a nivelului de discriminare pe principii de rasă, gen, etnie.

Răspuns: b.

2. Obiective analizei gender vizează:

- a) creșterea nivelului de cunoaștere privind impactul genderului asupra bugetului și asupra finanțării politicilor;
- b) responsabilizarea APC și APL pentru executarea obligațiilor privind asigurarea egalității de gen;
- c) producerea schimbării în bugetarea și finanțarea politicilor pentru îmbunătățirea statutului socio – economic al femeilor;
- d) toate răspunsurile de mai sus.

Răspuns: d.

3. Elementele importante pentru realizarea unei analize gender sunt:

- a) personal calificat, resurse adecvate, utilizarea experienței locale existente;
- b) personal – femei calificate, spațiu, voință politică;
- c) personal – bărbați calificați, remunerare adecvată.

Răspuns: a.

4. Marcați care afirmație este falsă și care adevărată:

- a) analiza gender are scopul de a asigura echitatea de gen;
- b) analiza gender are scopul de a asigura egalitate de gen.

Răspuns: a – adevărat, b – fals.

5. Metoda celor 4R de analiză gender presupune:

- a) revizuire, redare, rezultate, resurse;
- b) reprezentare, resurse, realitate, reacții;
- c) relatare, raportare, reacții, racordare.

Răspuns: b.

Bibliografie

- 1. ELSON, Diane; NORTON, Andy. „What's behind the budget? Politics, rights and accountability in the budget process”, Centre for Aid and Public Expenditure Overseas Development Institute, London, Department of Sociology/Human Rights Centre University of Essex, June 2002
- 2. ELSON, Diane „Gender Responsive Budget Initiatives: Some Key Dimensions and Practical Examples”, Paper presented at the conference on „Gender Budgets, Financial Markets, Financing for Development”, Berlin, February 19th and 20th 2002.
- 3. ELSON, Diane „International Financial Architecture: A view from the kitchen” for publication in Politica Femina, Spring 2002
- 4. BUDLENDER, Debbie „Introduction the fifth women's budget”, <http://www.genderbudgets.pdf>
- 5. CIDA's Policy on Gender Equality; Canadian International Development Agency; <http://www.acdi-cida.gc.ca/equality>

6. NORTON, Andy; BIRD, Bella; BROCK, Karen; KAKANDE, Margaret; TURK, Carrie „*A rough guide to PPAs*” Participatory Poverty Assessment, An introduction to theory and practice, <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/238411/ppa.pdf>
7. BOCIOC Florentina și alții, „*Gender mainstreaming, metode și instrumente*”, ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen, CPE 2004.
8. Van BEVEREN Jacintha, Van OSCH Thera, QUINN Sheila, „*Bugetare pentru toți*”, manual, ISBN 90-73908-15-9, 2004.
9. „Analiza de gen a cheltuielilor de proiect”, Final Report, July 2004, HM Treasury UK, Crown Copyright, www.hm-treasury.gov.uk
10. „Bugetul sensibil la dimensiunea de gen și drepturile reproductive ale femeilor”, Pachet de resurse, UNFPA, UNIFEM, 2006
11. „Abordarea integrată a egalității între femei și bărbați: cadrul conceptual, metodologia și prezentarea practicilor corecte”, raportul final de activități al Grupului de specialiști privind demersul integrat al egalității, Strasbourg, Februarie 1999
12. Gender Capacity Building Tool Pilot Version, 27 September 2010, Australian Red Cross
13. GENDER Analysis, Assessment and Audit. Manual & Toolkit, Developed by Lis Meyers, independent consultant and Lindsey Jones, ACIDI/VOCA
14. GOLDBERG LEONG Toby, LANG Catherine, BIASUTTI Marina, *Gender And Poverty Project. Gender Analysis Tools*
15. MARCH Candida, SMYTH Ines, and MUKHOPADHYAY Maitrayee, *A guide to gender – analysis framework*, 1999, disponibil: <https://www.ndi.org/files/Guide%20to%20Gender%20Analysis%20Frameworks.pdf>
16. Making Budgets Gender-Sensitive: A Checklist for Programme-Based Aid, disponibil: http://www.entwicklung.at/uploads/media/CHECKLIST_12032009_barriere_02.pdf
17. ACIDI/VOCA, “Gender Analyses, Assessments, and Audits Brief,” Washington D.C.(2012).
18. “A rough guide to PPAs” Participatory Poverty Assessment , An introduction to theory and practice, Andy Norton, Bella Bird, Karen Brock, Margaret Kakande, Carrie Turk, <http://info.worldbank.org>
19. CRAWLEY Marie; O’MEARA Louise, „*Gender Proofing Handbook*”, Irlanda, 2002
20. HEWITT Guy. *Gender Responsive Budget Initiatives: Tools and Methodology*. New York City: UNIFEM, 2002, 30-37.
21. SCHRATZENSTALLER Margit. *Gender Budgeting in Austria*. Munich: Institute for Economic Research at the University of Munich, Vol 6, No 2, 2008, 46
22. GREBOVAL Cecile and HUGENDUBEL Katrin. *Gender budgeting: An overview by the European Women's Lobby*. European Women's Lobby, 2004, 10
23. COE. Gender budgeting: practical implementation. Strasbourg: Council of Europe, 2009, accessed October 10 2012. http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG%282008%2915_en.pdf
24. Gender Analysis Toolkit, Office for Women, Queensland Government, Canada, 2009
25. UNDP Learning and Information Pack. Gender Analysis
26. WASHINGTON O. Ochola, PASCAL C. Sanginga, and Isaac Bekalo. *Managing Natural Resources for Development in Africa*. IDRC. pp. 238–239. ISBN 9966-792-09-0.
27. <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/tools-and-methods/gender-impact-assessment>
28. http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/toc_guide_en.htm
29. <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/tools-and-methods/gender-analysis>
30. <http://www.liaise-kit.eu/ia-method/gender-impact-assessment-0>
31. <http://www.womenandequalityunit.gov.uk/>

Tema 7.

Promovarea abordării integratoare a egalității de gen în cadrul politicilor publice

Scopul și obiectivele

SCOPUL: cunoașterea și înțelegerea proceselor de elaborare și promovare a abordării integratoare de gen în cadrul politicilor publice, precum și a principiilor de bază și a metodologiilor de integrare a aspectelor sensibile la gen în politicile publice.

- OBIECTIVELE:**
- Să definească conceptul de politică publică și să explice importanța politicilor publice;
 - Să cunoască și să explice clasificarea politicilor publice sub aspect de gen;
 - Să prezinte principalele tratate și strategii privind promovarea egalității de gen la nivelul Uniunii Europene;
 - Să identifice principiile de bază, care trebuie să fie respectate în cadrul abordării integratoare a egalității de gen în cadrul politicilor publice ;
 - Să prezinte condițiile de bază necesare promovării abordării integratoare a dimensiunii de gen;
 - Să cunoască și să explice sfera de cuprindere a abordării integratoare de gen;
 - Să prezinte metodologia de integrare a aspectelor de gen prin procedura de 8 pași;
 - Să cunoască obiectivul general și obiectivele intermediare a procedurii de 8 pași;
 - Să prezinte metodologia integrării dimensiunii de gen, în diferite politici și/sau în procesele de planificare, utilizată la nivelul UE;
 - Să cunoască setul de instrumente utilizat în cadrul metodologiei integrării dimensiunii de gen, în diferite politici și/sau în procesele de planificare.

Sinteza temei

O *politică publică* reprezintă un set de decizii interdependente (un curs intenționat sau un proces) stabilite de un grup politic (guvern) cu privire la determinarea scopurilor și a mijloacelor utilizate pentru atingerea acestor scopuri, și care vizează problemele de interes general. În funcție de domeniul în care acționează, politicile publice vizează: drepturile omului; mediul înconjurător; securitatea (internă și externă); migrația; transportul și telecomunicațiile; economia; dezvoltarea regională; cercetare-dezvoltare; familia; ocuparea; locuințele, securitatea socială; sănătatea; grupurile și persoanele marginalizate etc.

Promovarea abordării integratoare de gen, în cadrul politicilor publice, necesită revizuirea complexă a calității politicilor existente. *Necesitatea schimbării* poate fi argumentată prin faptul că procedurile și rutina politicilor, precum și politicile înseși, au fost, în mod inerent insensibile la dimensiunea de gen sau părtinitoare. În acest sens, este utilă identificarea poziționării politicilor sub aspect de gen, conform clasificărilor existente în literatura de specialitate și anume:

1. Politicile insensibile la gen (gender-blind policies), care nu reflectă nicio distincție între sexe. Aceste politici includ deviațiile existente în relațiile de gen ale unei anumite societăți și, prin urmare, au tendința de a exclude femeile.

2. Politicile sensibile la gen (gender-aware policies). Acest tip de politici recunoaște faptul că femeile sunt actori importanți în dezvoltarea societății, la fel ca și bărbații. Se recunoaște că natura implicării femeilor este determinată de relațiile de gen existente în societate, care fac implicarea lor diferită și, de multe ori, inegală. În consecință, în cadrul acestor politici, se acceptă faptul că femeile pot avea nevoi, interese și priorități diferite, care intră în conflict cu cele ale bărbaților.

În cadrul acestor politici, se disting două subcategorii, precum:

- a) *politicile neutre la gen* (gender-neutral policies);
- b) *politicile specifice de gen* (gender-specific policies).

3. Politicile redistributive sub aspect de gen (gender-redistributive policies) reprezintă intervenții care intenționează să transforme distribuțiile existente pentru a crea o relație mai echilibrată între femei și bărbați, atingând interesele strategice ale nevoilor de gen. Politicile redistributive sub aspect de gen pot viza atât femei și bărbați separat sau doar un singur grup specific. Principala particularitate a acestor politici constă în faptul că acționează asupra nevoilor reale ale femeilor, având potențialul de transformare a condițiilor existente, adică creează condițiile propice pentru abilitarea (împunerea) femeilor.

Mainstreamingul este o strategie amplă la nivel de sistem (sistemică). Responsabilitatea pentru implementarea unei strategii de gender mainstreaming trebuie să revină decidenților de la cel mai înalt nivel de luare a deciziilor.

- **Condițiile necesare** promovării abordării integratoare a dimensiunii de gen se referă la următoarele:
 - a. *Voința politică și responsabilitate;*
 - b. *Existența statisticilor referitoare la situația actuală a femeii și bărbaților (statistici segregate pe sexe);*
 - c. *Existența studiilor din domeniul egalității, care permit o cunoaștere mai bună a relațiilor dintre sexe și identificarea inegalităților de gen;*
 - d. *Existența resurselor umane și financiare;*
 - e. *Cunoștințe privind administrarea;*

f. *Participarea reală a femeilor la viața politică și publică, precum și la procesul de luare a deciziilor.*

În sens larg, *sfera de cuprindere* a abordării integratoare de gen se referă la: elaborarea politicilor; procesele decizionale; accesul la resurse; proceduri și practici; metodologii; procesele de implementare; monitoring și activitatea de evaluare.

În anul 2007, Comitetul Suedez, care dispune de o experiență și metodologia vastă, aplicată în diferite domenii, a formulat o *procedură în 8 pași*, pentru abordarea integratoare de gen durabilă. Obiectivul general al abordării integratoare a egalității de gen, încadrat în procedura de 8 pași, vizează: *Femeile și bărbații trebuie să aibă aceeași putere în modelarea societății și a propriilor lor vieți*. În același timp, obiectivele intermediare, vizate în cadrul fiecărui pas, se referă la următoarele:

1. *Egalitatea în diviziunea puterii și a influenței între femei și bărbați;*
2. *Egalitatea economică între femei și bărbați;*
3. *Distribuirea egală a muncii neremunerate și a activităților casnice;*
4. *Oprirea violenței bărbaților împotriva femeilor.*

La nivelul *Uniunii Europene*, eforturile comune privind implementarea abordării integratoare de gen s-au soldat cu elaborarea mai multor metode, tehnici și instrumente ce stau la dispoziția țărilor membre UE. Prezintă interes *metodologia integrării dimensiunii de gen* în diferite politici și/sau în procesele de planificare. Integrarea perspectivei de gen într-o politică presupune că egalitatea între femei și bărbați, ca principiu general, trebuie să fie luat în considerare în toate deciziile, în fiecare fază a procesului de elaborare a politicilor, de către toți actorii implicați. Procesul de integrare a perspectivei de gen este înțeles ca un ciclu cu mai multe etape, precum: planificarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea.

Ciclul integrării perspectivei de gen prezentat poate fi ajustat la diferite procese sau activități ce țin de elaborarea politicilor. Totodată, fiecare etapă a ciclului de integrare conține elementele necesare realizării, incluzând metodele și instrumentele specifice etapei.

7.1. Conținutul, sfera de cuprindere și clasificarea politicilor publice sub aspect de gen

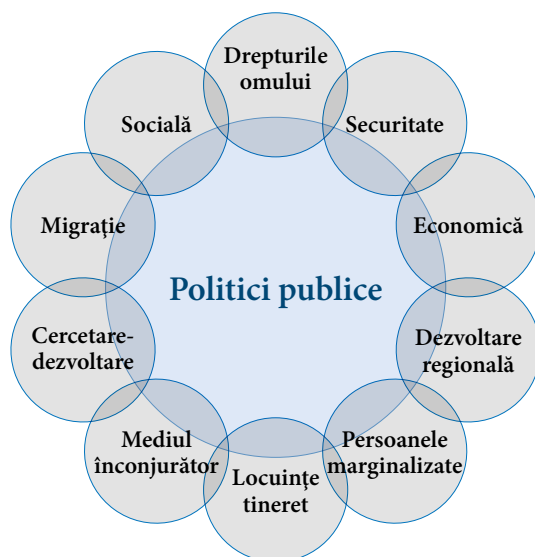

Figura 7.1. Sfera de cuprindere a politicilor publice

Plasarea oamenilor în centrul politicilor
Conduce la o mai bună guvernare
Utilizarea tuturor resurselor umane
Oferă o vizibilitate mai clară asupra problemelor privind egalitatea de gen
Presupune diversitatea intereselor și comportamentelor femeilor și bărbaților

Figura 7.2. Importanța abordării integratoare a dimensiunii de gen în cadrul politicilor publice

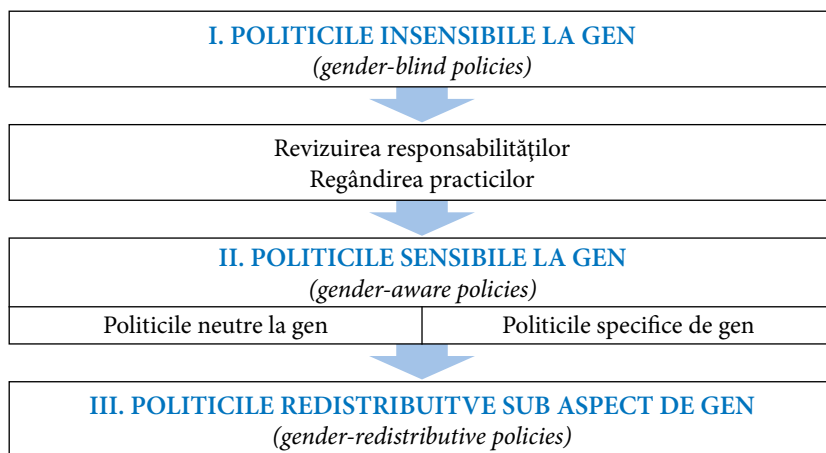

Figura 7.3. Clasificarea politicilor prin prisma sensibilității la gen

7.2. Principiile de bază și modalitățile de integrare a egalității de gen în politicile publice

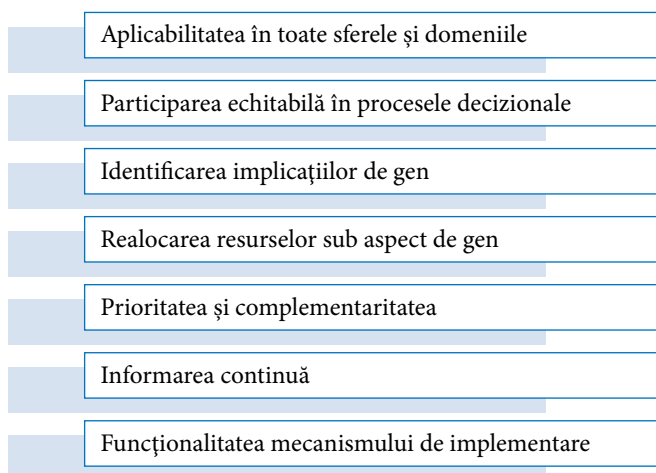

Figura 7.4. Principiile de bază privind abordarea integratoare a egalității de gen

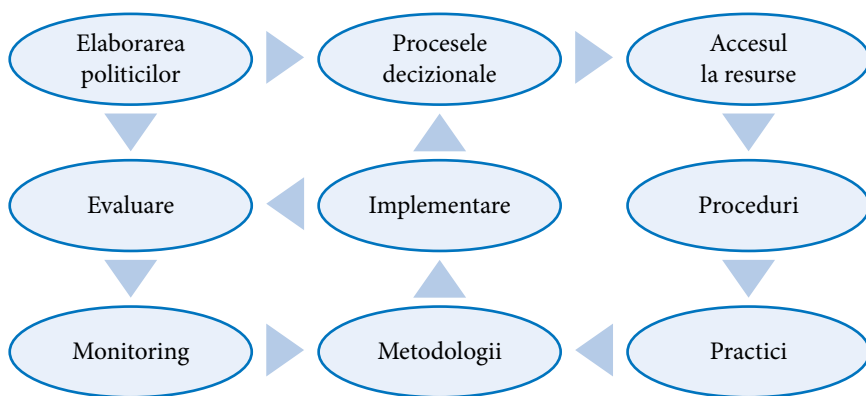

Figura 7.5. Sfera de cuprindere a abordării integratoare de gen

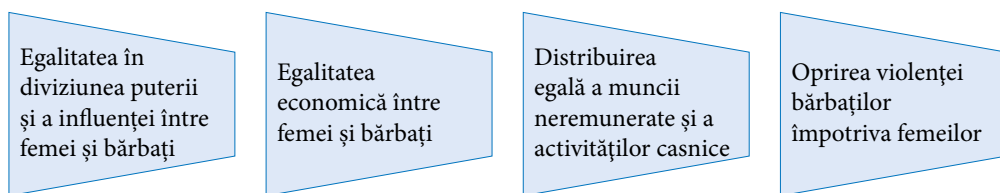

Figura 7.6. Obiectivele intermediare încadrate în procedura de 8 pași

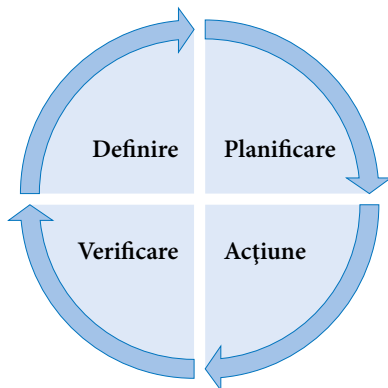

Figura 7.7. Ciclul integrării perspectivei de gen în cadrul politicilor publice, în practica UE

Figura 7.8. Metodele și instrumentele specifice etapelor din ciclul integrării perspectivei de gen

Etapă	Setul de instrumente
Definire	– Statistica de gen – Analiza de gen – Evaluarea impactului de gen – Consultarea cu părțile interesate
Planificare	– Bugetarea sensibilă la gen – Achizițiile sensibile la gen – Indicatorii de gen
Acțiune	– Trainingul privind egalitatea de gen – Transformare instituțională – Creșterea gradului de conștientizare
Verificare	– Monitorizarea – Evaluarea

Teste (cu răspuns)

1. O politică publică reprezintă:

- a) un set de decizii interdependente stabilite de un grup politic (guvern) cu privire la determinarea scopurilor și a mijloacelor utilizate pentru atingerea acestor scopuri, și care vizează problemele de interes general;
- b) evaluarea prin prisma de gen a bugetelor, încorporând perspectiva de gen la toate nivelele procesului bugetar și restructurând veniturile și cheltuielile pentru a promova egalitatea de gen;
- c) (re)organizarea, ameliorarea și evaluarea proceselor de luare a deciziilor în scopul încorporării perspectivei egalității între femei și bărbați în toate domeniile și la toate nivelurile.

Răspuns: a.

2. Importanța abordării integratoare a dimensiunii de gen privind plasarea oamenilor în centrul politicilor se explică prin faptul că:

- a) persoanele implicate în implementarea abordării integrate sunt cei care muncesc în mod obișnuit, ceea ce contribuie la creșterea numărului de actori implicat;
- b) egalitatea între femei și bărbați reprezintă o problemă fundamentală, care afectează dezvoltarea generală a societății;
- c) factorii de decizie trebuie să fie mai atenți la efectele generate de politici asupra vieții cetățenilor și reprezintă o abordare umană și mai puțin economică în gestionarea societăților contemporane.

Răspuns: c.

3. Importanța abordării integratoare a dimensiunii de gen privind vizibilitate mai clară asupra problemelor privind egalitatea între femei și bărbați în cadrul societății se explică prin faptul că:

- a) persoanele implicate în implementarea abordării integrate sunt cei care muncesc în mod obișnuit, ceea ce contribuie la creșterea numărului de actori implicat;
- b) demonstrează că egalitatea între femei și bărbați reprezintă o problemă fundamentală, care afectează dezvoltarea generală a societății;
- c) factorii de decizie trebuie să fie mai atenți la efectele generate de politici asupra vieții cetățenilor și reprezintă o abordare umană și mai puțin economică în gestionarea societăților contemporane.

Răspuns: b.

4. Politicile sensibile la gen pot fi caracterizate prin faptul că:

- a) femeile sunt actori importanți în dezvoltarea societății, la fel ca și bărbații și se recunoaște că natura implicării femeilor este determinată de relațiile de gen existente în societate, care fac implicarea lor diferită și, de multe ori, inegală;
- b) nu reflectă nicio distincție între sexe. Aceste politici includ deviațiile existente în relațiile de gen ale unei anumite societăți și, prin urmare, au tendința de a exclude femeile.
- c) sunt intervenții care intenționează să transforme distribuții existente pentru a crea o relație mai echilibrată între femei și bărbați, atingând interesele strategice ale nevoilor de gen

Răspuns: a.

5. Politicile sensibile la gen pot fi caracterizate prin faptul că:

- a) utilizează informațiile privind diferențele de gen într-un anumit context sau având o destinație specială în vederea răspunderii la nevoile reale ale femeilor sau bărbaților; și aceste politici au la bază diviziunea de gen existentă în societate asupra resurselor și responsabilităților;
- b) utilizează informațiile privind diferențele de gen existente într-o anumită societate și trasează obiectivele pentru a depăși prejudecățile astfel, încât beneficiile vor avea impact asupra ambelor sexe în mod eficient și vor răspunde nevoilor lor reale în cadrul intervențiilor de dezvoltare.
- c) sunt intervenții care intenționează să transforme distribuții existente pentru a crea o relație mai echilibrată între femei și bărbați, atingând interesele strategice ale nevoilor de gen

Răspuns: b.

6. Identificarea implicațiilor de gen ca principiu de bază al abordării integratoare de gen presupune că:

- a) nu înlocuiește politicile și programele obiective, specifice femeilor și legislația pozitivă;
- b) orice politică, program, proiect, buget, activitate trebuie privite și analizate prin prisma dimensiunii de gen;
- c) clarificarea în fază inițială a aspectelor și problemelor în toate domeniile de activitate trebuie realizată astfel, încât diferențele de gen și lipsa egalității să poată fi diagnosticate.

Răspuns: c.

7. Cunoștințe privind administrarea ca o condiție necesară în abordarea integratoare de gen presupune următoarele:

- a) conducătorul trebuie să inițieze sau să declare intenția, care să afirme, în mod clar, voința de a include perspectiva egalității între femei și bărbați cu scopul realizării egalității între sexe;
- b) include atât reorganizarea, implementarea și evaluarea tuturor proceselor din cadrul unei politici, cât și calitatea sistemului de administrare, care presupune crearea sistemului de comunicare și informare eficient
- c) existența persoanelor pregătite și antrenate, cu abilități de organizare și ghidare a activităților, precum și la o realocare a fondurilor existente;

Răspuns: b.

8. Egalitatea economică între femei și bărbați, ca obiectiv intermediar, vizat în cadrul fiecărui pas, încadrat în procedura de 8 pași vizează:

- a) Femeile și bărbații trebuie să aibă aceleași oportunități și condiții privind educația și munca plătită, care le va oferi independență economică pe tot parcursul vieții;
- b) Femeile și bărbații trebuie să aibă aceleași responsabilități în munca în gospodărie și aceleași oportunități de a oferi și beneficia de îngrijire în condiții egale;
- c) Femeile și bărbații trebuie să aibă aceleași drepturi și oportunități de a fi cetățeni activi și pentru a modela condițiile în procesele decizionale.

Răspuns: a.

9. Metodologia integrării dimensiunii de gen în diferite politici și/sau în procesele de planificare este înțeles ca un ciclu cu mai multe etape:

- a) programare, acțiune și raportare;
- b) definire, planificare, acțiune, verificare;
- c) elaborare, aprobare, executare și control.

Răspuns: b.

10. În cadrul etapei de planificare setul de instrumente utilizat este constituit din:

- a) bugetarea sensibilă la gen, achizițiile sensibile la gen, indicatorii de gen;
- b) statistica de gen, analiza de gen, evaluarea impactului de gen, consultarea cu părțile interesate;
- c) training, transformare instituțională, creșterea gradului de conștientizare.

Răspuns: a.

Bibliografie

1. A practical guide to integrating the gender perspective into a policy/programming cycle. Disponibil: Disponibil: <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>
2. BAURCIULU, A.; BELOSTECINIC, M., CASIAN, A.; PĂRȚACHI, I.; PETROIA, A. *Bugetare sensibilă la gen*. Chișinău, ASEM, 2009.
Disponibil: http://genderbudgets.ru/biblio/manual_redactie_1_mol.pdf
3. BOCIOC F., DIMITRIU D., TEȘIU R., VĂILEANU C., *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen*, București, CPE 2004, Disponibil: <http://www.serviciilocale.md/download.php?file=cHVibGljL3B1Ym9ucy8yNzYxMDR-fbWRfZ2hpZF9nbS5wZGY=>
4. BOMAN, A.; EKLUND, U.; LOFGREN, C. *Gender Mainstreaming. Manual. A book of practical methods from the Swedish Gender Mainstreaming Support Committee*. Printed by Edita Sverige AB, Stockholm 2007. Disponibil: <http://www.government.se/contentassets/3d89b0f447ec43a4b3179c4a-22c370e8/gender-mainstreaming-manual-sou-200715>
5. Gender mainstreaming in development programming. Guidance note. New York, 2014. Disponibil: <http://www2.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2014/gendermainstreaming-issuesbrief-en%20pdf.pdf?v=1&d=20150220T190747>
6. *GDP a poor measure of progress, say Davos economists*, WEF 2016.
Disponibil: <http://www.weforum.org/agenda/2016/01/gdp>
7. SEGUINO, S. *Financing for Gender Equality: Reframing and Prioritizing Public Expenditures to Promote Gender Equality*, 2013. Disponibil: http://www.genderbudgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=suggested-readings/seguino-s-paper&Itemid=587
8. STEVENS, I., & LAMOEN I. van (2001). *Manual on Gender Mainstreaming at Universities. Equal Opportunities at Universities. Towards a Gender Mainstreaming Approach*. Leuven/Apeldoorn: Garant-Uitgevers. Disponibil: <http://www.ec.europa.eu/social/main>
9. Towards an enabling Macroeconomic Environment, Disponibil: <http://progress.unwomen.org/en/2015/pdf/ch4.pdf>
10. Centrul European de resurse pentru egalitatea de gen.
Disponibil: <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>
11. Council of Europe (2004): Gender mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices – Final report of activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS), Directorate General of Human Rights, EG-S-MS (98) 2 rev. Disponibil: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/EG_S_MS_98_2_rev_en.pdf
12. Conferința Mondială privind condiția femeilor, Nairobi, 1985. Disponibil: http://www.5wwc.org/conference_background/1985_WCW.html
13. Communication: Incorporating equal opportunities for women and men into all Community policies and activities, COM(96)67final). Disponibil: http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/gms_en.html

Tema 8.

Bugetarea sensibilă la gen – cadru determinant în fundamentarea politicilor economice și sociale

Scopul și obiectivele	
SCOPUL:	formarea competențelor teoretice și aplicative privind fundamentarea politicilor economice și sociale prin prisma aspectelor de gen, precum și înțelegerea condițiilor, mecanismelor de inițiere și promovare a bugetării sensibile la gen.
OBIECTIVELE:	– Să definească conceptele de politică macroeconomică și deciziile macroeconomice; – Să cunoască componentele politicii macroeconomice și să explice impactul diferit al acestora asupra bărbaților și femeilor; – Să prezinte corelațiile existente dintre obiectivele macroeconomice și asigurarea egalității de gen în societate; – Să identifice principalele conexiuni dintre politica macroeconomică, politica socială și egalitatea de gen în societate; – Să cunoască și să explice principiile de evaluare a politicii macroeconomice din perspectiva drepturilor omului; – Să descrie principiul maximizării resurselor financiare disponibile; – Să cunoască provocările existente în ceea ce privește integrarea aspectelor de gen în cadrul politicii macroeconomice; – Să definească conceptul de bugetare sensibilă la gen și să prezinte cele două dimensiuni ale acesteia; – Să argumenteze beneficiile aplicării bugetării sensibile la gen; – Să cunoască obiectivele inițierii și implementării BSG; – Să identifice diferențele macrobugetării versus microbugetării; – Să prezinte condițiile inițierii bugetării sensibile la gen; – Să cunoască avantajele implementării BSG pentru guvernare, – Să relateze etapele macrobugetării sensibile la gen; – Să prezinte mecanismul privind inițierea și implementarea, numit: 3 etape, 2 abordări și un set de instrumente.

Sinteza temei

În cadrul politicilor publice, un rol important revine **politicii macroeconomice**. *Macroeconomia* se ocupă cu analiza calitativă a mecanismului de funcționare a economiei naționale, a corelațiilor dintre variabilele macroeconomice, punând accent pe aspectele de măsurare a influențelor directe și indirecte dintre acestea în vederea fundamentării științifice a deciziilor de politică macroeconomică

Politica macroeconomică a fost, de multe ori, privită drept neutră sub aspect de gen, însă mediul macroeconomic acționează ca o structură de constrângere, care promovează sau limitează mijloacele de reducere a diferențelor de gen privind bunăstarea. Aceasta implică faptul că egalitatea de gen necesită un mediu macroeconomic permisiv.

Obiectivele politicii macroeconomice vizează, în mod special, promovarea creșterii economice și menținerea stabilității prețurilor. Atunci când sunt formulate aceste obiective, nu este luat în considerare impactul politicilor sociale asupra mediului macroeconomic și, respectiv, traiectoria viitoare a economiei. În mod special, în modelarea mediului macroeconomic, nu se ține cont de timpul destinat muncii casnice și de îngrijire neremunerată și de impactul acestora asupra activităților economice individuale și generale.

Deoarece la baza macroeconomiei stau indicatorii agregați, convențional, se consideră că nu are un efect diferențiat asupra femeilor și bărbaților, fetelor și băieților. Se acceptă și se argumentează mult mai ușor existența inegalităților de gen la micronivel. Însă, există o serie de considerente, care arată că macroeconomia are un impact diferit asupra femeilor și bărbaților, și anume:

- *În primul rând*, instituțiile, prin intermediul cărora operează macroeconomia, sunt direct implicate în diferite procese economice și sociale. Instituțiile societății și cele economice determină modul în care femeile și bărbații pot avea acces la resurse sau la controlul lor, ce oportunități sau potențial au la dispoziția pentru participare și ce beneficii obțin în urma creării valorii, reducerii sărăciei și a dezvoltării;
- *În al doilea rând*, cele 3 nivele ale economiei – micro, mezo și macro – nu funcționează izolat, acestea fiind interdependente cu multiple corelații și influențe. În consecință, inegalitățile de gen la micro- și mezonivel au implicații la macronivel și viceversa;
- *În al treilea rând*, povara muncii neremunerată (pentru îngrijirea și întreținerea familiei) cade asupra femeilor și fetițelor, fiind o parte însemnată a forței de muncă, reprezintă capitalul uman esențial pentru funcționarea pieței de muncă asupra căreia este focalizată macroeconomia etc.

Studiile efectuate de Bancă Mondială denotă că îmbunătățirea egalității de gen prin intermediul politicii macroeconomice, în cadrul unei „economii inteligente”, contribuie la creșterea și dezvoltarea economică sustenabilă. Analiza principalelor obiective ale politicii macroeconomice, prin prisma dimensiunii de gen, scoate în evidență interdependențele existente dintre acestea sub aspect direct și indirect și ilustrează conexiunea directă dintre politica macroeconomică și politică socială bazată pe drepturile omului și pe egalitatea de gen.

Serviciile sociale furnizate prin intermediul, fie serviciilor publice, fie prin sectorul privat sau prin îngrijire și munca la domiciliu neremunerată, au implicații directe asupra situației macroeconomice. Dezvoltarea copilului, educația, sănătatea și situația socială au implicații directe, precum și pe termen lung, pentru productivitate, creșterea și perfor-

manța economică. În mod similar, politicile de susținere a tinerilor, în procesul angajării lor pe piața forței de muncă, au implicații pentru performanța economiei în ansamblu.

Constrângerile macroeconomice asupra egalității de gen și a dezvoltării umane, care au fost observate în ultimele două decenii, subliniază necesitatea de a dezvolta politicile macroeconomice alternative la nivel de țară. În prezent, principalele provocări privind integrarea egalității de gen, în politicile macroeconomice, se referă la:

- Situația economică a țărilor și creșterea inegalităților, pe plan mondial, impune necesitatea revizuirii și fundamentării politicilor macroeconomice prin prisma dimensiunii de gen;
- Politicile macroeconomice trebuie să susțină respectarea drepturilor economice și sociale ale cetățenilor;
- Promovarea politicilor macroeconomice progresive și evitarea politicii bugetar-fiscale austere;
- Revizuirea modului de determinare a PIB-lui (inclusiv, prin includerea evaluării muncii neremunerate) și a indicatorilor macroeconomici ce reflectă progresul în bunăstare și respectarea egalității de gen a societății;
- Politica bugetar-fiscală, inclusiv politica privind împrumuturile publice și datoria de stat, este realizată prin intermediul bugetului public. Astfel, sunt inevitabile elaborarea și implementarea bugetelor sensibile la gen, fiind principalul instrument de promovare accelerată a egalității de gen în societate.

Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen este un termen generic, care descrie modul în care politicile țării, regiunii sau municipalității afectează distribuția resurselor între femei și bărbați, fete și băieți. Bugetarea sensibilă la gen (BSG) trebuie să fie privită prin prisma *a două dimensiuni* și anume:

1. Un proces *supus* abordării integratoare de gen, fiind parte integrantă a politicilor publice în sferele economice și sociale;
2. Un proces *de transmitere*, prin intermediul căruia este realizată egalitatea de gen în sfera social-economică pentru diverși beneficiari.

Esența conceptului de **bugetare** constă în găsirea direcțiilor potențiale în alocarea resurselor financiare limitate și în determinarea unui anumit proces decizional, în condițiile asigurării echilibrului. Bugetarea la nivelul sectorului public, pe lângă caracteristicile menționate, cuprinde și o serie de particularități ale procesului de bugetare și anume: multitudinea participanților cu interese și scopuri diferite; vulnerabilitatea la condițiile conjuncturii; separarea plătitorilor de taxe de cei ce adoptă decizii privind cheltuielile publice; influența constrângerilor politice, sociale, naturale etc.

Inițierea și implementarea abordării integratoare a dimensiunii de gen în procesul bugetar, pot fi realizate, dacă sunt respectate anumite **condiții**: *existența cadrului legal și normativ; dezvoltarea mecanismului instituțional; guvernarea economică a sectorului public; crearea bazei informative privind politicile și programele economice și sociale; existența statisticilor segregate pe sexe.*

Privit ca instrument al managementului finanțelor publice, bugetul sensibil la gen permite determinarea implicațiilor statului prin politicile publice asupra diverselor grupuri de bărbați și femei în calitate de consumatori de servicii publice, economice și sociale, utilizatorii de infrastructură și contribuabili. Concomitent, implementarea BSG impune o schimbare proceselor organizaționale și a structurilor instituționale.

Integrarea dimensiunii implică schimbarea sistematică a practicilor de lucru pentru a încorpora noi abordări în procesele operaționale de zi cu zi, schimbarea culturii astfel, încât considerentele privind egalitatea de gen să devină uzuale. Analiza instrumentarului practic, în experiența statelor membre ale Uniunii Europene, a condus la prezentarea acestora într-un format sistematizat de către expertul internațional Sheila Quinn și anume:

- 3 etape ale Bugetării sensibile la gen;
- 2 abordări pentru introducerea bugetării sensibile la gen;
- Setul de instrumente de implementare a bugetării sensibile la gen.

În cadrul strategiilor țărilor avansate și prin prisma logicii dezvoltării economiilor naționale, sunt prezente tendințe accentuate ce țin de sustenabilitatea oricăror acțiuni întreprinse de guvernanți, fiind centrate pe nevoile individuale ale membrilor societății încorporate în asigurarea condițiilor de mediu necesare. În acest sens, afirmația Sheilei Quinn, potrivit căreia „Bugetarea sensibilă la gen oferă o abordare centrată pe persoane în cadrul fundamentării și executării bugetului național”, se înscrie în trendul evoluției viitoare a societăților.

8.1. Corelațiile dintre politica macroeconomică și egalitatea de gen

Tabelul 8.1. Componentele politicii macroeconomice

– Monetară	– Bugetară	– Ocupării
– Valutară	– Fiscală	– Investițională
– De prețuri	– De venituri	– Industrială
– Tehnico-științifică	– Anti-monopol	– Externă
– Sectorială	– Infrastructură	– Comercială

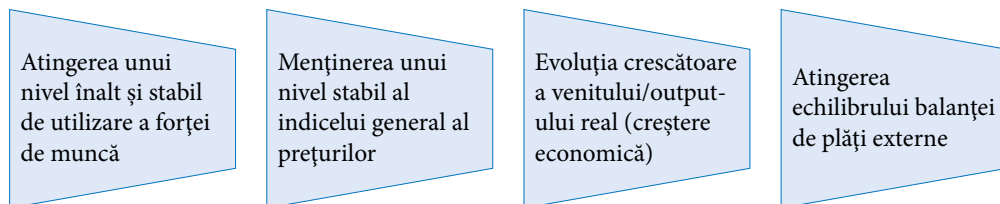

Figura 8.1. Principalele obiective ale politicii macroeconomice

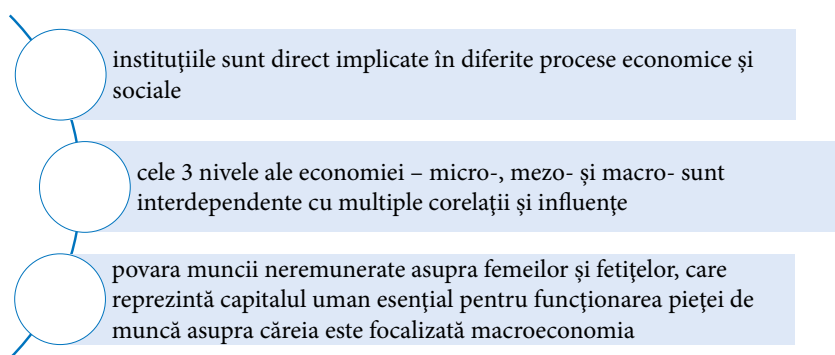

Figura 8.2. Impactul diferit al deciziilor macroeconomice asupra femeilor și bărbaților

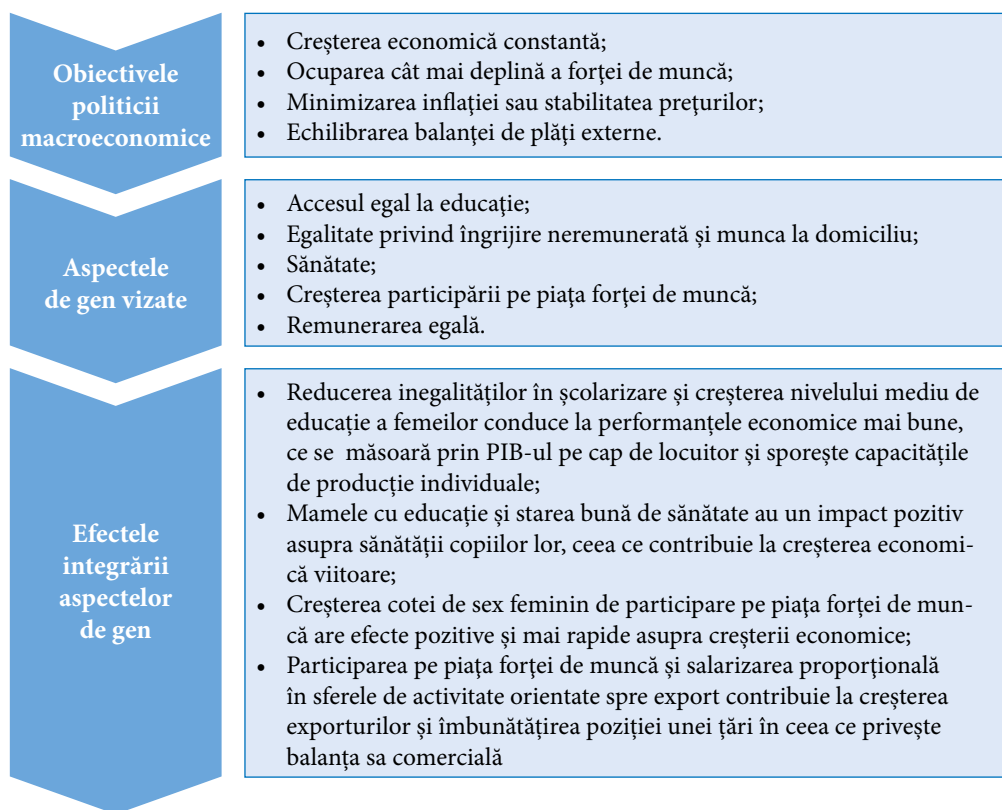

Figura 8.3. Corelații dintre obiectivele politicii economice și asigurarea egalității de gen în societate

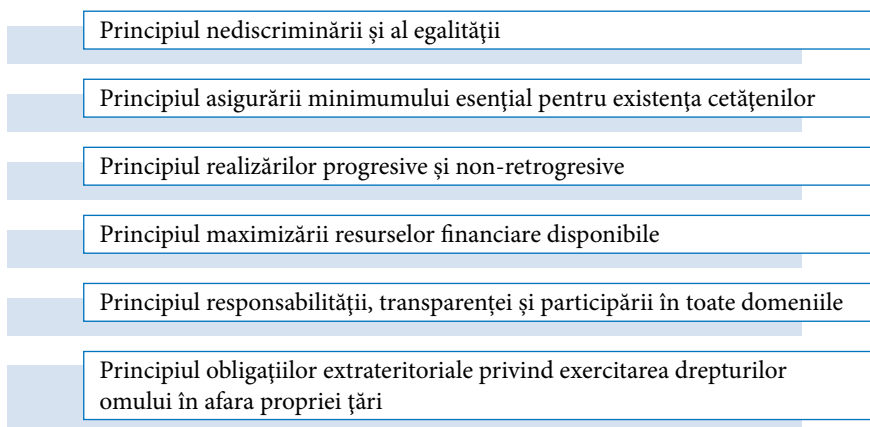

Figura 8.4. Principiile de evaluare a politicii macroeconomice din perspectiva drepturilor omului

Tabelul 8.2. Principiul maximizării resurselor financiare disponibile

Direcțiile politicii financiare	Posibilități de maximizare a resurselor financiare la nivel macroeconomic
Politica fiscală	– Îmbunătățirea administrării fiscale și creșterea eficienței colectării impozitelor; – Revizuirea sistemului fiscal și inițierea reformelor; – Introducerea unor noi impozite.
Politica bugetară	– Revizuirea și re-prioritizarea cheltuielilor publice; – Revizuirea cheltuielilor privind subvenționarea sau susținerea unor sfere specifice (de exemplu, din sectorul financiar).
Împrumuturile publice și restruc-turarea datoriei	– Finanțarea deficitului bugetar trebuie să țină cont de drepturile omului fără a afecta fluxurile viitoare de venituri; – Împrumuturile pentru finanțarea investițiilor sociale pot crește produc-tivitatea și să încurajeze investițiile din sectorul privat, ceea ce duce la rate mai mari de creștere. – Creșterea mai rapidă va genera suplimentar economia prin încasările fiscale mai mari.

8.2. Obiectivele și condițiile implementării bugetării sensibile la gen

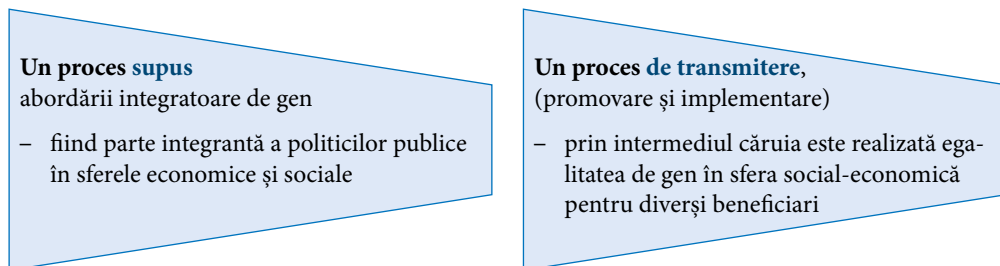

Figura 8.5. Dimensiunile Bugetării Sensibile la Gen

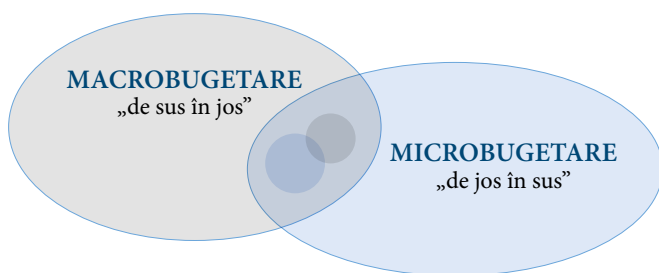

Figura 8.6. Sfera de cuprindere a bugetării sensibile la gen

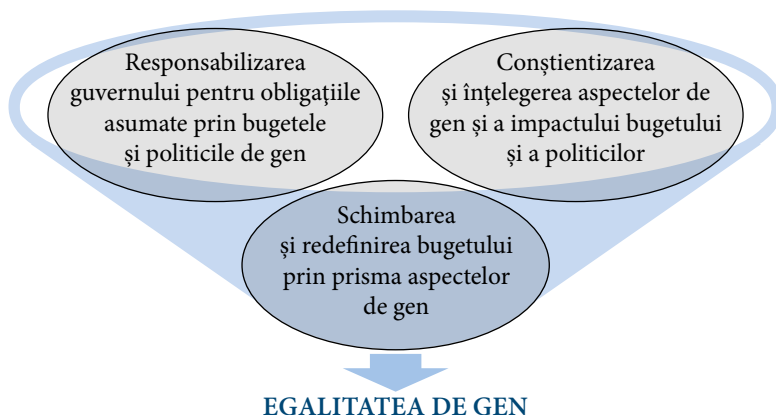

Figura 8.7. Obiectivele inițierii și implementării bugetării sensibile la gen

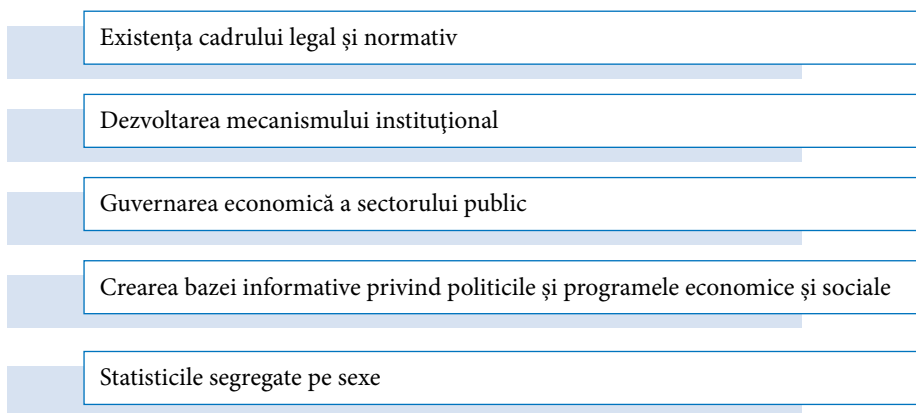

Figura 8.8. Condițiile inițierii și implementării abordării integratoare a dimensiunii de gen în procesul bugetar

8.3. Mecanismul inițierii și promovării egalității de gen în cadrul macrobugetării

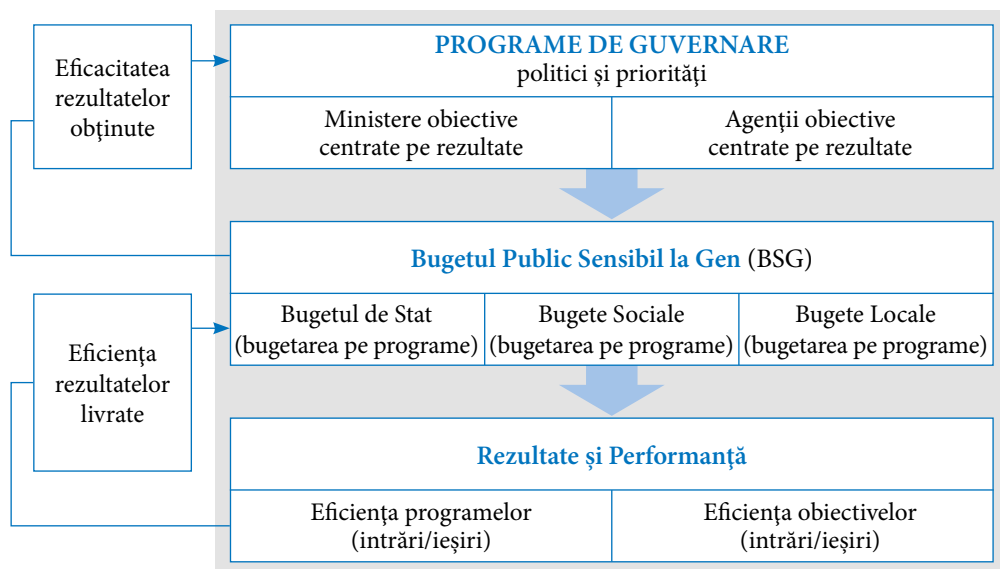

Figura 8.9. Macrobugetarea sensibilă la gen

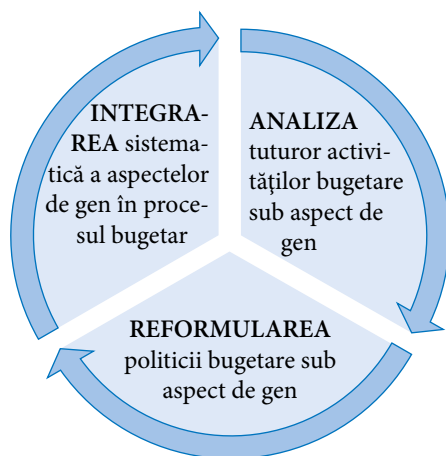

Figura 8.10. Etapele integrării aspectelor de gen în procesul bugetar

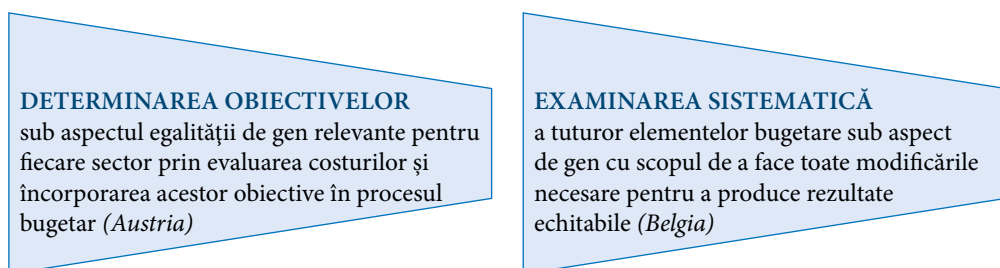

Figura 8.11. Două abordări pentru introducerea bugetului sensibil la gen

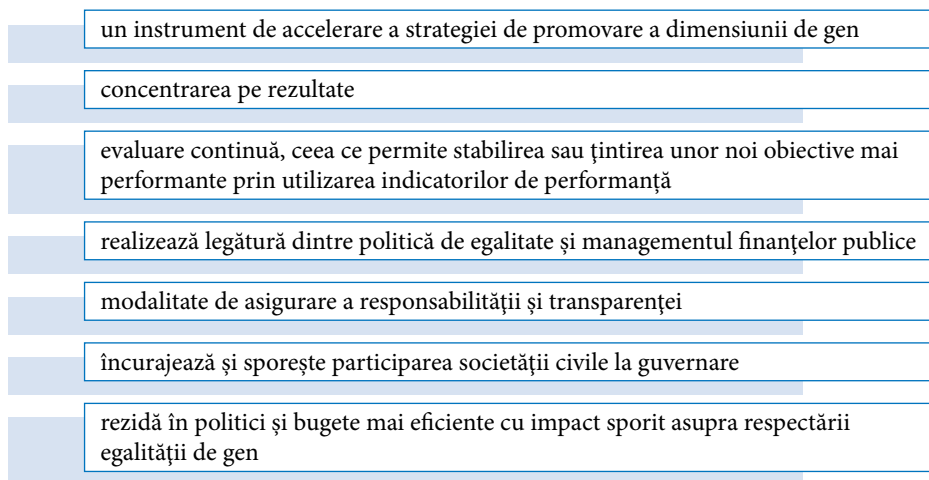

Figura 8.12. Efectele aplicării BSG

Teste (cu răspuns)

1. În prezent, politica macroeconomică este:

- a) neutră sub aspect de gen și acționează ca o structură de constrângere;
- b) are un impact diferit asupra femeilor și bărbaților;
- c) ține cont de aspectele de gen și contribuie la creșterea și dezvoltarea economică sustenabilă.

Răspuns: a.

2. Realizarea obiectivelor politicii macroeconomice, prin prisma dimensiunii de gen, va avea ca efecte:

- a) reducerea inegalităților în școlarizare și creșterea nivelului mediu de educație a femeilor conduc la performanțele economice mai bune, ce se măsoară prin PIB-ul pe cap de locuitor și sporește capacitățile de producție individuale;
- b) mamele cu educație și stare bună de sănătate au un impact pozitiv asupra sănătății copiilor lor, ceea ce contribuie la creșterea economică viitoare;
- c) participarea pe piața forței de muncă și salarizarea proporțională în sferele de activitate orientate spre export contribuie la creșterea exporturilor și îmbunătățirea poziției unei țări în ceea ce privește balanța sa comercială;
- d) va genera toate efectele menționate mai sus.

Răspuns: d.

3. Conexiunea dintre politica macroeconomică și politică socială poate fi explicată astfel:

- a) resursele îndreptate spre politica socială și sprijinirea activităților de îngrijire;
- b) politica socială trebuie privită separat, iar resursele alocate în această sferă nu influențează situația economică a țării;
- c) investiții în sănătate și educație, generează efectele economice pozitive pe termen lung;
- d) nu există nicio conexiune între aceste politici.

Răspuns: a,c.

4. Principiul asigurării minimului esențial pentru existență cetățenilor presupune:

- a) obligațiile extrateritoriale privind exercitarea drepturilor omului în afara propriei țări;
- b) progresul economic și social trebuie să fie măsurat în termeni de realizare progresivă a drepturilor omului în timp sub aspect calitativ;
- c) persoanele fizice nu ar trebui să fie private de alimente esențiale, adăpost de bază sau de educație.

Răspuns: c.

5. Principiul maximizării resurselor financiare disponibile vizează:

- a) încorporarea unor obiective complementare, cum ar fi: activitatea productivă reală, ocuparea forței de muncă sau creșterea veniturilor, care vizează realizarea în timp a drepturilor omului;
- b) revizuirea și re-prioritizarea cheltuielilor publice;
- c) revizuirea sistemului fiscal și inițierea reformelor;
- d) toate acțiunile vizate mai sus.

Răspuns: d.

6. Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen reprezintă:

- a) ansamblul deciziilor adoptate de către autoritățile publice, în vederea orientării activității economice într-un sens considerat rezonabil pe teritoriul național;

- b) evaluarea prin prisma de gen a bugetelor, încorporând perspectiva de gen la toate nivelele procesului bugetar și restructurând veniturile și cheltuielile pentru a promova egalitatea de gen;
- c) (re)organizarea, ameliorarea și evaluarea proceselor de luare a deciziilor în scopul încorporării perspectivei egalității între femei și bărbați în toate domeniile și la toate nivelurile.

Răspuns: b.

7. Afirmția că bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen constituie un mijloc de accelerare a strategiei de promovare a egalității de gen este:

- a) adevărată;
- b) falsă.

Răspuns: a.

8. Macrobugetarea reprezintă:

- a) procesul adoptării deciziilor „de jos în sus”, atenția concentrându-se asupra numărului mare de participanți cu motivații și strategii proprii de atingere a obiectivelor propuse;
- b) în găsirea direcțiilor potențiale, în alocarea resurselor financiare limitate și în determinarea unui anumit proces decizional, în condițiile asigurării echilibrului și impun necesitatea unei viziuni sistemice „de sus în jos”;
- c) procesul decizional care vizează repartizarea resurselor libere și disponibile în cadrul circuitului fluxurilor financiare la nivelul unei economii naționale.

Răspuns: b.

9. Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen îmbunătățește guvernarea și transparența bugetului prin faptul că:

- a) contribuie la o mai mare precizie în formularea activităților;
- b) nu necesită participarea femeilor la toate nivelele de luare a deciziilor;
- c) creșterea eficienței în utilizarea resurselor economice și a calității acțiunilor întreprinse;
- d) contribuie la reducerea cererii și controlul inflației prin intermediul reducerii cheltuielilor publice.

Răspuns: a, c.

10. Guvernarea economică în procesul implementării bugetării sensibile la dimensiunea de gen se referă la:

- a) crearea bazei informative privind politica economică;
- b) stabilirea grupului de conducere interministerială, căruia îi revine întreaga responsabilitate pentru susținerea procesului;
- c) managementul în baza rezultatelor și obiectivelor, și controlul financiar.

Răspuns: c.

11. Avantajele pentru guvernare în urma implementării BSG se referă la:

- a) faptul că ajută guvernul să respecte angajamente naționale și internaționale privind egalitatea de gen;
- b) aceea că încurajează participarea societății civile în elaborarea politicilor economice, prin angajarea publicului larg în procesul de bugetare;
- c) perfecționarea și optimizarea procesului bugetar și a activităților de planificare și de coordonare la nivel macroeconomic;
- d) toate pozițiile menționate mai sus constituie avantaje pentru guvernare.

Răspuns: d.

12. Etapele inițierii și implementării BSG constau în:

- a) analiză, reformulare, integrare;
- b) planificare, acțiune, control;
- c) elaborare, aprobare, execuție.

Răspuns: a.

13. Abordarea utilizată în Austria pentru introducerea bugetului sensibil la gen presupune:

- a) examinarea sistematică a tuturor elementelor bugetare sub aspect de gen cu scopul de a face toate modificările necesare pentru a produce rezultate echitabile;
- b) schimbarea sistematică a practicilor de lucru pentru a încorpora noi abordări în procesele operaționale de zi cu zi, schimbarea culturii astfel, încât considerentele privind egalitatea de gen să devină uzuale;
- c) determinarea obiectivelor sub aspectul egalității de gen relevante pentru fiecare sector prin evaluarea costurilor și încorporarea acestor obiective în procesul bugetar.

Răspuns: c.

Bibliografie

1. A practical guide to integrating the gender perspective into a policy/programming cycle. Disponibil: Disponibil: <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>
2. BAURCIULU, A.; BELOSTECINIC, M., CASIAN, A.; PÂRȚACHI, I.; PETROIA, A. *Bugetare sensibilă la gen*. Chișinău, ASEM, 2009.
Disponibil: http://genderbudgets.ru/biblio/manual_redactie_1_mol.pdf
3. BOCIOC F., DIMITRIU D., TEȘIU R., VĂILEANU C., *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen*, București, CPE 2004, Disponibil: <http://www.serviciilocale.md/download.php?file=cHVibGljL3B1YmxpY2F0aW9ucy8yNzYxMDR-fbWRfZ2hpZF9nbS5wZGY=> Disponibil: <http://www.weforum.org/agenda/2016/01/gdp>
3. *Gender responsive budgeting: analysis of budget programmes from gender perspective*. Disponibil: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/11556.pdf>
4. *Manual on Gender Budgeting in Malaysia*. 2005.
Disponibil: <http://www.kpwkm.gov.my/documents/10156/b239ea21-bcdc-499c-a32b-4ba4c5268f12>
5. March, C.; Smyth, I.; Mukhopadhyay, M. *A Guide to Gender-Analysis Frameworks*. Oxfam publication GB, 2005. Disponibil: <https://www.ndi.org/files/Guide%20to%20Gender%20Analysis%20Frameworks.pdf>
6. QUINN, Sh. *Equality Responsive Budgeting*, 2013. Disponibil: http://wb.org.uk/pdfs/erb_webversion_final_15052013.pdf
7. SEGUINO, S. *Financing for Gender Equality: Reframing and Prioritizing Public Expenditures to Promote Gender Equality*, 2013. Disponibil: http://www.genderbudgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=suggested-readings/seguino-s-paper&Itemid=587
8. SHARP, R. *Budgeting for Equity: Gender Budget Initiatives within a Framework of Performance Oriented Budgeting*. New York, UNIFEM. 2003. Disponibil: <http://www.wbg.org.uk/sharp2003.pdf>
9. STEVENS, I., & LAMOEN I. van (2001). *Manual on Gender Mainstreaming at Universities. Equal Opportunities at Universities. Towards a Gender Mainstreaming Approach*. Leuven/Apeldoorn: Garant-Uitgevers. Disponibil: <http://www.ec.europa.eu/social/main>.
10. *Towards an enabling Macroeconomic Environment*, Disponibil: <http://progress.unwomen.org/en/2015/pdf/ch4.pdf>

Tema 9.

Evaluarea politicilor și analiza bugetelor sub aspectul sensibilității la gen

Scopul și obiectivele	
SCOPUL:	familiarizarea studenților cu metodele evaluării impactului de gen în calitatea sa de metodă de analiză ex-ante sau operativă, efectuată în scopul de a preveni consecințele negative neașteptate ale unei politici în vederea realizării obiectivelor pozitive ale egalității de gen, precum și cu etapele de încadrare a BSG în activitatea de management public.
OBIECTIVELE:	– Să definească conceptul de evaluare a impactului de gen; – Să cunoască instrumentele pentru analiza veniturilor și cheltuielilor bugetare sub aspect de gen; – Să cunoască principalele acțiuni de realizare a evaluării impactului de gen; – Să definească principiile de realizare a analizei bugetului din punct de vedere al dimensiunii de gen; – Să cunoască etapele de realizare a analizei impactului de gen; – Să realizeze corelarea analizei gender cu etapele procesului bugetar.

Sinteza temei

Evaluarea impactului de gen presupune compararea și analiza, în conformitate cu criteriile relevante de gen, a situației curente, a tendințelor și rezultatului așteptat, generat de aplicarea politicii respective.

Evaluarea Impactului de gen (Gender Impact Assessment (GIA)) este o metodă de analiză ex-ante sau paralelă efectuată în scopul de a preveni consecințele negative neașteptate ale unei politici în vederea realizării obiectivelor pozitive ale egalității de gen. GIA este un instrument legal ce sprijină factorii de decizie politici în implementarea unor politici eficiente și de calitate/egalitate printr-o mai bună țintire a rezultatelor.

Evaluarea Impactului de gen (Gender Impact Assessment (GIA)) este o metodă de analiză ex-ante sau operativă a unei legi, politici sau a unui program, care face posibilă estimarea, în mod preventiv, a probabilității ca efectele unei anumite decizii să se soldeze cu consecințe pozitive, negative sau neutre pentru starea de egalitate între femei și bărbați. Întrebarea centrală a GIA este: legea, politica sau programul reduce, menține sau crește inegalitățile de gen între femei și bărbați?

De asemenea, GIA poate servi ca instrument de evaluare ex-post a efectelor de gen așteptate și neașteptate (intempestive). Scopul GIA constă în detectarea disparităților și consecințelor induse de gradul de diferențiere în bază de gen a politicilor și programelor și tinde să reducă consecințele negative pentru ambele genuri, în special pentru cel defavorizat, dar și promovarea și susținerea impactului pozitiv. GIA solicită distincție fundamentală între sex (biologic/fizic) și gender (roluri, norme, stereotipuri, identitate).

Astfel, evaluarea implică o abordare dublă: poziția curentă de gen în ceea ce privește politica promovată și impactul preconizat asupra femeilor și bărbaților, odată ce politica va fi implementată. Este important faptul că evaluarea este structurată; adică sistematizată, analizată și documentată.

Evaluarea impactului de gen este destinată evitării consecințelor negative intempestive și permite implementarea unor politici eficiente și eficace. În acest context, GIA apare ca instrument indispensabil de realizare a prevederilor documentelor de dezvoltare strategică la nivel mondial, regional și local.

Evaluarea impactului (EI) de gen poate fi aplicată în trei moduri: 1) ca un supliment sau 2) ca instrument de sine stătător sau 3), într-un mod integrat. Când este aplicată suplimentar, aceasta este compatibilă cu alte evaluări de impact (de exemplu, EI integrat, EI al durabilității, EI social, EI de mediu, EI în comerț, EI al sărăciei – chiar EI economic și EI financiar) și se adaugă la analiza lor. Atunci când este aplicat într-o manieră integrată, preocupările de gen sunt integrate în toate etapele și procesele de EI respective, cu alte cuvinte, *abordare integratoare a dimensiunii de gen*.

Abordarea analitică și metodologiile utilizate, tehnicile și instrumentele depind de o serie de factori, cum ar fi:

- Structura veniturilor sau cheltuielilor bugetare;
- Linia bugetară, care urmează a fi analizată;
- Perioada de timp cuprins în analiză;
- Întrebările specifice adresate în analiza gender a bugetului.

Analiza de gen a bugetului are multe laturi comune cu alte forme de analiză a bugetului, însă este utilă memorizarea următoarelor *principii de realizare a analizei bugetului din punct de vedere al dimensiunii de gen*, aceste două principii fiind distincte, anume, pentru analiza gender: *evaluarea personală/per individ, ca și cea a menajelor, recunoașterea sistematică a contribuției lucrului de îngrijire neplătit*.

Pentru analiza gender a unui buget, au fost dezvoltate mai multe instrumente, care nu constituie un cadru obligatoriu, nu trebuie să fie utilizate în totalitate, ci, cu siguranță, ar trebui să fie ajustate la contextul de țară. Aceste instrumente se disting prin procesele abordate: pre-bugetare (venituri) și post-bugetare (cheltuieli), și sunt prezentate împreună cu întrebarea-cheie pe care doresc să o abordeze:

A. Instrumente pentru analiza veniturilor bugetare;

B. Instrumente pentru analiza cheltuielilor bugetare.

La nivel internațional, practica aplicării metodologiei gender se bazează pe *categorisirea cheltuielilor bugetare* propusă de Rhonda Sharp*. Divizarea în categorii, propusă de R.Sharp o are la bază pe cea utilizată în Australia de Sud în anii 80. Ea ajută aplicanților să recunoască faptul că, deși categoria I oferă oportunitatea pentru acțiuni afirmative, categoria a II-a promovează egalitatea în ocuparea forței de muncă și participarea femeilor la procesul decizional, dacă ne interesează tendințele generale în ceea ce privește genurile, cea mai importantă este categoria a III-a. Această metodologie este folosită anual la analiza, sub aspect de gen, a executării bugetului, și nu a proiectării acestuia.

În procesul implementării BSG, Consiliul Europei** constată că: „Bugetarea sensibilă la gen include trei etape de activitate clar definite:

- Etapa I. Analiza bugetului din perspectiva de gen;
- Etapa a II-a. Restructurarea bugetului pe baza analizei gender;
- Etapa a III-a. Integrarea perspectivei de gen ca o categorie de analiză în cadrul procesului bugetar”.

Organizațiile internaționale, promotoare ale bugetării sensibile la gen, în persoana Dianei Elson, profesor la Universitatea din Essex (Marea Britanie), au propus cinci etape de încadrare a BSG în activitatea de management public. Acești cinci pași reprezintă fundamentul unei analize corecte a bugetului din punct de vedere al sensibilității la gen, indiferent de faptul dacă aceasta se efectuează în cadrul Guvernului sau în afara acestuia, de către ONG-uri, sindicate, patronat, alte organizații și asociații obștești.

Există o serie de instrumente și metode pentru bugetarea sensibilă la gen. Opțiunea pentru care dintre ele vor fi aplicate depinde de resursele disponibile, domeniul de aplicare, precum și stadiul implementării BSG. Cu toate acestea, instrumentele și metodele BSG nu trebuie să se refere numai la distribuirea cheltuielilor și veniturilor, dar și la ocuparea forței de muncă, distribuția veniturilor, economia de îngrijire, în special, distribuția muncii plătite și neplătite, precum și la utilizarea timpului liber. În plus, nu ar trebui neglijate nevoile specifice de gen, precum și reacțiile specifice de gen la anumite măsuri de politică, dar și ratingul contribuției bugetare la depășirea stereotipurilor de gen.

* Bocioc Florentina și alții, „Gender mainstreaming, metode și instrumente”, Ghid practic pentru abordarea integra-
toare a egalității de gen, CPE 2004

** COE. Gender budgeting: practical implementation. Strasbourg: Council of Europe, 2009, accessed October 10 2012,
http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG%282008%2915_en.pdf, 16

9.1. Evaluarea impactului de gen ca parte a procesului de integrare a dimensiunii de gen

Evaluarea impactului de gen		
ex-ante	operativ	ex-post
estimarea, în mod preventiv, a probabilității ca efectele unei anumite decizii să aibă consecințe pozitive, negative sau neutre de gen	efectuată în scopul de a preveni consecințele negative neașteptate ale unei politici în vederea realizării obiectivelor pozitive ale egalității de gen	constă în detectarea disparităților și consecințelor induse de gradul de diferențiere în bază de gen a politicilor și programelor

Figura 9.1. Conceptul de evaluare a impactului de gen

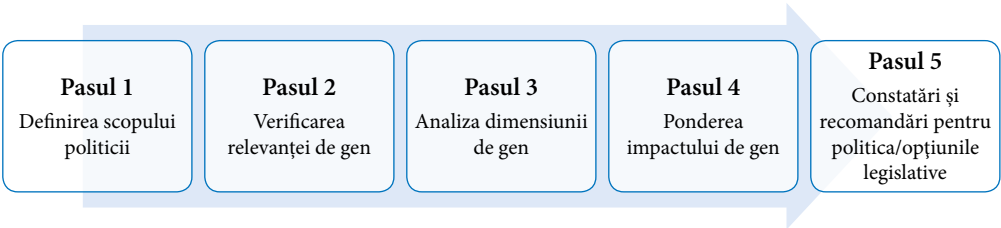

Figura 9.2. Principalele acțiuni de realizare a evaluării impactului de gen

9.2. Instrumente și modele de analiză a sensibilității bugetului la gen

Instrumente de analiză a veniturilor bugetare	Instrumente de analiză a cheltuielilor bugetare
- Analiza incidenței fiscale diferențiată pe sexe - Analiza tarifelor diferențiată pe sexe - Analiza diferențiată pe sexe a datoriei guvernului	- Analiza incidenței diferențiate pe sexe a cheltuielilor publice - Evaluarea sensibilității politicilor la gen - Evaluarea dezagregată pe sexe a beneficiarilor - Analiza beneficiului incidenței cheltuielilor publice diferențiate pe sexe - Evaluarea diferențiată pe sexe a beneficiarilor serviciilor publice furnizate și prioritățile bugetare - Analiza diferențiată pe sexe a impactului bugetului asupra utilizării timpului - Buget sensibil la gen

Figura 9.3. Instrumente de analiză a veniturilor și cheltuielilor bugetare sub aspect de gen

9.3. Corelarea analizei de gen cu etapele procesului bugetar

Categoria I	Categoria a II-a	Categoria a III-a
Cheltuielile guvernului dirijate în bază de gen	Cheltuieli pentru oportunități egale de angajare în muncă a funcționarilor de stat	Cheltuieli bugetare generale/uniformizate judecate din punct de vedere al impactului acestora asupra femeilor și bărbaților, fetelor și băieților.
– Cheltuieli pentru recrutare; – Programele de sănătate a femeilor (plata indemnizațiilor de naștere și lăuzie); – Inițiative educaționale speciale pentru fete; – Inițiative ale politicilor de angajare în muncă pentru femei (susținerea ONG-urilor feminine și alte inițiative sociale).	– Formare pentru funcționarii de birou sau managerii firmei; – Asigurarea facilităților de creșă; – Asigurarea concediului parental; – Facilități pentru femeile cu copii ce își perfecționează calificarea; – Facilități fiscale pentru întreprinderile din domeniul prestării serviciilor ce facilitează munca la domiciliu.	– Sunt analizate destinațiile bugetare neutre din punct de vedere al genderului și consecințele acestor cheltuieli pentru femei/bărbați, fete/ băieți – Cine sunt beneficiarii alocațiilor bugetare pentru investițiile de stat? – Cine are nevoie de educația adulților și cât se cheltuiește pentru aceasta? – Cine sunt utilizatorii serviciilor clinice? – Cine beneficiază de serviciile de extensiune în agricultură?

Figura 9. 4. Categorisirea cheltuielilor bugetare după modelul Rhonda Sharp

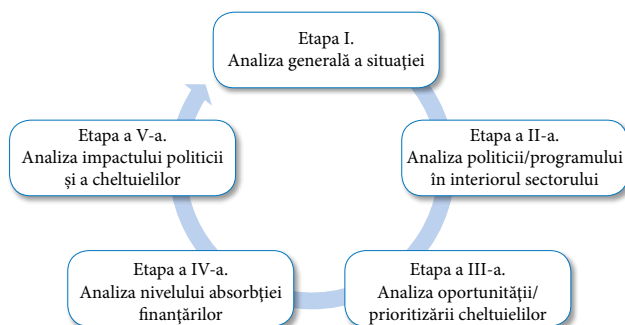

Figura 9.5. Etapele de încadrare a BSG în activitatea de management public

Teste (cu răspuns)

1. Conceptul de „evaluare a impactului de gen” reprezintă:

- totalitatea modelelor utilizate pentru asigurarea repartizării resurselor financiare publice pe principiul de egalitate;
- metodă de analiză ex-ante sau paralelă efectuată în scopul de a preveni consecințele negative neașteptate ale unei politici raportate la realizarea obiectivelor pozitive ale egalității de gen;
- metode de determinare a nivelului de discriminare pe principii de rasă, gen, etnie.

Răspuns: b.

2. Scopul final al GIA este:

- a) îmbunătățirea proiectării și planificării politicii, pentru a preveni un impact negativ asupra egalității de gen și pentru a consolida egalitatea de gen prin ameliorarea proiectelor, legislației și a politicilor;
- b) responsabilizarea APC și APL pentru executarea obligațiilor privind asigurarea egalității de gen;
- c) producerea schimbării în bugetarea și finanțarea politicilor pentru îmbunătățirea statutului socio-economic al femeilor;
- d) adaptarea politicii în măsură să asigure eliminarea sau diminuarea oricăror efecte discriminatorii;
- e) toate răspunsurile de mai sus.

Răspuns: e.

3. Principiul „evaluării personale și a menajelor” de realizare a analizei bugetului din punct de vedere al dimensiunii de gen prevede:

- a) evaluarea bugetului din punct de vedere al menajelor sărace, în comparație cu cele bogate, precum și observarea în interiorul menajelor și evaluarea bugetului din punct de vedere personal – femeie și bărbat, recunoscând că, deși menajele împart unele resurse, aceasta, deseori, se face printr-o metodă neclară și inechitabilă ;
- b) extinderea obiectivelor atinse de țări pe plan social și economic nu depinde doar de mărimea muncii plătite prestate de cetățenii săi, dar și de volumul muncii neplătite, pe care o prestează cetățenii îngrijind membrii familiei, precum și timpul liber de care dispun;
- c) elucidarea diferențelor existente între femei și bărbați, care sunt relevante pentru politica respectivă, cu scopul de a garanta eliminarea inegalităților.

Răspuns: a.

4. Plasați în ordinea cuvenită etapele de încadrare a BSG în activitatea de management public (conform D.Elson):

- a) analiza impactului politicii și a cheltuielilor;
- b) analiza generală a situației;
- c) analiza nivelului absorbției finanțărilor;
- d) analiza oportunității/prioritizării cheltuielilor;
- e) analiza politicii/programului în interiorul sectorului.

Răspuns: b, e, d, c, a.

5. Metodologia gender de analiză a cheltuielilor bugetare propusă de Rhonda Sharp presupune:

- a) analiza bugetului în 5 etape;
- b) divizarea cheltuielilor bugetului în 3 categorii;
- c) elaborarea indicatorilor sensibili la gen.

Răspuns: b.

Bibliografie

1. ELSON, Diane; NORTON, Andy „What's behind the budget? Politics, rights and accountability in the budget process”, Centre for Aid and Public Expenditure Overseas Development Institute, London, Department of Sociology/ June 2002

2. ELSON, Diane „*Gender Responsive Budget Initiatives: Some Key Dimensions and Practical Examples*”, Paper presented at the conference on „Gender Budgets, Financial Markets, Financing for Development”, February 19th and 20th 2002, by the Heinrich-Boell Foundation in Berlin
3. BUDLENDER, Debbie „*Introduction the fifth women*s budget*”, <http://www.genderbudgets.pdf>
4. BOCIOC Florentina și alții, „*Gender mainstreaming, metode și instrumente*”, ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen, CPE 2004
5. Van BEVEREN Jacintha, Van OSCH Thera, QUINN Sheila, „*Bugetare pentru toți*”, manual, ISBN 90-73908-15-9, 2004
6. „Analiza de gen a cheltuielilor de proiect”, Final Report, July 2004, HM Treasury UK, Crown Copyright, www.hm-treasury.gov.uk
7. „Bugetul sensibil la dimensiunea de gen și drepturile reproductive ale femeilor”, Pachet de resurse, UNFPA, UNIFEM, 2006
8. „Abordarea integrată a egalității între femei și bărbați: cadrul conceptual, metodologia și prezentarea practicilor corecte”, raportul final de activități al Grupului de specialiști privind demersul integrat al egalității, Strasbourg, Februarie 1999
9. GOLDBERG LEONG Toby, LANG Catherine, BIASUTTI Marina, *Gender And Poverty Project. Gender Analysis Tools*.
10. Making Budgets Gender-Sensitive: A Checklist for Programme-Based Aid, disponibil: http://www.entwicklung.at/uploads/media/CHECKLIST_12032009_barriere_02.pdf
11. ACIDI/VOCA, “Gender Analyses, Assessments, and Audits Brief,” Washington D.C.: ACIDI/VOCA (2012).
12. CRAWLEY Marie; O’MEARA Louise, *Gender Impact Assessment Handbook*, 2004
13. HEWITT Guy. *Gender Responsive Budget Initiatives: Tools and Methodology*. New York City: UNIFEM, 2002, 30-37.
14. SCHRATZENSTALLER Margit. *Gender Budgeting in Austria*. Munich: Institute for Economic Research at the University of Munich, Vol 6, No 2, 2008, 46
15. GREBOVAL Cecile and HUGENDUBEL.Katrin *Gender budgeting: An overview by the European Women’s Lobby*. European Women’s Lobby, 2004, 10
16. COE. Gender budgeting: practical implementation. Strasbourg: Council of Europe, 2009, accessed October 10 2012. http://www.coe.int/t/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG%282008%2915_en.pdf
17. <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/tools-and-methods/gender-impact-assessment>
18. http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/toc_guide_en.htm
19. <http://www.liaise-kit.eu/ia-method/gender-impact-assessment-0>

Tema 10.

Elaborarea indicatorilor pentru statistica bugetară sensibilă la gen

Scopul și obiectivele

SCOPUL: familiarizarea studenților cu formarea bazei de indicatori economici, sociali și demografici necesare statisticii bugetare sensibile la gen și cu analiza indicatorilor pentru statistica bugetară sensibilă la gen.

- OBIECTIVELE:**
- Să cunoască tipul de indicatori sensibili de gen;
 - Să caracterizeze:
 - repartiția populației după participarea la activitatea economică
 - ratele de activitate și de ocupare după ani și sexe în Republica Moldova
 - domenii cuprinse de statistici sensibile la dimensiunea de gen din cadrul BNS
 - rata șomajului după medii și sex în Republica Moldova;
 - Să efectueze comparații între bărbați și femei pe baza indicatorilor de gen

Sinteza temei

Un factor important ce ține de bugetul sensibil la dimensiunea de gen în legislație este actul care prevede că toate datele statistice trebuie analizate prin prisma de gen. În majoritatea cazurilor, acolo unde este relevant, statistica analizează datele statistice segregate pe sexe.

În continuare, vom aborda formarea bazei de indicatori economici, sociali și demografici necesari statisticii de gen prin prisma indicatorilor statistici disponibili pe site-ul Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Datele cantitative nu pot reflecta pe deplin schimbările reale care se produc în legătură cu modificările relațiilor între sexe și aici utilizarea indicatorilor calitativi devine inevitabilă. Printre metodele utilizate pentru adunarea datelor calitative se întregănesc cele asociate metodologiilor participative ca discuții în grup, sau cartografia socială, anchete și interviuri.

Este de dorit ca datele calitative să fie cuantificate, deoarece aceasta ar permite furnizarea de argumente convingătoare pentru promovarea anumitor politici de către decidenții politici. Informațiile calitative au limitele lor, deseori, ele sunt considerate ca nesigure de către decidenți, sau puțin convingătoare pentru a sta la baza formulării obiectivelor anumitor politici. Una din probleme constă în incluziunea inversă, când

bărbații și femeile se resimt într-o situație mult mai rea ca înainte, iar datele arată un progres în materie de egalitate de gen, venituri, poziționare socială.

Analiza de gen va arăta care sunt indicatorii calitativi necesari pentru surprinderea calității schimbărilor, așa cum sunt percepuți ei chiar de femei și bărbați. Deoarece indicatorii calitativi sunt obținuți, de obicei, prin metode participatorii de informare și colectare a datelor, aceștia pot reflecta mai bine situația femeilor și bărbaților și schimbările survenite decât cercetările cantitative, în care opiniile femeilor adesea pot fi invizibile.

În economiile occidentale, mai des, doctrinele sunt mai aproape de principiul elaborat de Rawls (1972), conform căruia inegalitățile sunt tolerate în măsura în care interesele celor mai defavorizați nu sunt neglijate, sau dacă ele permit creșterea producției globale și ameliorarea situației celor mai defavorizați. Această inegalitate poate fi măsurată prin indicele concentrării veniturilor sau a cheltuielilor (coeficientul Gini), cu cât este mai aproape de 1 (unu) valoarea acestui coeficient, cu atât mai inegal sunt repartizate veniturile (cheltuielile). În Republica Moldova, valoarea coeficientului Gini (G) este de 0,3436 în 2011, iar în 2014 a atins cifra de 0,3225 conform datelor BNS.

10.1. Formarea bazei de indicatori economici, sociali și demografici necesari statisticii bugetare sensibile la gen

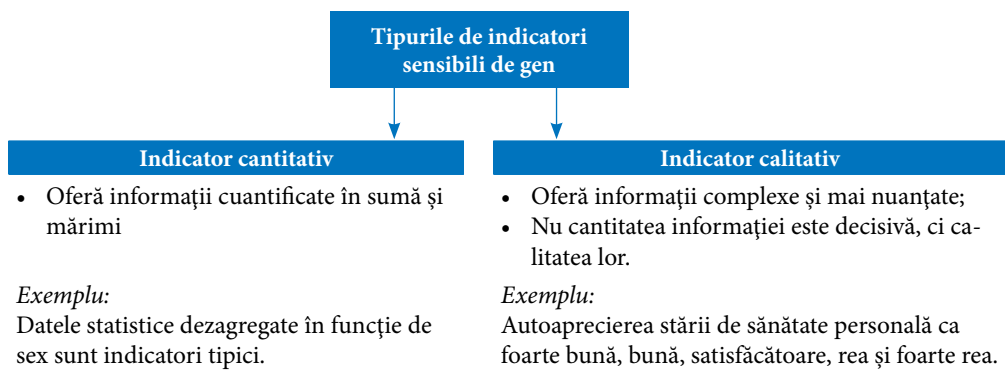

Figura 10.1. Indicatorii sensibili de gen

Indicator cantitativ	Indicator calitativ	
Rata de ocupare și de inactivitate pe piața muncii a femeilor și bărbaților, pe o perioadă de timp (exprimată în procente).	Modul în care ratele de ocupare și de inactivitate influențează relațiile de gen în gospodărie, diviziunea de gen a muncii și statutul femeilor, așa cum sunt percepute de femei și bărbați.	Diferența dintre statistica de gen și indicatorii calitativi.
(Datele pot fi extrase din “Ancheta asupra forței de muncă”).	(Datele pot fi aflate printr-un sondaj de opinie)	

Figura 10.2. Indicatorii cantitativi și calitativi de gen

Tabelul 10.1. Populația stabilă după medii și sexe în Republica Moldova în perioada 2010-2015 (la începutul anului, persoane)

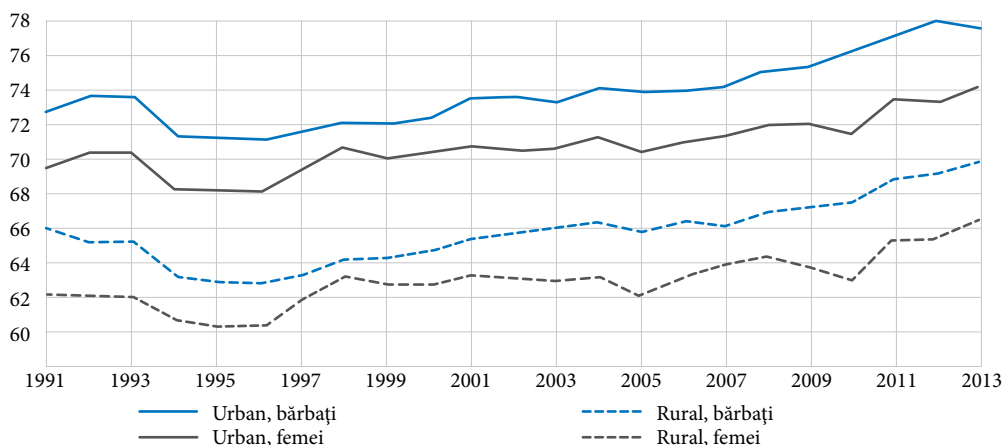
Anii	Total		Urban		Rural	
	B	F	B	F	B	F
2010	1713487	1850208	694469	782212	1019018	1067996
2011	1712106	1848324	696731	784965	1015375	1063359
2012	1711725	1847816	698252	787514	1013473	1060302
2013	1712346	1847151	701507	790658	1010839	1056493
2014	1711506	1846128	706524	796472	1004982	1049656
2015	1710244	1844915	708035	799230	1002209	1045685

Sursa: BNS al Republicii Moldova

Tabelul 10.2. Corelația dintre femei și bărbați în Republica Moldova în perioada 2010-2015 (la începutul anului, persoane)

Anii	Corelația dintre femei și bărbați, %
2010	107,98
2011	107,96
2012	107,95
2013	107,87
2014	107,87
2015	107,87

Sursa: BNS al Republicii Moldova

Sursa: BNS al Republicii Moldova

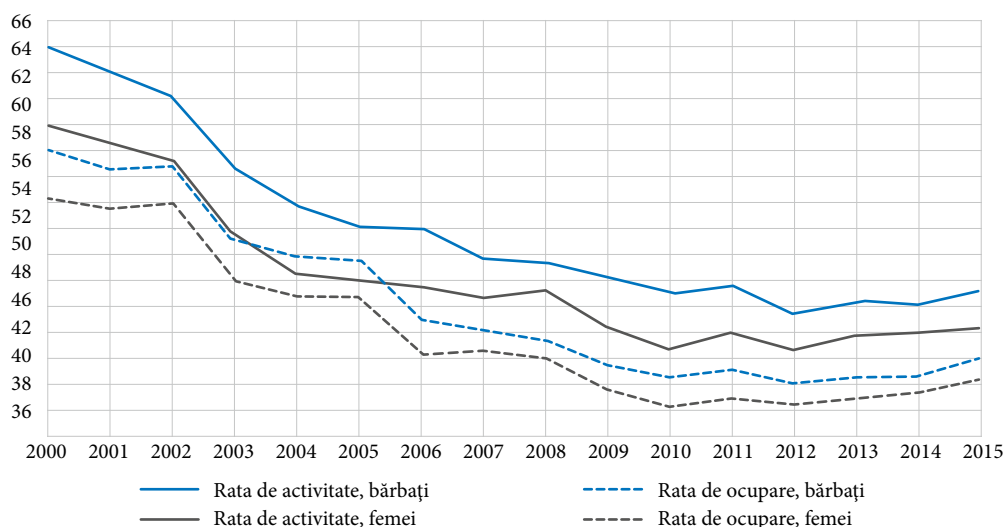
*Începând cu anul 1997 – fără populația din partea stângă a Nistrului și mun.Bender

Figura 10.3. Speranța de viață la naștere după ani, medii și sexe în Republica Moldova

Tabelul 10.3. Repartiția populației după participarea la activitatea economică, total

Perioada	Persoane active		Rata de activitate %	Rata de ocupare %	Rata șomajului BIM, %
	Ocupate	Șomeri BIM			
Anul 2010	1143,4	92,0	41,6	38,5	7,4
Femei	570,1	34,7	38,6	36,4	5,7
Bărbați	573,3	57,3	45,0	40,9	9,1
Anul 2011	1173,5	84,0	42,3	39,4	6,7
Femei	580,9	34,4	39,3	37,1	5,6
Bărbați	592,6	49,6	45,6	42,1	7,7
Anul 2012	1146,8	67,7	40,7	38,4	5,6
Femei	570,5	25,6	38,2	36,5	4,3
Bărbați	576,2	42,2	43,5	40,6	6,8
Anul 2013	1172,8	63,1	41,4	39,3	5,1
Femei	580,7	25,1	38,6	37,0	4,1
Bărbați	592,1	38,0	44,5	41,8	6,0
Anul 2014	1184,9	47,5	41,2	39,6	3,9
Femei	588,3	16,6	38,6	37,4	3,1
Bărbați	596,6	28,9	44,1	42,1	4,6

Sursa: BNS al Republicii Moldova

Sursa: BNS al Republicii Moldova

Figura 10.4. Ratele de activitate și de ocupare după ani și sexe în Republica Moldova (în procente)

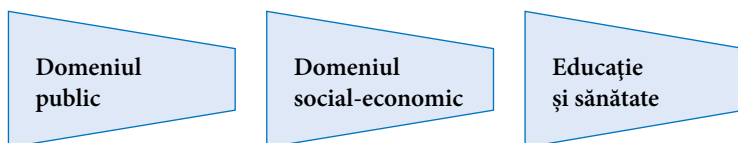

Figura 10.5. Domenii cuprinse de statistici sensibile la dimensiunea de gen din cadrul BNS

Tabelul 10.4 Populația ocupată după grupe de vârstă, sector economic și sex, Republica Moldova, anii 2010-2014

	2010		2011		2012		2013		2014	
	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F
15 ani și peste										
Total	573,3	570,1	592,6	580,9	576,2	570,5	592,1	580,7	596,6	588,3
Agricultură	175,1	139,6	182,8	140,2	170,9	132,4	190,3	147,6	204,3	156,8
Industrie	81,4	64,4	87,2	65,9	84,3	66,7	76,9	65,5	78,1	67,5
Servicii	316,8	366,2	322,6	374,7	321,1	371,4	324,8	367,7	314,2	364,0
15-24 ani										
Total	65,0	52,9	67,6	52,4	61,4	45,2	62,0	42,3	57,6	37,0
Agricultură	17,7	9,5	18,3	8,7	15,5	8,6	19,4	7,5	20,3	7,2
Industrie	7,6	9,1	9,4	9,2	8,3	7,4	6,4	6,9	6,0	6,0
Servicii	39,6	34,3	39,9	34,5	37,6	29,2	36,2	27,9	31,2	23,8
25-49 ani										
Total	338,9	357,2	347,0	359,7	337,2	356,0	350,5	362,3	349,4	368,7
Agricultură	89,2	79,9	93,4	79,8	85,5	74,6	95,9	83,3	100,6	86,7
Industrie	50,1	41,7	49,8	41,8	47,4	43,2	46,3	43,3	47,1	47,0
Servicii	199,7	235,5	203,9	238,1	204,3	238,2	208,4	235,7	201,7	235,0
50-64 ani										
Total	155,9	151,1	162,9	156,8	164,9	158,2	167,7	163,6	173,2	167,4
Agricultură	60,4	44,5	62,5	44,5	63,1	42,4	67,0	49,2	72,7	53,2
Industrie	23,1	13,2	27,3	14,8	27,6	16,0	23,7	15,1	23,9	14,3
Servicii	72,4	93,3	73,1	97,6	74,2	99,8	77,0	99,3	76,6	99,9
65 ani și peste										
Total	13,5	9,0	15,2	11,9	12,7	11,2	11,8	12,6	16,4	15,3
Agricultură	7,8	5,6	8,7	7,2	6,8	6,8	8,0	7,6	10,7	9,8
Industrie	0,6	0,3	0,7	0,2	1,0	0,1	0,5	0,2	1,1	0,2
Servicii	5,1	3,1	5,8	4,5	4,9	4,3	3,3	4,8	4,6	5,2

Sursa: BNS al Republicii Moldova, Ancheta forței de muncă.

Figura 10.6. Comparații între bărbați și femei

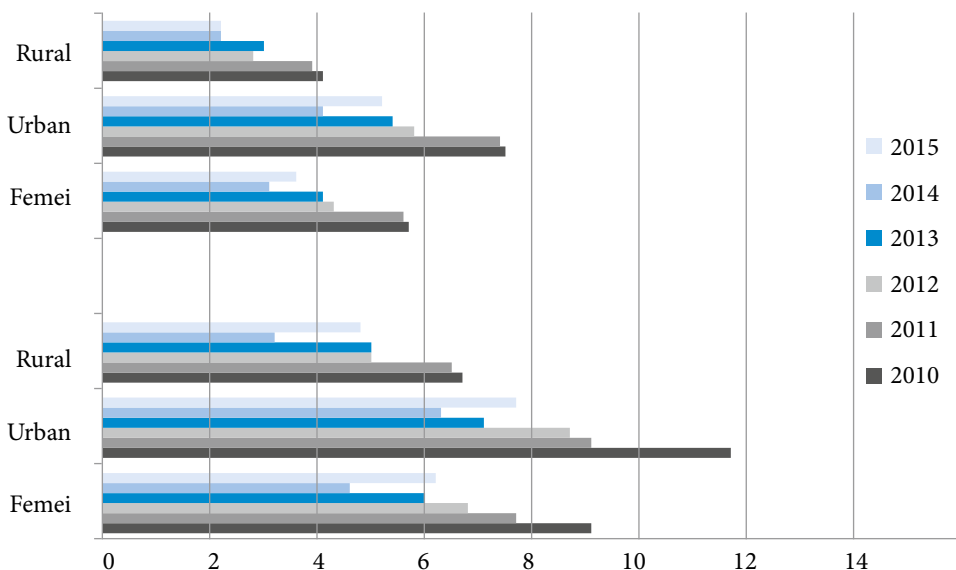

Figura 10.7. Rata șomajului după medii și sex în Republica Moldova (în procente)
 Sursa: BNS al Republicii Moldova.

10.2. Sistematizarea indicatorilor statisticii bugetare sensibile la gen

1. Indicatorii sociali direcți, aprobați în buget.
2. Indicatorii sociali direcți utilizați în prognoza socio-economică pentru anul bugetar.
3. Indicatorii cheltuielilor bugetare sensibile la gen pentru măsurile din domeniul veniturilor populației.
4. Indicatorii sociali pentru ocrotirea populației, femeilor și copiilor în componența articolelor complexe ale bugetului de cheltuieli.
5. Indicatorii egalității de gen (din toate sursele de informație).
6. Indicatorii egalității de gen (din toate sursele de informație).
7. Programe regionale și raionale pentru femei și copii.
8. Standarde sociale și normative financiare, diferențiate după sex și vârstă.

Figura 10.8. Schema de sistematizare în 7 grupe a indicatorilor statisticii bugetare sensibile la gen propusă de L.Rjanițina

10.3. Utilizarea statisticii în cadrul bugetelor sensibile la gen

Tabelul 10.5. Cota cheltuielilor pe sectoare de conducere / forță (pentru conducători în APC/APL, domeniul de apărare, asigurare a ordinii publice, securitate), în Republica Moldova, anii 2010-2014

Dezagregare	Unitatea de măsură	2010	2011	2012	2013	2014
Serviciile de stat cu destinație generală	% în BPN	4,6	4,5	4,9	5,4	4,9
Total	mil. Lei	1361,6	1456,6	1750,6	2084,0	2155,0
a) bugetul de stat	mil. Lei	908,4	945,7	1171,5	1382,6	1418,2
b) bugetele unităților administrativ-teritoriale	mil. Lei	453,3	510,8	579,1	701,4	736,8
Mentținerea ordinii publice, apărarea și securitatea statului	% în BPN	5,3	5,6	5,5	5,7	5,8
Total	mil. Lei	1540,8	1804,8	1948,2	2190,0	2580,9
a) bugetului de stat	mil. Lei	1274,3	1526,2	1625,0	2177,7	2566,7
b) bugetelor unităților administrativ-teritoriale	mil. Lei	259,9	271,0	314,9	4,7	8,1

Sursa: Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova.

Tabelul 10.6. Cota cheltuielilor privind sectoarele sociale (educație, sănătate, protecția socială, gospodăria comunală) în Republica Moldova, anii 2010-2014

		2010	2011	2012	2013	2014
Învățământul	% în BPN	22,4	21,4	20,9	18,3	17,6
Total	mil. Lei	6574,5	6869,0	7397,0	7064,1	7823,6
a) BS;	mil. Lei	1992,1	2071,8	2209,3	1815,5	3427,4
inclusiv transferuri la BUAT	mil. Lei					1502,9
b) BUAT	mil. Lei	4619,7	4813,8	5203,9	5257,8	5906,8
Ocotirea sănătății	% în BPN	13,6	13,3	13,4	13,5	13,3
Total	mil. Lei	3996,4	4259,6	4749,8	5226,9	3302,0
a) bugetul de stat:	mil. Lei	2440,6	2552,5	2775,4	3066,6	3302,0
inclusiv transferuri de la bugetul de stat către FAOAM	mil. Lei	1926,4	1984,4	2043,2	2161,2	2200,4
b) BUAT	mil. Lei	114,7	77,3	79,3	98,0	138,0
c) FAOAM	mil. Lei	3367,8	3615,7	3951,2	4226,1	4679,5
Asigurare și asistență socială	% în BPN	34,9	34,5	32,9	32,8	31,9

Total	mil. Lei	10246,0	11066,0	11626,1	12692,2	14145,9
a) BS, total,	mil. Lei	3628,1	3841,7	3901,2	4243,1	5190,3
inclusiv:	mil. Lei				30,4	83,1
– transferuri la BUAT	mil. Lei	2425,8	2522,8	2567,3	2828,1	3660,2
– transferuri la BASS	mil. Lei	8602,6	9213,8	9747,2	10712,1	12020,4
b) BASS	mil. Lei	627,9	731,5	679,7	680,5	765,2
Gospodăria comunală și gospodăria de exploatare a locuințelor	% în BPN	2,8	2,4	2,3	3,0	3,4
Total	mil. Lei	829,0	778,4	810,6	1172,5	1497,3
a) BS;	mil. Lei	193,3	246,4	152,5	350,9	427,4
b) BUAT	mil. Lei	654,0	539,6	664,3	828,5	1072,9

Sursa: Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova.

Teste (cu răspuns)

1. Datele statisticii de gen sunt:

- a) cantitative;
- b) calitative;
- c) subiective;
- d) obiective.

Răspuns: a, d.

2. Corelația dintre femei și bărbați în Republica Moldova, în perioada 2010-2015:

- a) atestă un număr de femei mai mare decât numărul de bărbați pentru fiecare an;
- b) atestă un număr de femei egal cu numărul de bărbați pentru fiecare an;
- c) atestă un număr de femei mai mic decât numărul de bărbați pentru fiecare an.

Răspuns: a.

3. Speranța de viață la naștere după ani și sexe în Republica Moldova, în perioada 1991-2013

- a) a crescut;
- b) a scăzut;
- c) a rămas la același nivel.

Răspuns: a.

4. În care sector femeile dețin ponderi mai mari decât bărbații?

- a) în sectorul serviciilor;
- b) în sectorul agricol;
- c) în sectorul industrial.

Răspuns: a.

5. Specificul indicatorilor bugetului sensibil la gen:

- a) sunt destinați pentru a măsura cantitativ bugetul;
- b) sunt în conformitate cu politica de drepturi egale;

- c) sunt în conformitate cu politica egalității de șanse pentru femei și bărbați;
- d) toate specificările menționate mai sus.

Răspuns: d.

Bibliografie:

1. Biroul Național de Statistică, *Set armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la dimensiunea de gen în contextul Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului*, cu suportul PNUD, UNIFEM, UNFPA, Chișinău 2009.
2. Raport privind revizuirea setului armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la gen, BNS, UNWomen, UNDP, Chișinău, 2016.
3. *Gender mainstreaming. Conceptual framework, methodology and presentation of good practices.* (2004) Final report of activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS). Council of Europe – Directorate General of Human Rights, Strasbourg
4. *Documentul de politici „Politica Națională de asigurare a egalității de gen în Republica Moldova, 2009-2015”*, Proiect, www.mmps.gov.md
5. Bugetele deschise publicului. <http://egalitadedegen.md/en/contribute/bugetele-deschise-publicului/>
6. Datele CBGC ale BNS al Republicii Moldova în 2006.
7. MENON-SEN K., *En Route to Equality: a Gender Review of National MDG Reports*, Bureau of Development Policy, New-York PNUD, 2005
8. PÂRȚACHI I., CARA E., PÂRȚACHI II. (2008) *Inegalitatea de gen în venituri și alți indicatori de bunăstare a populației (în baza datelor cercetării bugetelor gospodăriilor casnice)*, Chișinău, 111 p.
9. Recensământul populației, 2004: Culeg. Statistică: (în 4 vol.)- Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Ch.: Statistica, 2006
10. SHARP, R. (2003) *Bugetarea echitabilă, Inițiative GRB în cadrul unui buget bazat pe performanță*, UNIFEM, NY.
11. UNIFEM (2002) *Inițiative GRB: Strategii, Concepte și Experienței*, New York.
12. РЖАНИЦИНА, Людмила «Гендерное измерение бюджета – российский опыт», учебное пособие, РАГС, Москва, 2006.

Tema 11.

Procesul de bugetare sensibil la dimensiunea de gen

Scopul și obiectivele

SCOPUL: familiarizarea studenților cu bazele teoretice privind noțiunea de buget sensibil la dimensiunea de gen și procesele de planificare bugetară sensibilă la dimensiunea de gen.

- OBIECTIVELE:**
- Să definească esența, scopul și rolul bugetului sensibil la dimensiunea de gen;
 - Să cunoască noțiunea de proces bugetar sensibil la dimensiunea de gen prin identificarea caracteristicilor, principiilor și etapelor acestuia;
 - Să descrie rolul actorilor implicați în bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen;
 - Să cunoască experiența internațională vizând introducerea aspectului de gen în procesul bugetar;
 - Să definească și să explice beneficiile pentru guvern, grupurile de femei și societatea în întregime de la aplicarea bugetelor sensibile la dimensiunea de gen;
 - Să cunoască actele normative / legislative aprobate la nivel național ce țin de aplicarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen;
 - Să prezinte principalele tratate și strategii la nivel internațional care stau la baza bugetării sensibile la dimensiunea de gen;
 - Să identifice esența, asemănările și deosebirile planificării și bugetării;
 - Să descrie modalități de integrare a dimensiunii de gen în cadrul diferitelor etape ale procesului bugetar;
 - Să cunoască etapele procesului bugetar;
 - Să descrie responsabilitățile participanților în procesul bugetar sensibil la gen.

Sinteza temei

Bugetul sensibil la dimensiunea de gen este o abordare elaborată în anii recentți cu scopul îmbunătățirii guvernării, transparenței bugetului și realizării scopurilor de gen. Importanța egalității de gen este, de asemenea, tot mai mult, înțeleasă ca o precondiție pentru dezvoltarea economică și, prin aceasta, atrăgând tot mai multă atenție. Perspectiva de gen este o cheie pentru identificarea politicilor eficiente pentru depășirea unor asemenea probleme ca sărăcia.

Dimensiunea de gen înseamnă înțelegerea faptului cum sexul unei persoane, prin cultură și tradiție, determină așteptările și percepția oportunităților persoanelor, rolul și viața acestora lor, precum și, cum aceasta se raportează la eficacitatea și eficiența acti-

vităților sau cum ar putea împiedica eficiența. De asemenea, presupune și înțelegerea modului în care serviciul public prestat populației este afectat și ce efecte are în viața noastră de zi cu zi.

BSG nu prezumă o alocare a mijloacelor în proporție de 50% pentru bărbați și 50% pentru femei; deși proporția de 50:50 este „egală”, uneori, aceasta ar putea să nu fie echitabilă. BSG presupune determinarea domeniilor unde necesitățile femeilor și bărbaților sunt aceleași și unde acestea diferă. Când necesitățile sunt diferite, atunci și alocațiile trebuie să fie diferite.

BSG este un instrument eficient pentru îndeplinirea sarcinilor trasate în convențiile internaționale privind drepturile omului.

Bugetul sensibil la dimensiunea de gen urmărește scopul ca bugetele guvernului, precum și politicile și programele pe care le fundamentează să abordeze necesitățile și interesele persoanelor ce aparțin diferitelor grupuri sociale. Astfel, Bugetul sensibil la dimensiunea de gen reflectă discriminarea, care ar putea surveni din simplul motiv că o persoană este bărbat sau femeie, dar, în același timp, ia în considerare și dezavantajul indus din motive de etnie, clasă sau statut de sărac, castă, localizare sau vârstă.

Bugetul sensibil la dimensiunea de gen vizează examinarea impactului bugetelor guvernamentale asupra diferitelor grupe sociale. Bugetul sensibil la dimensiunea de gen este preocupat, mai cu seamă, de modul în care bugetele afectează persoanele cele mai dezavantajate, care sunt concomitent femei, sărace, locuiesc în localități rurale etc.

Bugetarea de gen este un concept relativ nou și, prin urmare, instrumentele și tehnicile folosite pentru aplicarea teoriei sunt încă în evoluție. În plus, metodologia diferă pe plan internațional, întrucât aceasta se adaptează la contextul național sau chiar regional.

În esență, bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen poate implica analiza oricărei forme de cheltuieli publice sau metodei de creștere a volumului de bani publici dintr-o perspectivă de gen, cât și poate identifica implicațiile și impactul pentru femei și fete, în comparație cu bărbații și băieții.

Integrarea dimensiunii de gen în bugetul statului este un proces de lungă durată, care, în primul rând, are nevoie de conștientizarea și înțelegerea faptului la ce va contribui percepția de gen, conștientizarea faptului că dimensiunea de gen contribuie la îmbunătățirea guvernării economice și managementului bazat pe rezultate, prin asigurarea priorităților egalității de gen și alocării resurselor vizibile în buget.

Una din principalele concluzii relevă că cea mai eficientă abordare o constituie îmbunătățirea și includerea abordării integratoare a egalității de gen în procesele existente și metodele de lucru ale ministerelor și agențiilor guvernamentale, precum și evitarea, pe cât de mult posibil, a creării procedurilor paralele.

Procesul bugetar reprezintă ansamblul măsurilor și acțiunilor, care se succed anual, întreprinse de instituțiile publice în scopul concretizării politicii financiare, și țin de elaborarea, aprobarea și executarea legii bugetare anuale, încheierea contului de execuție bugetară și aprobarea dării de seamă, precum și controlul bugetar.

Procesul bugetar se desfășoară într-un cadru legislativ bine definit. La baza reglementării sistemului bugetar și procesului bugetar, stau următoarele legi: Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, nr.181 din 25.07.2014, Legea privind finanțele publice locale, Nr.397-XV din 16 octombrie 2003 și Clasificația bugetară, aprobată prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.208 din 24.12.2015, Codul Vamal și Codul Fiscal cu toate titlurile componente, în vigoare până în prezent. Desigur, fresca legislativă a procesului bugetar este cu mult mai amplă, însă noi am evidențiat cadrul legislativ, care alcătuiește fundamentul procesului de elaborare și executare bugetară.

Aplicarea bugetării sensibile la gen presupune o examinare detaliată a circumstanțelor specifice fiecărei țări.

În general, există *două aspecte ale BSG*, care sunt deosebit de importante, și anume: *ex-ante* și *ex-post*. Primul aspect, *ex-ante*, se referă la integrarea aspectului de gen în modelele economice, care cuprind cadrul de politici economice și fiscale pe termen mediu. Aspectul *ex-ante* implică obiectivele bugetare ale programelor, precum și stabilirea unor criterii care să reflecte egalitatea de gen. Al doilea aspect, *ex-post*, implică rezultatele bugetare care reflectă starea de (in)egalitate de gen. Acest aspect se referă la procedurile de evaluare a politicilor sensibile la dimensiunea de gen.

O modalitate importantă în crearea oportunităților privind introducerea aspectului de gen constă în sporirea participării diferitelor grupuri la fiecare etapă a procesului bugetar.

Începând cu anul 2015, în Republica Moldova, procesul bugetar este reglementat de Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181 din 25.07.2014, în care sunt stipulate instituțiile și organisme cu responsabilități specifice fiecărei etape.

În teoria și practica mondială se menționează că, având funcțiile de bază în cadrul procesului bugetar, acești participanți pot fi investiți și cu unele responsabilități ce țin de bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen.

11.1. Particularitățile bugetului sensibil la dimensiunea de gen

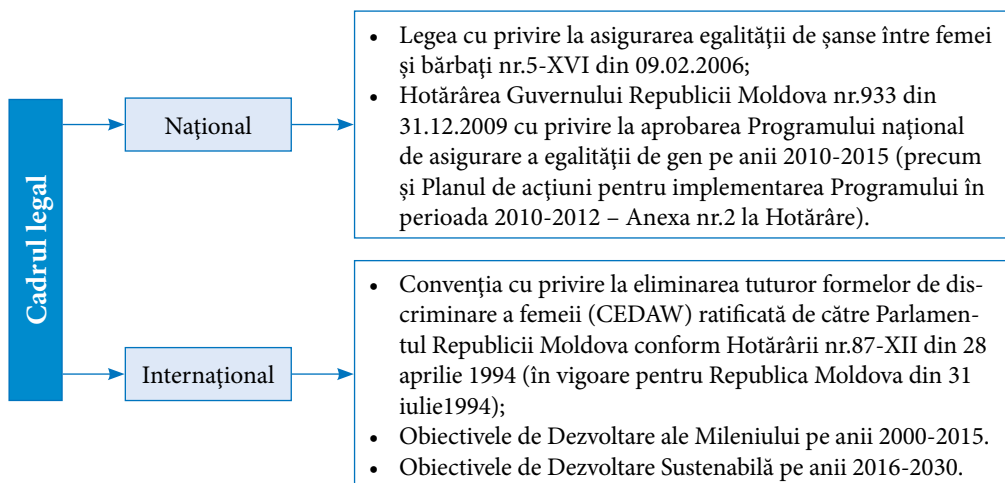

Figura 11.1. Cadrul legal privind egalitatea de gen în Republica Moldova

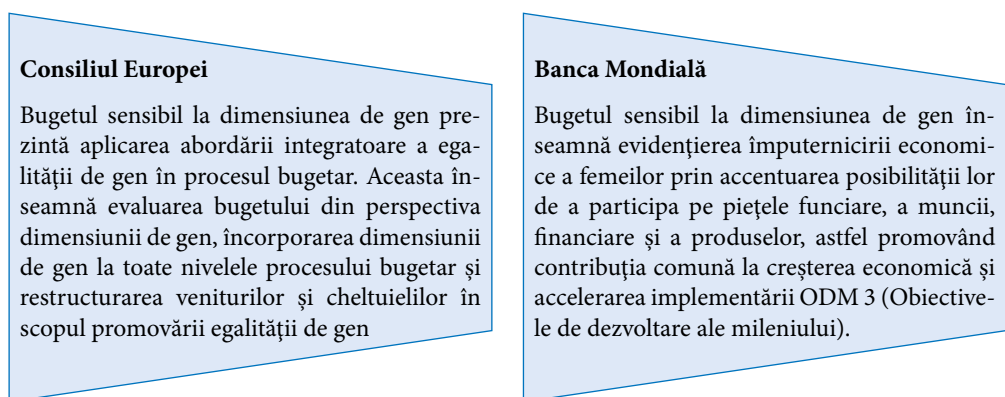

Figura 11.2. Definițiile bugetului sensibil la dimensiunea de gen

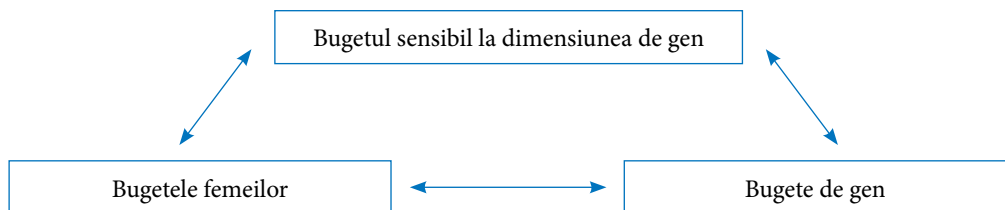

Figura 11.3. Diferite denumiri ale BSG

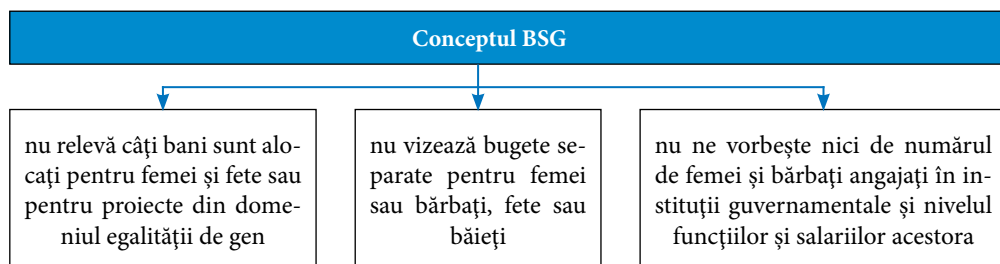

Figura 11.4. Esența conceptului BSG

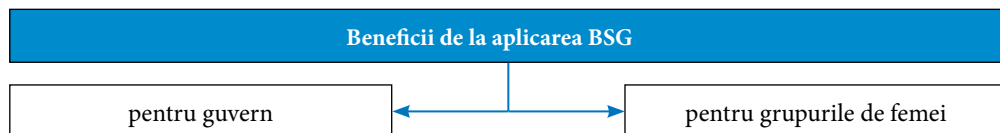

Figura 11.5. Beneficii de la aplicarea BSG

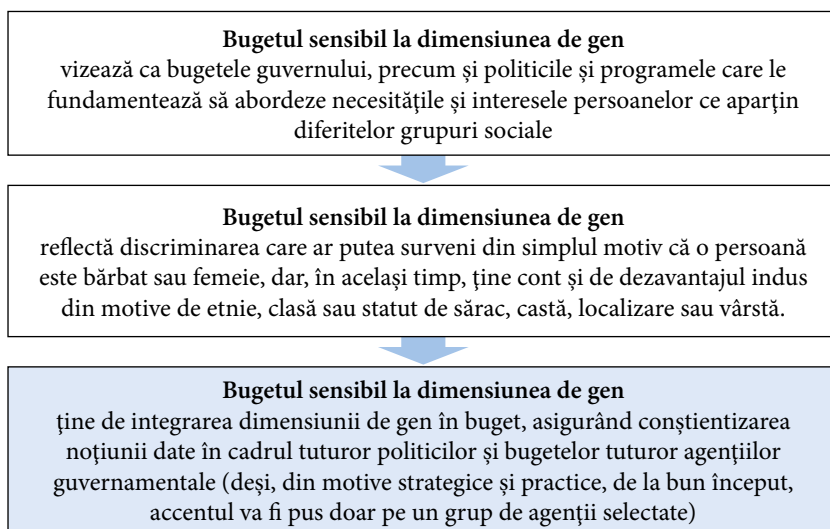

Figura 11.6. Scopurile BSG

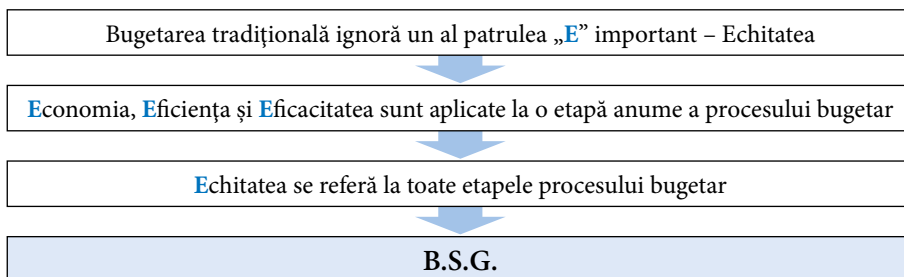

Figura 11.7. Cei 4 „E” ai BSG

11.2. Modalități de integrare a dimensiunii de gen în procesul bugetar

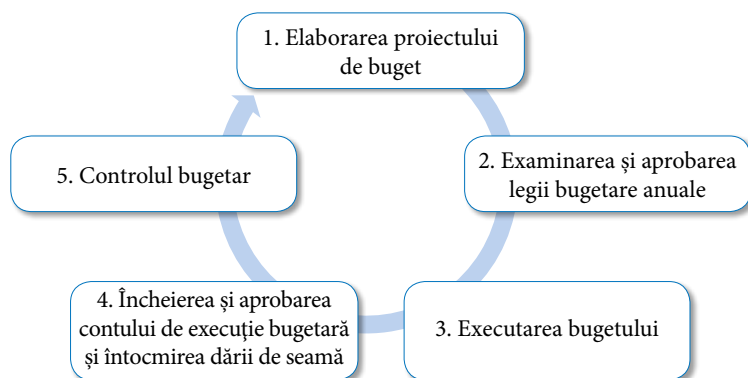

Figura 11.8. Etapele procesului bugetar

Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, nr.181 din 25.07.2014
Legea privind finanțele publice locale, nr.397-XV din 16 octombrie 2003
Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.209 din 24.12.2015
Codul Vamal & Codul Fiscal
Clasificația bugetară, aprobată prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.208 din 24.12.2015

Figura 11.9. Cadrul legislativ, care alcătuiește fundamentul procesului de elaborare și executare bugetară

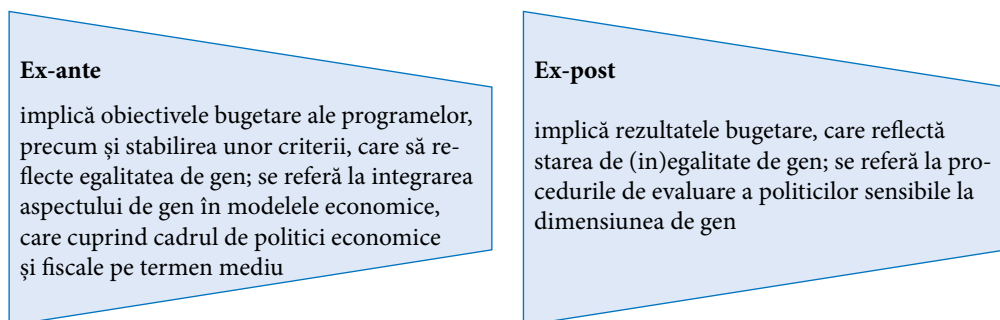

Figura 11.10. Aspecte ale BSG

11.3. Responsabilitățile participanților la procesul bugetar sensibil la gen

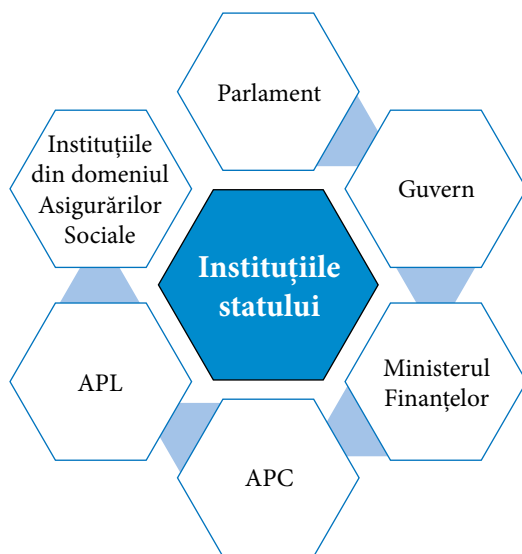

Figura 11.11. Instituții și organisme cu responsabilități în cadrul procesului bugetar

Teste (cu răspuns)

1. De ce procesul bugetar se caracterizează ca un proces de decizie:

- a) deoarece deciziile privind alocarea resurselor bugetare nu se întemeiază pe criterii sau informații ale pieței, ci au la bază obiectivele din programul de guvernare, iar decizia finală este adoptată prin mecanismul votului;
- b) întrucât se realizează succesiv după un calendar riguros determinat de legislația țării, pentru că etapele procesului bugetar sunt stabilite prin legi specifice, cu precizarea termenelor concrete de derulare și finalizare a fiecărei faze, în baza principiilor anualității și publicității bugetare;
- c) fiindcă esența sa constă în ordonarea priorităților de finanțare a obiectivelor statului;
- d) deoarece, la realizarea lui, participă un număr mare de subiecți de natură diferită, fiecare cu interesele, nevoile și posibilitățile sale.

Răspuns: c.

2. Care proporție a alocațiilor bugetare pentru femei și pentru bărbați descrie mai bine esența bugetului sensibil la dimensiunea de gen:

- a) 0% : 0%;
- b) 50% : 50%;
- c) 100% : 100%;
- d) nimic din cele menționate mai sus nu este corect.

Răspuns: d.

3. Care este scopul final al lucrului asupra bugetelor sensibile la dimensiunea de gen:

- a) elaborarea bugetelor care vor fi susținute de femei;
- b) elaborarea bugetelor care vor fi adresate necesităților și intereselor femeilor și bărbaților, fetelor și băieților și care se axează asupra necesităților celor mai săraci;
- c) elaborarea bugetelor care vor fi adresate necesităților și intereselor femeilor și bărbaților în proporție 50:50;
- d) elaborarea bugetelor care vor fi adresate necesităților și intereselor femeilor în țările musulmane.

Răspuns: b.

4. Indicați documentul principal în baza căruia este organizat procesul bugetar în Republica Moldova:

- a) Codul Fiscal;
- b) Codul Vamal;
- c) Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale;
- d) Legea bugetului și procesului bugetar.

Răspuns: c.

5. Care din aspectele BSG se referă la integrarea aspectului de gen în modelele economice care cuprind cadrul de politici economice și fiscale pe termen mediu:

- a) ex-ante;
- b) ex-post.

Răspuns: a.

6. Care din aspectele BSG se referă la procedurile de evaluare a politicilor sensibile la dimensiunea de gen:

- a) ex-ante;
- b) ex-post.

Răspuns: b.

7. Care din aspectele BSG implică rezultatele bugetare care reflectă starea de (in)egalitate de gen:

- a) ex-ante;
- b) ex-post.

Răspuns: b.

8. Care din aspectele BSG implică obiectivele bugetare ale programelor, precum și stabilirea unor criterii care să reflecte egalitatea de gen:

- a) ex-ante;
- b) ex-post.

Răspuns: a.

9. Care din cele menționate mai jos nu se implică în procesul bugetar sensibil la gen:

- a) Parlamentul;
- b) Guvernul;
- c) Ministerul Finanțelor;
- d) Autoritățile Publice Centrale;
- e) Autoritățile Publice Locale;
- f) Instituțiile bugetare;

- g) Organizațiile Non-Guvernamentale;
- h) Instituțiile financiare internaționale;
- i) Societatea civilă;
- j) Niciun răspuns nu este corect.

Răspuns: j.

10. Care din cele menționate mai jos reprezintă sectorul de bază care implementează politicile statului în toate domeniile, inclusiv politica de asigurare a egalității de gen, astfel asigurând acumularea de toate tipurile de informație primară, care este utilizată pentru analiza gender, creând baza statisticii gender:

- a) Parlamentul;
- b) Guvernul;
- c) Ministerul Finanțelor;
- d) Autoritățile Publice Centrale;
- e) Autoritățile Publice Locale;
- f) Instituțiile bugetare;
- g) Organizațiile Non-Guvernamentale;
- h) Instituțiile financiare internaționale;
- i) Societatea civilă;
- j) Niciun răspuns nu este corect.

Răspuns: f.

11. Care din cele menționate mai jos este responsabil de încorporarea aspectelor de gen în politica bugetar-fiscală, asigurând corelația cu SND și programul național privind egalitatea de gen:

- a) Parlamentul;
- b) Guvernul;
- c) Ministerul Finanțelor;
- d) Autoritățile Publice Centrale;
- e) Autoritățile Publice Locale;
- f) Instituțiile bugetare;
- g) Organizațiile Non-Guvernamentale;
- h) Instituțiile financiare internaționale;
- i) Societatea civilă;
- j) Niciun răspuns nu este corect.

Răspuns: c.

Bibliografie

1. Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, nr.181 din 25.07.2014. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.223-230/519 din 08.08.2014.
2. Legea privind finanțele publice locale, nr.397-XV din 16.10.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.397-399/703 din 31.12.2014.
3. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”, nr.166 din 11.07.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 245-247/791 din 30.11.2012.
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la regulile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici, nr.33 din 11.01.2007. Monitorul Oficial nr.6-9/44 din 19.01.2007.

5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Strategiei de dezvoltare a managementului finanțelor publice 2013-2020, nr.573 din 06.08.2013. Monitorul Oficial nr.173-176/669 din 09.08.2013.
6. Ordinul Ministerului Finanțelor cu privire la aprobarea Setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, nr.209 din 24.12.2015. Monitorul Oficial nr.370-376/2728 din 31.12.2015.
7. Ordinul Ministerului Finanțelor privind Clasificația bugetară, nr.208 din 24.12.2015. Monitorul Oficial nr.370-376/2727 din 31.12.2015.
8. Ordinul Ministerului Finanțelor cu privire la aprobarea Normelor metodologice privind executarea de casă a bugetelor componente ale bugetului public național prin sistemul trezorerial al Ministerului Finanțelor, nr.215 din 28.12.2015. Monitorul Oficial nr. 377-391/2731 din 31.12.2015.
9. BLACKDEN, CM., BHANU, C. *Dimensiunea de gen, creșterea economică și reducerea sărăciei*. Nota tehnică a Băncii Mondiale. 1999.
10. *Bugetul sensibil la dimensiunea de gen și drepturile reproductive ale femeilor*. Pachet de resurse. UNFPA, UNIFEM. New York, 2006.
11. *Bugetele sensibile la dimensiunea de gen*. Manual pentru formatori. UNDP, Bratislava, 2005.
12. BUDLENDER Debbie, *Alocarea de buget într-o realizare angajamentelor internaționale cu privire la dimensiunea de gen și drepturile omului*, UNIFEM 2004 http://www.gender-budgets.org/en/ev-73387-201-1-DO_TOPIC.html
13. Declaration of the 4th European Conference of Ministers of Gender Equality between women and men (Istanbul November 1997). <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=459517&Site=COE>
14. ELSON Diane, *Monitorizarea bugetelor guvernamentale în conformarea acestora cu Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (reperele de bază)*, UNIFEM 2005 http://www.gender-budgets.org/en/ev-72845-201-1-DO_TOPIC.html
15. KOVALLOVA Danka, BARON Anna, *Ghid practic pentru autoritățile publice locale cu privire la metodologia bugetării bazate pe programe în Moldova*. 14 martie 2014 <http://www.mf.gov.md/files/files/Despre%20minister/InstrMFP/bugetara/Proiect%20de%20ghid%20practic%20.pdf>
16. SHARP R. *Bugete pentru echitate: inițiative ale bugetelor cu aspecte de gen în cadrul bugetelor orientate spre performanță*. Fondul Națiunilor Unite de Dezvoltare destinat Femeilor: New York, 2003.
17. SHARP, Rhonda. *Bugetarea pentru echitate: inițiativele sensibile la dimensiunea de gen în bugetele pe programe*. New York: UNIFEM, 2003.
18. ГАРАДЖА М., (2002), *Мониторинг результативности бюджетных расходов: основные этапы внедрения на местном уровне*, Фонд «Институт экономики города», Москва.
19. *Руководство по гендерно-чувствительным индикаторам*. Москва, «Эслан», 2001.
20. *Словарь гендерных терминов*. Москва, «Информация – XXI век», 2002.

Tema 12.

Încadrarea indicatorilor sensibili la gen în bugetarea pe programe

Scopul și obiectivele

SCOPUL: familiarizarea studenților cu posibilitățile de încadrare a indicatorilor sensibili la dimensiunea de gen în procesul bugetar prin bugetarea pe programe.

- OBIECTIVELE:**
- Să descrie cadrul logic de integrare a egalității de gen în programe și proiecte;
 - Să cunoască diferențele dintre bugetul pe articole și bugetul pe programe;
 - Să identifice bugetul de performanță bazat pe programe, ținând cont de elementele tehnice ale programelor și regulile de elaborare a acestora;
 - Să cunoască tehnicile de analiză a bugetului de performanță bazat pe programe, folosind indicatorii de performanță;
 - Să prezinte legătură logică între elementele unui program / subprogram atât la etapa de planificare, cât și la etapa de implementare și monitorizare;
 - Să cunoască legislația Republicii Moldova privind bugetarea în baza programelor de performanță;
 - Să identifice obiectivele unui program de performanță, ținând cont de scopul acestuia;
 - Să cunoască tipurile de indicatori de performanță folosiți în bugetarea pe programe;
 - Să definească esența fiecărei categorii de indicatori de performanță;
 - Să descrie cerințele ce trebuie luate în considerare la formularea indicatorilor de performanță;
 - Să prezinte experiența Austriei în încadrarea dimensiunii de gen în programe de performanță;
 - Să utilizeze experiența Austriei de încadrare a dimensiunii de gen în programe de performanță pentru cazul Republicii Moldova;
 - Să identifice aspectele de gen în cadrul diferitelor elemente ale bugetului de performanță bazat pe programe, ținând cont de elementele tehnice ale programelor și regulile de elaborare a acestora;
 - Să prezinte exemple de indicatori sensibili la gen în cadrul bugetării pe programe.

Sinteza temei

Analiza permanentă a bugetului sub aspect de gen permite înțelegerea amplitudinii muncii femeilor, plătite și neplătite, în sectorul formal și informal al economiei, în comparație cu munca bărbaților și elaborarea unei strategii echitabile și eficiente pentru punerea în aplicare a programelor și proiectelor socio-economice.

Cadrul logic pentru punerea în aplicare a integrării egalității de gen, în programe și proiecte, include următoarele linii directoare și instrumente:

- Mandat organizațional.
 - Structură organizatorică / resurse / potențialul egalității de gen.
 - Întrebări de program.
 - Legături instituționale / parteneriat pentru egalitatea de gen.
 - Lecții învățate.

Aceste linii directe și instrumente nu sunt aplicabile doar organizațiilor sau instituțiilor, care se ocupă de problema drepturilor femeii în cadrul mandatului și misiunii lor, dar și altor organizații care activează în domeniul educației, mediului, sănătății, mass-media, protecției drepturilor tuturor categoriilor de populație etc.

Procesul alocării resurselor bugetare urmărește scopul de a realiza obiectivele sociale și economice ale Guvernului. Totodată, pentru realizarea legăturii dintre alocarea resurselor și rezultatele politicilor urmează să fie aplicate noi metode de management bugetar. Una din aceste metode constă în fundamentarea și monitorizarea bugetului pe programe.

În prezent, în Republica Moldova, există Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.209 din 24.12.2015, unde sunt reflectate metodologii de elaborare a bugetului pe programe.

În Republica Moldova, în practica procesului bugetar, se utilizează metoda elaborării bugetului pe programe, care a venit în locul bugetului pe articole (metoda utilizată la nivel central până la începutul anilor 2000). Bugetul pe articole avea la bază Clasificația bugetară a veniturilor și cheltuielilor.

Bugetul pe articole este documentul financiar, ce ține evidența mijloacelor financiare pe care administrația publică planifică să le utilizeze la fiecare articol. În acest tip de buget, sunt indicate sumele alocate pentru anumite categorii de cheltuieli. Deși este ușor de elaborat, acest tip de buget nu furnizează nicio informație despre activitatea sau funcțiile, ce țin de un program sau proiect anumit. Bugetul bazat pe articole pune accentul pe mijloacele planificate, care trebuie mobilizate pe parcursul anului bugetar, adică pe ceea ce trebuie să se procure.

Bugetul pe programe se deosebește de bugetul tradițional (pe articole) prin abordarea elaborării, analizei și prezentării informației bugetare. Bugetul pe programe nu se axează pe detalierea tipurilor de mărfuri și servicii, care urmează să fie procurate, ci pe domenii de proiecte și programe, care vor fi finanțate în viitor. În plus, în bugetul pe programe, sunt accentuate rezultatele așteptate din urma oferirii serviciilor sau lucrărilor, prin realizarea cărora aceste rezultate se urmăresc. Domeniile de proiecte sunt diverse – menținerea ordinii publice, lucrări publice, ajutoare umanitare, servicii de odihnă și agrement pentru populație ș.a. Scopul bugetului pe programe constă în atingerea obiectivelor pe termen lung, propuse de către administrația publică.

Bugetarea pe programe reprezintă o metodă de prezentare și fundamentare a bugetelor, având la bază programe cu scopuri, obiective și indicatori de evaluare a performanței acestora la toate etapele procesului bugetar. Bugetarea pe programe este, de

asemenea, un instrument eficient de management bugetar, care facilitează stabilirea priorităților și luarea deciziilor privind alocarea resurselor bugetare.

În cadrul bugetării pe programe, accentul se pune pe rezultatele ce trebuie atinse în urma activităților preconizate/realizate de către autoritățile/instituțiile bugetare, astfel, fiind asigurată legătura cheltuielilor bugetare cu programele și activitățile, care pun în aplicare măsurile de politică.

În structura unui program / subprogram trebuie să existe o legătură logică între elementele acestuia atât la etapa de planificare, cât și la etapa de implementare și monitorizare. *Cadrul logic* este o modalitate de a structura elementele, astfel, încât legăturile logice directe dintre ele să fie evidente. Legătura logică între elementele programului reflectă abordarea de sus în jos, la etapa de elaborare a programului, și abordarea de jos în sus – la etapa de implementare și monitorizare.

Scopul indică starea îmbunătățită de lucruri sau efectele cu impact general asupra societății, schimbările de ordin economic și social, care se așteaptă de la implementarea unei politici publice și răspunde la întrebarea: „Ce se dorește să se realizeze?”

Obiectivele trebuie corelate cu strategiile sectoriale de cheltuieli și planurile de dezvoltare pe termen mediu și răspund la întrebarea: „cum se va atinge scopul propus?”

Performanța programelor / subprogramelor se exprimă prin indicatori, scopul cărora este măsurarea progresului în realizarea obiectivelor programului / subprogramului. *Indicatorii de performanță* reprezintă o valoare concretă sau o trăsătură specifică utilizată pentru a măsura activitățile, produsele și rezultatele obținute în raport cu obiectivele.

La formularea programelor / subprogramelor, se utilizează *trei categorii de indicatori*:

1. *Indicatorii de produs*. Indică cantitatea sau volumul bunurilor publice produse sau al serviciilor prestate în cadrul programului / subprogramului pentru atingerea obiectivelor. Indicatorii de produs rezultă direct din activitățile instituției în procesul de realizare a programului.
2. *Indicatorii de eficiență*. Caracterizează eficiența programului / subprogramului și exprimă relația dintre bunurile produse, serviciile prestate și resursele utilizate pentru producerea sau prestarea lor.
3. *Indicatorii de rezultat*. Reflectă gradul de atingere a scopului și obiectivelor programului / subprogramului și caracterizează calitatea implementării acestuia.

Unul din cele mai pertinente exemple pentru Republica Moldova ar fi experiența Austriei, care a trecut, practic, aceleași etape de reforme în cadrul procesului bugetar, iar unele elemente de bugetare sunt identice. Evident, este nevoie de o adaptare a metodologiei austriece la contextul național.

Deși există asemănări cu procesul de bugetare în baza de programe introdus în Moldova, totuși, ciclul procesului de bugetare din Austria conține și unele diferențe. În Austria, pentru orice program se elaborează 5 obiective principale, pe care fiecare minister

trebuie să le identifice ca fiind prioritare, iar unul, neapărat trebuie să se raporteze la egalitatea de gen. Această regulă este obligatorie și prevăzută prin lege. Pentru fiecare program, se elaborează și se implementează un set de indicatori pentru măsurarea realizării fiecărui obiectiv, pentru care dimensiunea de gen joacă un rol esențial, în special, în ceea ce privește obiectivul ce ține de egalitatea de gen.

Ideile prezentate mai sus demonstrează posibilitățile reale de utilizare a indicatorilor de gen atât la diferite etape ale programelor / proiectelor elaborate în conformitate cu metoda managementului bazat pe rezultate, cât și în cadrul diferitelor programe / proiecte. În acest sens, se folosește o listă orientativă de indicatori luați din programe / proiecte (care se recomandă să se aplice la elaborarea de programe / proiecte, precum și la pregătirea și desfășurarea seminarelor pe această temă pentru diferitele categorii de utilizatori):

- *Indicatorii de mijloace și resurse* – se referă la resursele destinate unui proiect sau program, de exemplu, resursele financiare, materiale sau umane, infrastructura (structura) instituțională.
- *Indicatorii de factori externi (factori de risc / factori favorabili)* – măsoară impactul unor factori externi (pozitivi și negativi) asupra programului / proiectului.
- *Indicatorii de realizare a programului / proiectului (de rezultate intermediare, rezultate directe, de proces)* – măsoară rezultatul fiecăreia dintre activitățile programului / proiectului; repartizarea resurselor pe etape / activități ale programului / proiectului; progresul în timpul implementării programului / proiectului, progresele înregistrate în atingerea obiectivelor programului / proiectului.
- *Indicatorii de rezultate finale* – măsoară rezultatele ce corespund scopului programului / proiectului, rezultatele la o etapă mai înaintată, principalele schimbări în familii, organizații și societate, la care a condus programul / proiectul în perioada de desfășurare.
- *Indicatorii de impact (de rezultate definitive)* – se referă la eficacitatea (deseori, pe termen lung) programului sau proiectului, care este determinată prin intermediul modificărilor obținute, măsurabile, ce îmbunătățesc calitatea vieții beneficiarilor, după încheierea sprijinului donatorilor.

12.1. Cadrul logic de integrare a egalității de gen în programe și proiecte

Tabelul 12.1. Cadrul logic pentru punerea în aplicare a integrării egalității de gen în programe și proiecte

Elementele	Caracteristicile elementelor
1. Mandatul organizațional	• Existența politicii, strategiei sau activității în domeniul egalității de gen; • Integrarea componentei de gen în mandatul organizației / planurile strategice și politici / strategia instituției; • Structura evaluării / monitorizării și planului de integrare a egalității de gen în această structură.

Elementele	Caracteristicile elementelor
2. Structura organizatorică / resurse / potențialul egalității de gen	• Structura organizațională de sprijin al egalității de gen (crearea unei unități de gen, grupuri de lucru etc.); • Resurse dedicate (prezența specialiștilor în domeniul egalității de gen, elaborarea bugetului sensibil la gen); • Abilitățile personalului de ambele sexe (niveluri de formare, capacități); • Abordări / procese privind egalitatea de gen, instrumente elaborate / metodologii (colectarea de informații dezagregate pe sexe, sursele de informație, baza de date etc.); • Suport din partea managementului pentru egalitatea de gen, inclusiv suportul experților și echipelor respective; • Procesul / mecanisme de luare a deciziilor în cadrul organizației (cine este implicat, ce mecanisme sunt folosite pentru luarea în considerare a problemelor egalității de gen); • Structura pe sexe a angajaților de diferite nivele din cadrul instituției / organizației.
3. Întrebări de program	• Analiza mediului extern și a contextului local, de exemplu, mediul existent pentru egalitatea de gen (politici guvernamentale, strategii, analize sociale și de gen relevante efectuate cu forțele proprii din cadrul instituției / organizației și cu alte forțe); • Factorii locali care împiedică sau care sprijină eforturile în domeniul egalității de gen (oportunități și constrângeri); • Cunoașterea politicilor în domeniul egalității de gen, elaborarea programelor în conformitate cu domeniile prioritare în domeniul egalității de gen; • Managementul programelor / proiectelor, adică gestionarea rezultatelor sensibile la egalitatea de gen; integrarea egalității de gen în diferitele etape ale ciclului de program / proiect (elaborare, planificare, implementare, monitorizare și evaluare): – analiza de gen, – identificarea problemelor de gen (constrângeri și oportunități), – elaborarea de strategii, rezultatelor preconizate și indicatorilor, – punerea în aplicare, – monitorizarea / evaluarea egalității de gen, – raportul privind progresele înregistrate în domeniul egalității de gen.
4. Legături instituționale / parteneriat pentru egalitatea de gen	• Legătură (relație) formală și informală (parteneriate, rețele, comunicații) în domeniul egalității de gen cu alte organizații, donatori, ONG-uri, grupuri de femei, femei-lideri ai comunității; • Puncte vulnerabile / forte ale parteneriatului, oportunități de parteneriat; • Alte legături care vizează egalitatea de gen.
5. Lecții învățate	• Problemele identificate în domeniul egalității de gen; • Cele mai bune practici / experiențe privind integrarea egalității de gen dobândite în procesul de aplicare, care pot fi partajate cu alții; • Obstacole socioculturale identificate, mecanismele mediere și rezolvare a problemelor.

12.2. Bugetarea sensibilă la gen prin prisma programelor și indicatorilor de performanță

Bugetul pe articole	Bugetul pe programe
• reprezintă documentul financiar, ce ține evidența mijloacelor financiare, pe care administrația publică planifică să le utilizeze la fiecare articol; • este ușor de elaborat; • nu furnizează nicio informație despre activitatea sau funcțiile, ce țin de un program sau proiect anumit; • pune accentul pe mijloacele planificate care trebuie mobilizate pe parcursul anului bugetar, adică pe ceea ce trebuie să se procure; • pune accentul pe achizițiile de mărfuri și servicii.	• nu se axează pe detalierea tipurilor de mărfuri și servicii, care urmează să fie procurate; • se axează pe domenii de proiecte și programe, care vor fi finanțate în viitor; • scopul constă în atingerea obiectivelor pe termen lung propuse de către administrația publică; • reprezintă o metodă de prezentare și fundamentare a bugetelor, având la bază programe cu scopuri, obiective și indicatori de evaluare a performanței acestora la toate etapele procesului bugetar; • este instrument eficient de management bugetar, care facilitează stabilirea priorităților și luarea deciziilor privind alocarea resurselor bugetare.

Figura 12.1. Tipuri de bugete

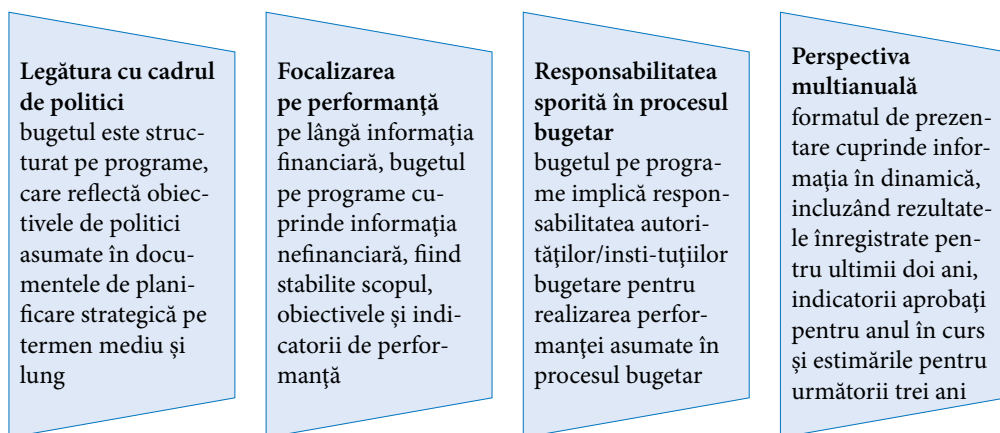

Figura 12.2. Caracteristicile principale ale bugetului pe programe

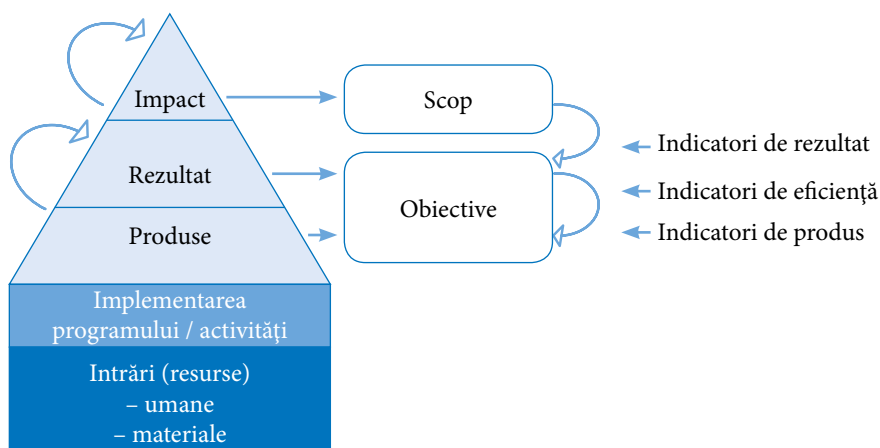

Figura 12.3. Cadrul logic al programului

Tabelul 12.2. Cerințele pentru stabilirea obiectivelor programului

Cerințe	Explicații
Racordat la scop	– Trebuie să fie legat de scopul definit și să contribuie la atingerea scopului / soluționarea problemei identificate
Specific în timp	– Trebuie să fie indicat termenul concret sau perioada pe parcursul căreia rezultatul / problema urmează a fi realizat(ă) / soluționat(ă). Pot fi stabilite pe termen mediu, cu stabilirea obiectivelor intermediare pe fiecare an
Măsurabil / verificabil	– Trebuie să ofere posibilitatea de monitorizare a progresului în realizarea obiectivului și de verificare a informației
Concis (clar)	– Trebuie formulat succint, clar și concret, din care să fie clară esența obiectivului propus
Gestionabil	– Să fie clar cine răspunde pentru rezultatul asumat. – În cazul în care realizarea obiectivului depinde de mai multe autorități, trebuie să fie clar delimitate responsabilitățile.
Realizabil	– De analizat dacă există resurse disponibile și capacități pentru realizarea obiectivului – De identificat riscurile ce pot surveni în atingerea obiectivului și măsurile de atenuare

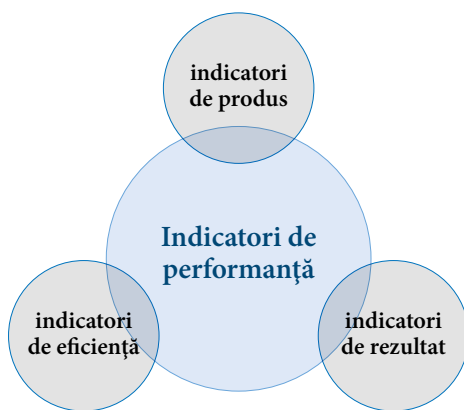

Figura 12.4. Categoriile de indicatori de performanță

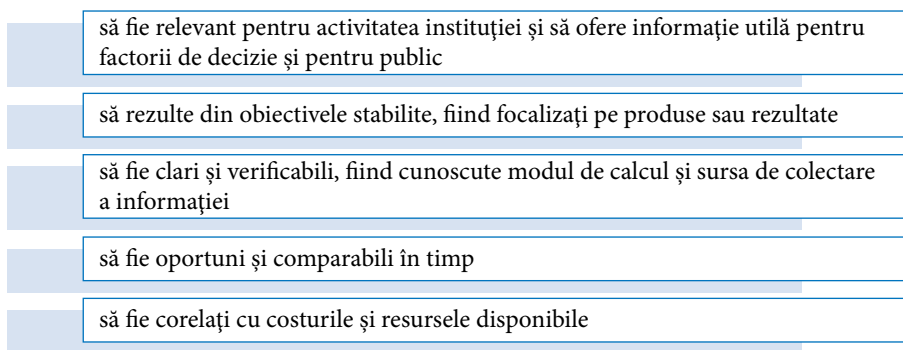

Figura 12.5. Cerințe ce trebuie luate în considerare la formularea indicatorilor de performanță

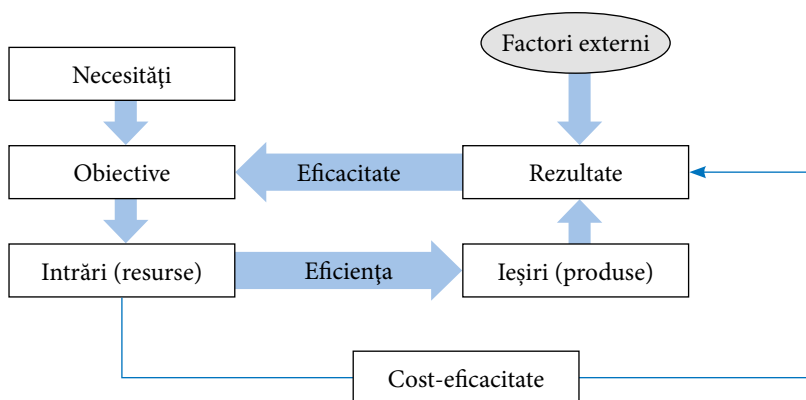

Figura 12.6. Relațiile dintre indicatorii de performanță

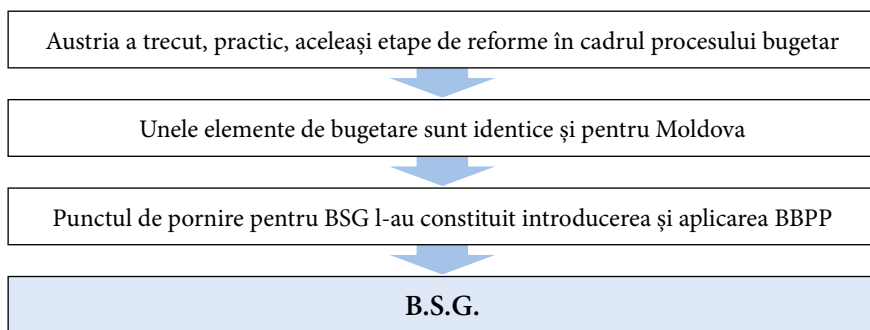

Figura 12.7. Exemplul Austriei – provocare pentru Republica Moldova

12.3. Integrarea indicatorilor sensibili la gen în cadrul bugetării pe programe

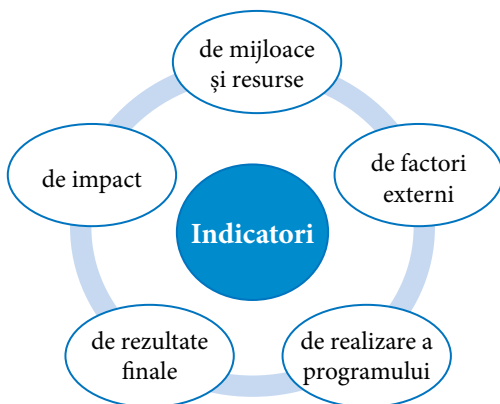

Figura 12.8. Indicatori sensibili la dimensiunea de gen pentru programe de performanță

Teste (cu răspuns)

1. Care din cele menționate mai jos nu se include drept componentă a cadrului logic pentru punerea în aplicare a integrării egalității de gen în programe și proiecte:

- a) mandat organizațional;
- b) structura organizatorică / resurse / potențialul egalității de gen;
- c) întrebări de program;
- d) buget sensibil la gen;
- e) legături instituționale / parteneriat pentru egalitatea de gen;
- f) lecții învățate.

Răspuns: d.

2. Care din următoarele tipuri de indicatori se referă la infrastructura instituțională:

- a) indicatori de resurse;
- b) indicatori de produs;
- c) indicatori de eficiență;
- d) indicatori de impact.

Răspuns: a.

3. Care din următoarele tipuri de indicatori se referă la rezultatul fiecăreia dintre activitățile programului:

a) indicatori de resurse;	c) indicatori de eficiență;
b) indicatori de produs;	d) indicatori de impact.

Răspuns: b.

4. Care din următoarele tipuri de indicatori se referă la rezultatele ce corespund cu scopul programului:

a) indicatori de resurse;	c) indicatori de eficiență;
b) indicatori de produs;	d) indicatori de impact.

Răspuns: c.

5. Care din următoarele tipuri de indicatori se referă la eficacitatea pe termen lung a programului:

a) indicatori de resurse;	c) indicatori de eficiență;
b) indicatori de produs;	d) indicatori de impact.

Răspuns: d.

6. La care tip de indicatori se referă numărul de ședințe pe problemele planificării și realizării comune a programului:

a) indicatori de resurse;	c) indicatori de eficiență;
b) indicatori de produs;	d) indicatori de impact.

Răspuns: a.

7. La care tip de indicatori se referă numărul femeilor și bărbaților în pozițiile-cheie de luare a deciziilor:

a) indicatori de resurse;	c) indicatori de eficiență;
b) indicatori de produs;	d) indicatori de impact.

Răspuns: b.

8. La care tip de indicatori se referă dinamica creșterii numărului de grupuri organizate de femei și bărbați:

a) indicatori de resurse;	c) indicatori de eficiență;
b) indicatori de produs;	d) indicatori de impact.

Răspuns: c.

9. La care tip de indicatori se referă gradul de satisfacție al participanților (bărbați și femei) cu activitățile programului:

a) indicatori de resurse;	c) indicatori de eficiență;
b) indicatori de produs;	d) indicatori de impact.

Răspuns: d.

10. Legătura logică între elementele unui program / subprogram atât la etapa de planificare, cât și la etapa de implementare și monitorizare:

a) bugetul pe programe;	c) cadrul logic al programului;
b) scopul programului;	d) cadrul logic pentru punerea în aplicare a integrării egalității de gen în program.

Răspuns: c.

11. Experiența cărei țări este preluată, în Republica Moldova, pentru introducerea dimensiunii de gen în procesul bugetar:

- a) Anglia;
- b) Austria;
- c) Australia;
- d) Africa de Sud.

Răspuns: b.

Bibliografie

1. Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, nr.181 din 25.07.2014. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 223-230/519 din 08.08.2014.
2. Legea privind finanțele publice locale, nr. 397-XV din 16.10.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 397-399/703 din 31.12.2014.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la regulile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici, nr. 33 din 11.01.2007. Monitorul Oficial nr. 6-9/44 din 19.01.2007.
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Strategiei de dezvoltare a managementului finanțelor publice 2013-2020, nr. 573 din 06.08.2013. Monitorul Oficial nr. 173-176/669 din 09.08.2013.
5. Ordinul Ministerului Finanțelor cu privire la aprobarea Setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, nr. 209 din 24.12.2015. Monitorul Oficial nr. 370-376/2728 din 31.12.2015.
6. Ordinul Ministerului Finanțelor privind Clasificația bugetară, nr.208 din 24.12.2015. Monitorul Oficial nr. 370-376/2727 din 31.12.2015.
7. *Bugetul sensibil la dimensiunea de gen și drepturile reproductive ale femeilor*. Pachet de resurse. UNFPA, UNIFEM. New York, 2006.
8. *Bugetele sensibile la dimensiunea de gen*. Manual pentru formatori. UNDP, Bratislava, 2005.
9. SCHMITZ Catharina, VEVERIȚĂ Eugenia, SINCHETRU Alexander. *Îmbunătățirea eficienței economice prin integrarea perspectivei de gen în procesul bugetar al Republicii Moldova „Planificarea responsabilă a bugetului din perspectiva de gen”*. Studiu de caz al eficienței bugetului prin analiza bugetului pentru educație, programelor pentru piața forței de muncă și sistemului de pensii din perspectiva de gen. 2008.
10. *Ghid practic pentru autoritățile publice locale cu privire la metodologia bugetării bazate pe programe în Moldova*. Danka Kovallova, Anna Baron, 14 martie 2014 <http://www.mf.gov.md/files/files/Despre%20minister/InstrMFP/bugetara/Proiect%20de%20ghid%20practic%20.pdf>
11. Materiale instructive International Women's Rights Action Watch – Asia Pacific <http://www.iwraw-ap.org/>
12. Materialele seminarului regional pentru țările din ECE „Egalitatea de gen”, Moscova, Ambasada Canadei, 28 noiembrie 2003.
13. SHARP R. *Bugete pentru echitate: inițiative ale bugetelor cu aspecte de gen în cadrul bugetelor orientate spre performanță*. Fondul Națiunilor Unite de Dezvoltare destinat Femeilor: New York, 2003.
14. SHARP, Rhonda. *Bugetarea pentru echitate: inițiativele sensibile la dimensiunea de gen în bugetele pe programe*. New York: UNIFEM, 2003.
15. SHEFER Michael, *Instrumentele procesului bugetar municipal*, Departamentul Economie urbană, World Bank.
16. Руководство по гендерно-чувствительным индикаторам. Москва, «Эслан», 2001.